

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: «ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ»

**«ΟΙ ΕΡΕΥΝΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΑΣ και ο ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ.
Το παράδειγμα των «ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ»**

«European Public Prosecutor's Office investigations and judicial review. The example of cross-border investigations»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Μαρίας Σπυροπούλου

(AM 2124M056)

Τριμελής Επιτροπή

Όλγα Τσόλκα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Ποινικού Δικαίου και Ποινικής Δικονομίας, Παντείου Πανεπιστημίου (επιβλέπουσα)

Νέδα Κανελλοπούλου, Καθηγήτρια Συνταγματικού Δικαίου Παντείου Πανεπιστημίου

Ιωάννα Αναστασοπούλου, Επίκουρη Καθηγήτρια Ποινικού Δικαίου και Ποινικής Δικονομίας ΕΚΠΑ

Copyright © Μαρία Σπυροπούλου, 2026

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....σελ. 6

ABSTRACT.....σελ. 7

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....σελ. 9

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄ - ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΛΗΨΗ ΜΕΤΡΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΜΕΤΡΩΝ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΑΤΑΝΑΓΚΑΣΜΟΥ

I. Οι αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και το εφαρμοστέο δίκαιο, κατά τα άρθρα 26 – 33 του Κανονισμού (ΕΕ) 2017/1939 σελ. 11

A. «Κίνηση έρευνας» και «δικαίωμα ανάληψης της υπόθεσης».....σελ. 11

B. Διερεύνηση της υπόθεσης και «μέτρα έρευνας».....σελ. 12

Γ. Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης.....σελ. 14

II. Μορφές συνεργασίας στο πλαίσιο ερευνών σε διασυνοριακές υποθέσεις..... σελ. 15

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β : ΤΟ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΑ ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ

I. Το σύστημα της «ανάθεσης».....σελ. 16

A. Οι ρυθμίσεις του άρθρου 31 του Κανονισμού.....σελ. 16

B. Προβληματισμοί σχετικοί με το μοντέλο της ανάθεσης.....σελ. 18

Γ. Επιλογή FORUM των ερευνών.....σελ.19

Δ. Διάκριση (άρθρο 31 Κανονισμού) μεταξύ μέτρων (έρευνας) σε διασυνοριακές υποθέσεις, τα οποία απαιτούν δικαστική έγκριση και μέτρων που δεν απαιτούν έγκριση.....σελ. 20

Ε. Αποτροπή αποδεικτικού Forum Shopping.....σελ.24

II. Υποχρέωση διαβούλευσης – Εσωτερικός μηχανισμός επίλυσης των ζητημάτων.....σελ.25

III. Επιφυλάξεις του βοηθού Ε.Ε.Ε., κατά το άρθρο 31 παρ. 5 του Κανονισμού..... σελ. 25

IV. Εκτέλεση του ερευνητικού μέτρου, κατά το άρθρο 32 του Κανονισμού.....σελ. 27

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄: ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΔΕΕ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ

I. Η υπόθεση C-281/22 (Ποινική δίκη κατά G.K. και λοιποί): Έκταση του δικαστικού ελέγχου εκ μέρους του βοηθού Ε.Ε.Ε.....σελ.29

1. Ιστορικό της υπόθεσης και προδικαστικά ερωτήματα σελ. 29

2. Η ερμηνευτική προσέγγιση του ΔΕΕ - Αξιολόγηση.....σελ. 33

II. Η υπόθεση C-670/22 (Encrochat): «Ελεύθερη κυκλοφορία αποδείξεων και ανοιχτά ερωτήματα.....σελ. 37

III. Η προσέγγιση ΕΔΔΑ σχετικά με την αξιοποίηση αποδεικτικών μέσων.....σελ. 39

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄: ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

I. Διάκριση Δικαστικού Ελέγχου κατ' άρθρο 42 παρ.1 και Δικαστικής Έγκρισης κατ' άρθρο 31 παρ.1 Κανονισμού.....σελ. 42

II. Αντεγκλήσεις που οδήγησαν στη σύνθετη (ανα)κατανομή αρμοδιότητας δικαστικού ελέγχου μεταξύ εθνικών δικαστηρίων και ΔΕΕ.....σελ. 44

III. Συμβατότητα πρωτογενούς δικαίου Ένωσης/ Συνεκτική και αποτελεσματική δικαστική προστασία.....σελ. 46

IV. Υποχρέωση συμμετεχόντων κρατών-μελών να διασφαλίζουν πραγματική δικαστική προστασία.....σελ.50

V. Προσβαλλόμενες «διαδικαστικές πράξεις» ενώπιον των «εθνικών δικαστηρίων»....σελ.52

1. Πράξεις κατά την «κίνηση της έρευνας» και την άσκηση «του δικαιώματος ανάληψης της υπόθεσης» (άρθρα 26 και 27) σελ. 53

2. Πράξεις κατά το στάδιο διερεύνησης της υπόθεσης σελ. 54

3. Πράξεις που ακολουθούν την περάτωση της έρευνας.....σελ. 57

4. «Θεσμικός διάλογος» μεταξύ εθνικών δικαστηρίων και ΔΕΕ.....σελ. 58

5. Προσαρμογή ελληνικής έννομης τάξης στους «ειδικούς κανόνες δικαστικού ελέγχου».....σελ.60

6. Νομοθετικά κενά των εσωτερικών διαδικαστικών εγγυήσεων δικαστικής προστασίας.....σελ. 62

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄: ΛΟΙΠΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΕ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

I. Συνεργασία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και κράτους μέλους της Ένωσης που δεν συμμετέχει σε αυτήν (άρθρο 105 του Κανονισμού).....σελ. 63

II. Δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας με τρίτα κράτη μη μέλη της ΕΕ (άρθρο 104 παρ.3 του Κανονισμού).....σελ. 65

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....σελ. 66

ΠΗΓΕΣ/ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ.....σελ.69

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....σελ.71

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ/ΠΗΓΕΣ.....σελ. 73

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στις διασυνοριακές έρευνες η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία δεν κινείται με τις αρχές της κλασικής αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής και της αμοιβαίας αναγνώρισης αλλά με ένα αυτόνομο πλαίσιο διασυνεργασίας. Ο επιληφθείς Ευρωπαίος Εντεταλμένος Εισαγγελέας (ΕΕΕ) μπορεί να αναθέσει μέτρο σε βοηθό ΕΕΕ άλλου κράτους μέλους. Το μέτρο ανήκει στο ενωσιακό όργανο της ΕΡΡΟ αλλά εκτελείται με εθνικούς ποινικούς δικονομικούς κανόνες. Στόχος της διπλωματικής εργασίας είναι να εμβαθύνει στη λειτουργία του νεοσύστατου ευρωπαϊκού οργάνου, ιδίως μέσα από τα ακόλουθα κεφάλαια:

1. Λειτουργικές αρμοδιότητες; της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και εφαρμοστέο δίκαιο: «Κίνηση έρευνας», «δικαίωμα ανάληψης της υπόθεσης»
2. Έννοια και λειτουργία των διασυνοριακών ερευνών στην ΕΡΡΟ: το σύστημα της ανάθεσης (άρ. 31). Ρόλοι επιληφθέντος/βοηθού ΕΕΕ - εποπτεία από Μόνιμα Τμήματα.
3. Εφαρμοστέο δίκαιο και αποκλίσεις στην εκτέλεση ερευνητικών μέτρων μεταξύ κρατών μελών.
4. Δικαστική έγκριση κατά το άρθρο 31(3) και δικαστικός έλεγχος: αποκλειστικά εθνικά ένδικα βοηθήματα.
5. Άρθρο 42(1): έλεγχος “πράξεων ΕΡΡΟ με έννομα αποτελέσματα έναντι τρίτων” και τα όριά του στο διασυνοριακό πλαίσιο.
6. Συμπέρασμα: κατακερματισμός του ελέγχου και ανάγκη συστημικής ανάγνωσης προστασίας δικαιωμάτων.
7. Προβληματισμοί από τη νομολογία του ΔΕΕ και του ΕΔΔΑ οφειλόμενοι στις ασάφειες του Κανονισμού (ΕΕ) 2017/1939 της ΕΡΡΟ σχετικά με τα δικαιώματα του υπόπτου/κατηγορουμένου και το παραδεκτό των συλλεχθέντων αποδεικτικών στοιχείων.
8. Συγκριτική/κριτική διάσταση (Γερμανία–Ελλάδα): τι αλλάζει στην πράξη και ποια είναι τα “γκρίζα σημεία”.

9. Εν κατακλείδι, γίνεται αναφορά στις διασυνοριακές έρευνες της EPPO σε τρίτες χώρες καθώς και στις συνεργασίες που αναπτύσσει σταδιακά για τη διευκόλυνσή τους.

ABSTRACT

«European Public Prosecutor's Office investigations and judicial review. The example of cross-border investigations» Articles 31, 32 and 42 of the Regulation of European Public Prosecutor's Office»

In cross-border investigations, the European Public Prosecutor's Office does not operate on the basis of the traditional principles of mutual legal assistance and mutual recognition, but rather on the basis of an autonomous framework for cooperation. The European Delegated Prosecutor (EDP) in charge of the case may assign a measure to an EDP assistant from another Member State. The measure belongs to the EU body of the EPPO but is executed under national criminal procedural rules. The aim of this thesis is to delve deeply into the functioning of the newly established European body, particularly through the following chapters:

1. Functional powers of the European Public Prosecutors Office and applicable law. Investigation motion, right to take over the case. Investigation measures.
2. The concept and functioning of cross-border investigations in the EPPO: the referral system (Article 31). Roles of the EPPO/assistant EPPO - supervision by Permanent Sections.
3. Applicable law and differences in the execution of investigative measures between Member States.
4. Judicial approval under Article 31(3) and judicial review: exclusively national legal remedies.
5. Article 42(1): control of "acts of the EPPO with legal effects vis-à-vis third parties" and its limits in a cross-border context.

6. Conclusion: fragmentation of control and the need for a systematic interpretation of the protection of rights.

7. Concerns arising from the case law of the CJEU and the ECtHR due to ambiguities in Regulation (EU) 2017/1939 of the EPPO concerning the rights of suspects/accused persons and the admissibility of evidence gathered.

8. Comparative-critical dimension (Germany-Greece): what is changing in practice and what are the gray areas?

9. Finally, reference is made to EPPO's cross-border investigations in third countries and the partnerships it is gradually developing to facilitate them.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο ενωσιακός νομοθέτης διαφύλαξε τη νόρμα του εθνικού δικαίου όσον αφορά τη διεξαγωγή των ερευνών αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, κυρίως όμως εφηύρε ένα τυπικό σύστημα λήψης αποφάσεων σε κεντρικό επίπεδο για τη διεξαγωγή αυτών. Είναι όμως συμβατή με τη βούληση του νομοθέτη η ανάθεση αρμοδιοτήτων σε εθνικό δικαστή, ο οποίος δύναται να αποφασίζει αυτόνομα, αντιπαρερχόμενος των οδηγιών του Ευρωπαϊκού δικαστικού οργάνου; Ας μην περάσει στη λήθη, ότι η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία ιδρύθηκε για να αντιμετωπίσει την αποτυχημένη διαχείριση των υποθέσεων απάτης εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τις κατακερματισμένες, μη κατευθυνόμενες κεντρικά εθνικές, δικαστικές αρχές.

Με τη Συνθήκη της Λισαβόνας τέθηκε η νομική βάση του άρθρου 86 ΣΛΕΕ, για τη σύσταση ανεξάρτητης Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας (EPPO)¹, η οποία προχώρησε με τη διαδικασία της ενισχυμένης συνεργασίας (άρθ. 328 ΣΛΕΕ) στην έκδοση του Κανονισμού 2017/1939, με έναρξη ισχύος την 20^η Νοεμβρίου 2017. Γεννήθηκαν μεγάλες προσδοκίες ως προς την δημιουργία ενός ενιαίου, πλήρως εναρμονισμένου ποινικού χώρου, ενός γνήσιου ευρωπαϊκού ποινικού δικαίου σε ότι αφορά στα υπαχθέντα στην αρμοδιότητα της EPPO αδικήματα με χαρακτήρα «ομοσπονδιακών αδικημάτων», ανάλογων με αυτών των ΗΠΑ². Το προταθέν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2013 σχέδιο του Κανονισμού της EPPO, δεν είχε τυποποιημένους διαδικαστικούς κανόνες³, έκανε όμως λόγο για ενιαίο νομικό χώρο, πρόταση ωστόσο που

¹ Κανονισμός (ΕΕ) 2017/1939 του Συμβουλίου της 12.10.2017 «σχετικά με την εφαρμογή ενισχυμένης συνεργασίας για τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας», ΕΕ L 283/1, 31.10.2017, βλ. Μουζάκης Δ., «Διασυννοριακές Έρευνες της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας : πρόοδος ή οπισθοδρόμηση στη δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις; Ποιν.Χρ.2022, τεύχος 1, σ.12

² Βλ. Μουζάκης Δ., ο.π. Ποιν.Χρ.2022, τεύχος 1, σ.12

³ Πρόταση Κανονισμού του Συμβουλίου σχετικά με τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, άρθ. 25 παρ.1 COM (2013) 534 final.

απορρίφθηκε από το Συμβούλιο, που επέμεινε στη διατήρηση των συνόρων⁴. Με την πρόταση αυτή ο ενιαίος νομικός χώρος δε συνεπαγόταν την εφαρμογή ενός ενιαίου νομοθετικού πλαισίου λειτουργίας της ΕΠΠΟ αλλά παρέπεμπε σε πλήθος περιπτώσεων στην εφαρμογή του εθνικού ποινικού δικονομικού δικαίου ιδιαίτερος δε στο θέμα των ερευνών⁵. Εν τέλει επικράτησε η λειτουργία της ΕΠΠΟ ως «ενιαίου γραφείου» με λειτουργική αρμοδιότητα «πάνω από τα σύνορα των συμμετεχόντων κρατών μελών χωρίς να προσφεύγει στις παραδοσιακές μορφές της αμοιβαίας συνδρομής ή της αμοιβαίας αναγνώρισης»⁶. Η πρόταση της εναρμόνισης των εθνικών ποινικοδικονομικών νομοθεσιών, σε ορισμένους έστω τύπους ερευνών, σκόνταψε στο μηχανισμό ελέγχου επικουρικότητας που ενεργοποιήθηκε από δεκατέσσερα εθνικά κοινοβούλια⁷ κρατών μελών, τα οποία ενεργοποίησαν το μηχανισμό της «κίτρινης κάρτας» κατ' άρθρο 7 παρ.2 ΣΕΕ και πρωτόκολλο (αρ.2) ΣΛΕΕ. Το τεχνικό ζήτημα⁸ της ρύθμισης των διασυνοριακών ερευνών αποτέλεσε κατά τις διαπραγματεύσεις για τον Κανονισμό της ΕΠΠΟ, ένα πολύ ευαίσθητο σημείο, διότι κατέστη αντιληπτό, ότι είχε άμεση συνάρτηση με την επιτυχία του ίδιου του θεσμού και το είδος της ενοποίησης που επιθυμούσαν τα συμμετέχοντα κράτη μέλη στην ενισχυμένη συνεργασία. Εντός του Συμβουλίου υποστηρίχθηκε αφενός η βασιζόμενη στον ενιαίο χαρακτήρα της ΕΠΠΟ άποψη, ότι οι ερευνητικές πράξεις είναι μία καθαρά εσωτερική υπόθεση, αποκλίνοντας από τα έως τότε

⁴ «Ο Κανονισμός ως εκ τούτου προχωρεί σε μία *action finium regundorum* ως προς το εφαρμοστέο δίκαιο σε μία διακρατική έρευνα με βάση την αμοιβαία αναγνώριση» Gibellini, “Suicontroligiurisdizionalinelleindagnitransfontalieredell’ EPPO : UnaprimaletturadellasentenzaC-281/22 dell’ UnioneEuropea. “SistemaPenale” fascicolo 3/2024, p.35, διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://www.unibo.it>

⁵ Mitsilegas V, Article : “European prosecution between cooperation and integration : The European Public Prosecutors Office and the rule of law”, Maastricht Journal of European Comparative Law 28(2), 2021, p.253, διαθέσιμο στον ιστότοπο <https://researchgate.net>

⁶ Council Presidency, “Proposal for Regulation on the establishment of the European Public Prosecutor’s Office- State Play” Council doc. 13509/1/14, REV 1, 3 October 2014, p.3, διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://register.consilium.europa.eu>

⁷ Ligeti K, “Remarks on the CJEU’S Preliminary Ruling in C-281/22 G.K. and Others” (Parquet europeen), art. 31.7.2024, Issue 1/2024 eucrim, 69-76, διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://eucrim.eu>

⁸ Weiss AH, “Judicial review of investigative measures under the EPPO Regulation . More to than it seems ? A recap of the Oral Hearing in G. & Others”, Apr 26, 2023 διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://www.europeanlawblog.eu>

κλασικά μέσα δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις (Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης ή Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας) και αφετέρου η άποψη υπέρ της αξιοποίησης και από την ΕΡΡΟ των ήδη διαθεσίμων στους εθνικούς εισαγγελείς των κρατών μελών μέσων συνεργασίας.

Κεφάλαιο Α'

Λειτουργικές αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας κατά τη λήψη μέτρων έρευνας και μέτρων δικονομικού καταναγκασμού

Ι. Οι αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και το εφαρμοστέο δίκαιο, κατά τα άρθρα 26 – 33 του Κανονισμού (ΕΕ) 2017/1939

Α. «Κίνηση έρευνας» και «δικαίωμα ανάληψης της υπόθεσης»

Η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία ασκεί την αρμοδιότητά της «είτε κινώντας έρευνα», όταν δεν έχει κινηθεί σχετική διερευνητική διαδικασία σε κάποιο κράτος μέλος, «είτε αποφασίζοντας να χρησιμοποιήσει το δικαίωμα ανάληψης της υπόθεσης», όταν οι εθνικές αρχές των συμμετεχόντων κρατών μελών έχουν ήδη επιληφθεί σχετικά, σύμφωνα με το εθνικό τους δίκαιο (άρθρο 25 παρ. 1). Εν προκειμένω, οι ενωσιακοί κανόνες ορίζουν τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία θα «κινήσει έρευνα» ή θα ασκήσει το «δικαίωμα ανάληψης της υπόθεσης» για τα εγκλήματα που εμπίπτουν στην καθ' ύλην⁹ και κατά τόπον αρμοδιότητά της (κατ' άρθρα 22 και 23), με την προϋπόθεση ότι έχουν επιλυθεί τυχόν ζητήματα συγκρούσεων δικαιοδοσίας μεταξύ αυτής και των αρμοδίων εθνικών αρχών, π.χ. όταν η αξιόποινη πράξη «επιφέρει ή ενδέχεται να επιφέρει ζημία στα οικονομικά συμφέροντα

⁹ Ειδικότερα, στην καθ' ύλην αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, κατ' άρθρο 22, υπάγονται: α) Οι αξιόποινες πράξεις που προβλέπει η αποκαλούμενη οδηγία PIF (ήτοι η οδηγία (ΕΕ) 2017/131), «όπως εφαρμόζεται στο εθνικό δίκαιο» (παρ. 1). β) Οι αξιόποινες πράξεις που αφορούν τη συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση κατά τα οριζόμενα στην απόφαση πλαίσιο 2008/841/ ΔΕΥ, «όπως εφαρμόζεται στο εθνικό δίκαιο» κι εφόσον «το επίκεντρο της εγκληματικής δραστηριότητας» είναι η τέλεση οποιουδήποτε από τα εγκλήματα της οδηγίας PIF (παρ. 2). γ) Οποιαδήποτε άλλη αξιόποινη πράξη «συνδέεται άρρηκτα με αξιόποινη πράξη» που προβλέπεται στην ανωτέρω οδηγία (παρ. 3). Βλ. για τα σοβαρά ερμηνευτικά ζητήματα που ανακύπτουν ιδίως από τις παρ. 2 και 3, Grasso/Sicurella/Guiffida, EPPO Material Competence: Analysis of the PiF Directive and Regulation, σε: Ligeti/Artunes/ Guiffida (ed.), The European Public Prosecutor's Office at Launch, 2020, σελ. 23 επ., Brodowski, σε: Herrnfeld/Brodowski/Burchard, ό.π., σελ. 152 επ., πλ. 16 επ. επίσης Mitsilegas, ό.π., Maastricht Journal of European and Comparative Law 2021, σελ. 246 επ

της Ένωσης ύψους κάτω των 10.000 EUR», όμως η οικεία υπόθεση «έχει αντίκτυπο σε ενωσιακό επίπεδο» ή «υπάρχουν υποψίες ότι υπάλληλοι ή άλλο προσωπικό της Ένωσης ή μέλη των θεσμικών της οργάνων έχουν διαπράξει την αξιόποινη πράξη» (παρ.2). Η επίλυση των συγκρούσεων δικαιοδοσίας υπάγεται στη δικαιοδοτική κρίση των αρμοδίων εθνικών αρχών (παρ. 6 του άρθρου 25).¹⁰

B. Διερεύνηση της υπόθεσης και «μέτρα έρευνας»

Η διεξαγωγή της έρευνας και προδικαστική συλλογή αποδείξεων, με τη λήψη «μέτρων έρευνας» ή άλλων «μέτρων», συντελείται σε αποκεντρωμένο επίπεδο (άρθρα 28 -33). Ως εφαρμοστέο δίκαιο καθορίζεται κατά κανόνα εκείνο του forum. Αν όμως στο ποινικοοικονομικό σύστημα του τελευταίου υφίσταται η διάκριση μεταξύ «εισαγγελικής έρευνας» και «δικαστικής ανάκρισης», όπως συμβαίνει στη χώρα μας, είναι ανοιχτό το ζήτημα της λειτουργικής ένταξης των «ερευνών» της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας στο οικείο εθνικό σύστημα ποινικής προδικασίας. Ειδικότερα, στον Κανονισμό προβλέπεται ότι ο ορισθείς Ε.Ε.Ε. μπορεί «είτε να προβεί ο ίδιος στη λήψη» των εν λόγω μέτρων είτε «να δώσει σχετικές εντολές στις αρμόδιες αρχές» του κράτους του, υπό την εποπτεία του αρμόδιου «ευρωπαϊού εισαγγελέα» ή και του μόνιμου τμήματος, οι δε εθνικές αρχές «εξασφαλίζουν, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο ότι εκτελούνται όλες οι εντολές και ότι λαμβάνουν τα μέτρα που τους έχουν ανατεθεί» (άρθρο 28 παρ. 1 και 3). Κατ' εξαίρεση, ο εποπτεύων ευρωπαίος εισαγγελέας μπορεί να λάβει απόφαση, δυνάμει συγκεκριμένων κριτηρίων, «να διεξάγει την έρευνα προσωπικά», αφού λάβει την απαιτούμενη έγκριση του μόνιμου τμήματος (άρθρο 28 παρ. 4)¹¹. Στην εξαιρετική αυτή περίπτωση, τα κράτη μέλη οφείλουν να διασφαλίσουν ότι ο ευρωπαίος εισαγγελέας δικαιούται «να διατάξει ή να ζητήσει μέτρα έρευνας και άλλα μέτρα», διαθέτοντας μάλιστα όλες τις εξουσίες, αρμοδιότητες και υποχρεώσεις του Ε.Ε.Ε.

Στην παρ. 1 του άρθρου 30 προσδιορίζονται τα μέτρα έρευνας, τα οποία θα πρέπει να διασφαλίζουν τα κράτη μέλη ότι θα δικαιούνται να διατάσσουν ή να ζητούν οι Ε.Ε.Ε.,

¹⁰ Τσόλκα Ολ., «Λειτουργικές Αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και δικαστικός έλεγχος κατ' άρθρο 42 του Κανονισμού (ΕΕ) 2017/1939», Ποιν.Χρ. 2022 , τεύχος 1, σελ. 22

¹¹ Βλ. για τη σημασία της σχετικής ρύθμισης Herrnfeld, σε: Herrnfeld/Brodowski/Burchard, ό.π., σελ. 257 επ., πлаг. 22 επ.

τουλάχιστον όταν η ερευνώμενη αξιόποινη πράξη «τιμωρείται με μέγιστη ποινή φυλάκισης τουλάχιστον τεσσάρων ετών» Πρόκειται για: α) Έρευνες σε «κλειστούς ή ανοιχτούς χώρους, μέσα μεταφοράς, ιδιωτικές κατοικίες, ενδύματα και κάθε άλλο προσωπικό είδος ή προσωπικό υπολογιστή» και λήψη κάθε «αναγκαίου συντηρητικού μέτρου». β) Παράδοση ή κατάσχεση σχετικών αντικειμένων ή εγγράφων. γ) Παράδοση ή κατάσχεση ψηφιακών δεδομένων, «συμπεριλαμβανομένων δεδομένων που αφορούν τραπεζικά δεδομένα και δεδομένων κίνησης με την εξαίρεση των δεδομένων που διατηρούνται ειδικά», κατ' εφαρμογή της οδηγίας 2002/58/ΕΚ. δ) Δέσμευση οργάνων ή προϊόντων του εγκλήματος, συμπεριλαμβανομένων περιουσιακών στοιχείων, τα οποία αναμένεται ότι θα αποτελέσουν αντικείμενο δήμευσης κι εφόσον πιστεύεται ότι θα επιδιωχθεί η ματαίωση της τελευταίας. ε) Άρση του απορρήτου των ηλεκτρονικών επικοινωνιών προς και από τον ύποπτο ή κατηγορούμενο, στ) Ελεγχόμενες μεταφορές.

Τα δε «άλλα μέτρα», τα οποία «δικαιούται να ζητά ή να διατάσσει» η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία είναι εκείνα που επιπλέον είναι διαθέσιμα στους εισαγγελείς, βάσει του δικαίου τους, σε αντίστοιχες εθνικές υποθέσεις (παρ. 4 του ιδίου άρθρου). Εδώ νοείται κάθε μέτρο που κατά το εκάστοτε εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο συμβάλλει στην συλλογή στοιχείων και στην αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας, όπως λ.χ. η εξέταση μαρτύρων, υπόπτων ή κατηγορουμένων. Η λήψη «συντηρητικού μέτρου» κατά την παρ. 1α τελεί υπό τον όρο της «αναγκαιότητας για να διαφυλαχθεί η ακεραιότητα» των αποδεικτικών στοιχείων ή «να αποτραπεί η απώλεια ή η νόθευσή» τους. Σύμφωνα δε με την παρ. 5, η λήψη όλων των μέτρων έρευνας από τα όργανα της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας θα πρέπει να διέπεται από τις αρχές της αναλογικότητας, της αναγκαιότητας και της προσφορότητας. Όσον αφορά το εφαρμοστέο δίκαιο, ορίζεται στο άρθρο 30 ότι οι οικείες δικονομικές πράξεις διεξάγονται εν μέρει σύμφωνα με τον Κανονισμό (άρθρο 30 παρ. 1 α και 5), πρωτίστως δε υπό τους ουσιαστικούς και διαδικαστικούς όρους του εθνικού δικαίου, δηλαδή κατά τα προβλεπόμενα στο κράτος του επιληφθέντος Ε.Ε.Ε. (άρθρο 30 παρ. 2 και 3)¹² Το εν λόγω δίκαιο είναι καθοριστικό και στις «διασυνοριακές υποθέσεις». Μετά την περάτωση της έρευνας ακολουθεί

¹² Βλ. σχετ. Herrnfeld, σε: Herrnfeld/Brodowski/Burchard, ό.π., σελ. 277 επ., πλ. 22-28.

η αποτίμηση του συγκεντρωθέντος αποδεικτικού υλικού και η ΕΡΡΟ αποφασίζει για την πορεία της υπόθεσης.¹³

Γ. Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης

Η εκτέλεση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο ανάθεσης σε βοηθό Ε.Ε.Ε., καθότι βρίσκεται εκτός του ρυθμιστικού πλαισίου των άρθρων 30 και 31 του Κανονισμού. Σύμφωνα με τη ρύθμιση του άρθρου 33 παρ. 2 του Κανονισμού, ο επιληφθείς Ε.Ε.Ε. είναι αρμόδιος να εκδώσει ή να ζητήσει από την αρμόδια αρχή του κράτους μέλους του να εκδώσει ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης σύμφωνα με την απόφαση-πλαίσιο για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης.¹⁴

Το γεγονός ότι, σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 1 του Κανονισμού, η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία είναι ανεξάρτητη λειτουργικά και οργανικά και οι Ε.Ε.Ε., κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους, δεν ζητούν ούτε λαμβάνουν εντολές από οποιοδήποτε πρόσωπο εκτός της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, από κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή από θεσμικό ή άλλο όργανο ή οργανισμό της Ένωσης, φαίνεται να πληροί τα κριτήρια που θέτει το ΔΕΕ κατά την ερμηνεία του όρου «δικαστική αρχή έκδοσης» ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, κατά το άρθρο 6 παρ. 1 της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ. Έτσι, για παράδειγμα, ενώ ένας Γερμανός εισαγγελέας να μην δύναται, σύμφωνα με τη σχετική νομολογία του Δικαστηρίου (απόφαση της 27.5.2019 επί των υποθ. C-508/18 και C-82/19 PPU), να εκδώσει ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, καθόσον οι γερμανικές εισαγγελίες δεν παρέχουν εγγυήσεις επαρκούς ανεξαρτησίας από την εκτελεστική εξουσία (Υπουργός Δικαιοσύνης), ένας Γερμανός Ε.Ε.Ε. να

¹³ Τσόλκα Ολ., ο.π., Ποιν.Χρ. 2022, τεύχος 1, σελ. 26

¹⁴ Για το ότι το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης δεν έχει αυθυπαρξία και προϋποθέτει εθνική πράξη διακριτή από την απόφαση έκδοσης ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης (εθνικό ένταλμα σύλληψης διαφορετικό από το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, το οποίο πρέπει να εκδοθεί κατά το άρ. 33 παρ. 1 του Κανονισμού) βλ. Μουζάκη, Το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, 2009, 470, Βούλγαρη, σε Παύλου/Σάμιου (επ.), Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης (I), 2020, 60, πλαγ. 6 και από τη νομολογία του ΔΕΕ την απόφαση της 1.6.2016 επί της υπόθ. C-241/15, Bob-Dogi, σκ. 42 επ. και την απόφαση της 13.1.2021 επί της υπόθ. C-414/20 PPU, MM, σκ. 51.

μπορεί να το πράξει. Σε κάθε περίπτωση επισημαίνεται ότι η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία δεν είναι αρμόδια για την εκτέλεση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, δεδομένου ότι, εισερχόμενα ευρωπαϊκά εντάλματα σύλληψης από άλλα κράτη μέλη δεν αποτελούν αντικείμενο του άρθρου 33 παρ.2 του Κανονισμού.¹⁵

Από τον συνδυασμό των διατάξεων του τελευταίου εκτελεστικού νόμου 5026/2023 σχετικά με ρυθμίσεις για την ενίσχυση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και του Κανονισμού, συνάγεται, ότι ο Ευρωπαίος Εντεταλμένος Εισαγγελέας που χειρίζεται την υπόθεση στην Ελλάδα, έχει αυτοτελή δυνατότητα να εκδίδει απευθείας, λειτουργώντας ως «δικαστική αρχή» ή να ζητά την έκδοση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 3251/2004 και την απόφαση πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου, με την ιδιαιτερότητα ότι η ΕΡΡΟ λειτουργεί ως εκδούσα δικαστική αρχή για εγκλήματα που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά της. Ουδόλως όμως προβλέπεται ρητώς, ότι δύναται να εκτελεί ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, που προέρχεται από οποιοδήποτε πρόσωπο εκτός της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας. Το άρθρο 50 του Ν. 5026/2023 που προσθέτει το άρθρο 16B στο Ν. 4786/2021, ορίζει ότι, αν η έρευνα περαιωθεί με την έκδοση εντάλματος σύλληψης, ο ΕΕΕ απευθύνεται στον ανακριτή για την επιβολή μέτρων δικονομικού καταναγκασμού σε περίπτωση σύλληψης του κατηγορουμένου. Πριν από τον Ν. 5026/2023 υπήρχαν ζητήματα σχετικά με το αν η έρευνα έπρεπε να διεξάγεται από ανακριτή, ο νέος νόμος ξεκαθαρίζει ότι ο Ευρωπαίος Εισαγγελέας ηγείται της έρευνας και των ανακριτικών πράξεων.

II. Μορφές συνεργασίας στο πλαίσιο ερευνών σε διασυνοριακές υποθέσεις

Η σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας δεν ήταν αποτέλεσμα ομόφωνης απόφασης των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά προϊόν του μηχανισμού της ενισχυμένης συνεργασίας (άρ. 86 παρ. 1 ΣΛΕΕ) με συνέπεια το κατακερματισμένο πλαίσιο στο πεδίο δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις με τρεις μορφές συνεργασίας σε διασυνοριακές υποθέσεις, για συλλογή αποδεικτικών στοιχείων εκτός των συνόρων του κράτους με τη λήψη κάποιου μέτρου έρευνας σε άλλο κράτος:

¹⁵ Μουζάκης Δ. , ο.π., Ποιν.Χρ.2022 , τεύχος 1, σ.16

(α) η διασυνοριακή συνεργασία μεταξύ των 24 συμμετεχόντων κ-μ στην ενισχυμένη συνεργασία για τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας (Αυστρία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Κροατία, Κύπρος, Τσεχία, Εσθονία, Φιλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ιταλία, Λετονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Ολλανδία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σλοβενία, Ισπανία, Πολωνία και Σουηδία)

(β) η συνεργασία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και κράτους μέλους της Ένωσης που δεν συμμετέχει σε αυτήν (Ουγγαρία, Ιρλανδία και Δανία)

(γ) η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας με τρίτα κράτη

Κεφάλαιο Β΄

Το κανονιστικό πλαίσιο των διασυνοριακών ερευνών της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας για τα συμμετέχοντα κράτη μέλη

I. Το σύστημα της «ανάθεσης»

A. Οι ρυθμίσεις του άρθρου 31 του Κανονισμού

Η ρύθμιση του άρθρου 31 του Κανονισμού είναι απόρροια του γεγονότος ότι οι ευρωπαίοι εντεταλμένοι εισαγγελείς (Ε.Ε.Ε.) μπορούν να ενεργούν για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, στα αντίστοιχα κράτη μέλη (άρ. 13 παρ. 1 του Κανονισμού):

- προβαίνοντας οι ίδιοι στη λήψη των μέτρων έρευνας και άλλων μέτρων του άρθρου 30 παρ. 1, 4 Κανονισμού
- δίδοντας σχετικές εντολές στις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους τους (άρ. 28 παρ. 1 Κανονισμού).

Η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία λειτουργεί ως ενιαία Εισαγγελία με αποκεντρωμένη δομή (άρθρο 8 παρ. 1, 2, 4 του Κανονισμού) αλλά όχι σε «ενιαίο νομικό χώρο» για το σκοπό των ερευνών και των διώξεων, (άρ. 25 παρ. 1). Το άρθρο 31 του Κανονισμού αναγνωρίζει ότι εξακολουθούν

να υφίστανται σύνορα μεταξύ των κρατών μελών, τα οποία η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία οφείλει να λαμβάνει υπόψη.¹⁶

Δεν υφίσταται ανάγκη καταφυγής στις παραδοσιακές μορφές δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις ή στα σύγχρονα νομικά εργαλεία της ενωσιακής δικαιοταξίας που βασίζονται στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, τα οποία δεν τυγχάνουν εφαρμογής (με εξαίρεση άρθρ. 31 παρ. 6 και 33 παρ. 2), δηλαδή δεν απαιτείται να υποβληθεί αίτηση δικαστικής συνδρομής ή να εκδοθεί εντολή έρευνας, αλλά ο επιληφθείς Ε.Ε.Ε., αφού αποφασίσει για το αναγκαίο μέτρο έρευνας, αναθέτει τη λήψη του σε Ε.Ε.Ε. που εδρεύει στο κράτος μέλος, στο οποίο πρόκειται να εκτελεσθεί το μέτρο αυτό (βοηθός Ε.Ε.Ε. – άρ. 2 αριθ. 6 Κανονισμού), ο οποίος λαμβάνει το μέτρο που του ανατέθηκε ή δίνει εντολή στην αρμόδια εθνική αρχή να το πράξει, χωρίς να απαιτείται κάποια διαδικασία «αναγνώρισης» του μέτρου και χωρίς ο βοηθός Ε.Ε.Ε. να μπορεί να επικαλεστεί λόγους μη αναγνώρισης.

Η τελική διατύπωση του άρθρου 31 του Κανονισμού παρουσιάζει κατά γενική ομολογία ρυθμιστικά κενά και εννοιολογικές ασάφειες δυνάμενες να οδηγήσουν σε διαφορετικές ερμηνείες, γεγονός το οποίο καθιστά την ανωτέρω διάταξη ένα από τα ασθενέστερα σημεία του Κανονισμού. Σύμφωνα με την κυρίαρχη άποψη κατά τις διαπραγματεύσεις, που στόχευσε για πρώτη φορά στη μετεξέλιξη της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης στο ενωσιακό ποινικό δίκαιο σε συνδυασμό με τον αδιαίρετο χαρακτήρα της ΕΡΡΟ, με αποκεντρωμένη δομή (8 παρ. 1 Κανονισμού) καθώς και την καθιέρωση του «βοηθού ευρωπαϊού εντεταλμένου εισαγγελέα» (2 παρ. 6), ο οποίος διεκπεραιώνει έρευνες ή κάθε άλλο μέτρο που ανατίθεται από τον επιληφθέντα την υπόθεση Ευρωπαϊό Εντεταλμένο Εισαγγελέα (ΕΕΕ), ορίστηκε ότι:

α) Η αιτιολόγηση κατά το άρθρο 31 παρ. 2 και η λήψη μέτρων διέπονται καταρχήν από το δίκαιο του κράτους μέλους του επιληφθέντος ΕΕΕ.

β) Αν κατά την παρ. 3 του ίδιου άρθρου ανατίθεται μέτρο από τον επιληφθέντα ΕΕΕ σε βοηθό ΕΕΕ και απαιτείται δικαστική έγκριση κατά το δίκαιο του κράτους μέλους εκτέλεσης του μέτρου, τούτη λαμβάνεται από το τελευταίο.

γ) Αν απορριφθεί το αίτημα της δικαστικής έγκρισης το αίτημα ανακαλείται.

¹⁶ Herrnfeld, σε Herrnfeld/Brodowski/Burchard, ο.π., πλ. 4.

δ) Αν κατά την παρ. 3 εδ. 3 του άρθρου 31, τη δικαστική έγκριση του μέτρου την απαιτεί μόνο το δίκαιο του κράτους του επιληφθέντος ΕΕΕ, τότε λαμβάνεται από αυτό και συνυποβάλλεται με την ανάθεση. Στο άρθρο 32 προβλέπεται ότι ένα τέτοιο μέτρο εκτελείται σύμφωνα με τον κανονισμό και το δίκαιο του κράτους μέλους του βοηθού ΕΕΕ. Σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 72 του Κανονισμού, στις διασυνοριακές υποθέσεις, όταν πρέπει να ληφθούν μέτρα σε άλλα κράτη και απαιτείται δικαστική έγκριση πρέπει να καθίσταται σαφές σε ποιο κράτος μέλος θα πρέπει να ληφθεί η έγκριση και σε κάθε περίπτωση αυτή θα πρέπει να είναι μόνο μία.

Β. Προβληματισμοί σχετικοί με το μοντέλο της ανάθεσης

Το μοντέλο που προβλέπει ο Κανονισμός ως προς τη λήψη διασυνοριακών μέτρων έρευνας κατά τα άρθρα 31 και 32 αυτού είναι πιο προωθημένο έναντι αυτού που προβλέπεται στα νομικά εργαλεία, που εδράζονται στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης και ιδίως στην ευρωπαϊκή εντολή έρευνας στις υπό στοιχεία «α» και «β» ανωτέρω περιπτώσεις που είτε δεν απαιτείται καθόλου δικαστική έγκριση είτε τέτοια έγκριση απαιτείται μόνο κατά το δίκαιο του επιληφθέντος Ε.Ε.Ε., αφού σε αυτές τις περιπτώσεις το ποινικό δικονομικό δίκαιο του τελευταίου τυγχάνει πλήρους εφαρμογής. Υστερεί όμως του μοντέλου που θεσπίζεται στην ευρωπαϊκή εντολή έρευνας στις υπό στοιχεία «γ» και «δ» πιο πάνω περιπτώσεις, όπου απαιτείται δικαστική έγκριση κατά το δίκαιο του βοηθού Ε.Ε.Ε., προσομοιάζοντας τις παραδοσιακές μορφές δικαστικής συνδρομής σε ποινικές υποθέσεις.

Το μοντέλο της «ανάθεσης» επιφέρει προκλήσεις στο δικαίωμα υπεράσπισης στις διαδικασίες διασυνοριακής συλλογής απόδειξης της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, στην αποδεικτική αξιοποίηση, ενώπιον ενός εθνικού Δικαστηρίου, αποδεικτικών στοιχείων που έχουν συλλεγεί από ένα υπερεθνικό όργανο (άρ. 37 παρ. 1 Κανονισμού), τους εφαρμοστέους κανόνες αναφορικά με τα τυχαία ευρήματα κατά την εκτέλεση διασυνοριακού ερευνητικού μέτρου¹⁷ (ο βοηθός Ε.Ε.Ε. πρέπει να ενημερώσει σχετικά τον επιληφθέντα Ε.Ε.Ε., ιδίως αν πρόκειται για αξιόποινη πράξη που συνδέεται άρρηκτα με την διερευνώμενη αξιόποινη πράξη

¹⁷ Κατά την Bachmaier Winter, όπ. π., 130, εφαρμοστέοι στα τυχαία ευρήματα τυγχάνουν οι κανόνες που θεσπίζει το δίκαιο του βοηθού Ε.Ε.Ε.

ή εμπίπτει στη δικαιοδοσία του κράτους του επιληφθέντος Ε.Ε.Ε. που ανέθεσε τη λήψη του συγκεκριμένου ερευνητικού μέτρου ή εφόσον πρόκειται για αξιόποινη πράξη που δεν εμπίπτει στην καθ' ύλην αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, θα πρέπει να ενημερωθούν χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση οι αρμόδιες εθνικές αρχές και να διαβιβαστούν σε αυτές όλα τα σχετικά στοιχεία - βλ. άρ. 24 παρ. 8 του Κανονισμού) ή το ζήτημα του δικαστικού ελέγχου των διασυνοριακών μέτρων έρευνας που ανατίθενται κατά το άρθρο 31 του Κανονισμού, ιδίως ενόψει και της πρόσφατης απόφασης του Δ.Ε.Ε. στην υπόθεση «Gavanozov II».¹⁸

Γ. Επιλογή FORUM των ερευνών

Το άρθρο 5 παρ. 3 του Κανονισμού ορίζει ότι οι έρευνες της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας διέπονται από τον εν λόγω Κανονισμό, το εθνικό δε δίκαιο εφαρμόζεται στον βαθμό που ένα ζήτημα δεν ρυθμίζεται από τον Κανονισμό, ενώ, σε περίπτωση που ένα ζήτημα ρυθμίζεται και από το εθνικό δίκαιο και από τον Κανονισμό, υπερισχύουν οι διατάξεις του Κανονισμού. Στο βαθμό, μάλιστα, κατά τον οποίο ως εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο ορίζεται (άρ. 5 παρ.3 εδ.γ' Κανονισμού), εάν δεν προβλέπεται αλλιώς, το δίκαιο του κράτους μέλους στο οποίο είναι εγκατεστημένος ο Ε.Ε.Ε. που έχει επιληφθεί της υπόθεσης σύμφωνα με το άρθρο 13 παρ. 1 του Κανονισμού, κομβική σημασία αποκτά εν τέλει η ρύθμιση του άρθρου 26 παρ. 4 του Κανονισμού, καθόσον η επιλογή του forum συμπροσδιορίζει το ουσιαστικό και δικονομικό ποινικό δίκαιο, το οποίο θα ισχύσει.¹⁹ Η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία και κάποιοι θεωρητικοί υποστηρίζουν ότι η επιλογή του forum ως μία καθαρά εσωτερική υπόθεσή της δεν υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο, παρά το ότι σύμφωνα με τις αιτιολογικές σκέψεις 87 και κυρίως 88 του Προοιμίου του Κανονισμού : *«Η νομιμότητα των διαδικαστικών πράξεων που προορίζονται να παραγάγουν έννομα αποτελέσματα έναντι τρίτων θα πρέπει να υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Συναφώς θα πρέπει να διασφαλίζεται η ύπαρξη*

¹⁸ Απόφαση του Δικαστηρίου της 11.11.2021 επί της υπόθ. C 852/19. Η εν λόγω υπόθεση αφορά στην ευρωπαϊκή εντολή έρευνας, η εμβέλειά της είναι σαφώς πολύ ευρύτερη.

¹⁹ Βλ. σχετικά και Mitsilegas, ο.π., Maastricht Journal of European and Comparative Law 2021, 255 επ.

αποτελεσματικών ένδικων βοηθημάτων και μέσων, σύμφωνα με το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 19 παρ.1 της ΣΕΕ.». Η άποψη αυτή εκπορεύεται προφανώς από την πεποίθηση ότι ο καθορισμός του forum δε συγκαταλέγεται στον ανωτέρω τύπο διαδικαστικών πράξεων.

Ανεξαρτήτως των απόψεων που διατυπώνονται υπέρ της μίας ή της άλλης άποψης,²⁰ η τελική απάντηση αργά ή γρήγορα θα δοθεί από το ΔΕΕ.

Δ. Διάκριση (άρθρο 31 Κανονισμού) μεταξύ μέτρων έρευνας, τα οποία απαιτούν δικαστική έγκριση και μέτρων που δεν απαιτούν έγκριση

«Δικαστική έγκριση» είναι αυτή που παρέχεται από δικαστή ή δικαστήριο και όχι από την ίδια την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία²¹. Αφορά τόσο τις περιπτώσεις, κατά τις οποίες η δικαστική απόφαση διατάσσει η ίδια ένα μέτρο έρευνας κατόπιν αιτήσεως της Εισαγγελίας, όσο και τις περιπτώσεις που εγκρίνει μια προηγούμενη εισαγγελική διάταξη, η οποία διατάσσει ένα μέτρο έρευνας. Δικαστική έγκριση, κατά την έννοια της παρ. 3 του άρθρου 31 του Κανονισμού, απαιτείται και στις περιπτώσεις που ο εισαγγελέας σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις δικαιούται ο ίδιος να διατάξει ένα μέτρο έρευνας, υποχρεούμενος εν συνεχεία, συνήθως εντός ορισμένης προθεσμίας, να εισαγάγει το ζήτημα με σχετική αίτησή του στο αρμόδιο δικαστικό όργανο. Π.χ. στο εθνικό μας δίκαιο, το άρθρο 4 παρ. 6 του Ν. 2225/1994, αναφορικά με την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών για τη διακρίβωση κακούργηματος, καθώς και το άρθρο 254 παρ. 3 εδ. γ'-στ' ΚΠΔ.

²⁰ Τσόλκα Ολ., ο.π., Ποιν.Χρ. 2022 , τεύχος 1 , όπου υποστηρίζεται η άποψη ότι οι αποφάσεις αυτές πρέπει να υπάγονται σε δικαστικό έλεγχο ενώπιον των Εθνικών Δικαστηρίων. Αντίθετη η άποψη των Valsamis Mitsilegas, Fabio Giuffrida , “Shifting Perspectives on the European Public Prosecutor’s office” ,2018 chapter : The European Public Prosecutor’s Office and the Human Rights , σελ. 59-98

²¹ Βλ. νομολογία ΔΕΕ, ιδίως στο πλαίσιο της ερμηνείας του όρου «δικαστική αρχή» στο ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, η οποία θεωρείται ως αυτοτελής έννοια του δικαίου της Ένωσης, όπου και γίνεται δεκτό ότι ως τέτοια νοείται αυτή που μετέχει στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης στο οικείο κράτος μέλος και λειτουργεί με ανεξαρτησία κατά την άσκηση των καθηκόντων της (βλ. ενδεικτικά απόφαση του Δικαστηρίου της 10.3.2021 στην υπόθ. C-648/20 PPU, σκ. 37, απόφαση του Δικαστηρίου της 13.1.2021 στην υπόθ. C-414/20 PPU, σκ. 43, απόφαση του Δικαστηρίου της 12.12.2019 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-566/19 PPU και C-626/19 PPU, σκ. 52, απόφαση του Δικαστηρίου της 27.5.2019 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-508/18 και C-82/19 PPU, σκ. 51 και 74)

Οι σχετικές διατάξεις της παρ. 3 του άρθρου 31 του Κανονισμού δεν διακρίνονται για τη σαφήνειά τους και πρέπει να διαβαστούν σε συνδυασμό με την αιτιολογική σκέψη αρ. 72 του Προοιμίου του Κανονισμού, σύμφωνα με την οποία, όταν απαιτείται δικαστική έγκριση για τη λήψη μέτρου σε άλλο κράτος μέλος σε διασυνοριακές υποθέσεις, «πρέπει να καθίσταται σαφές σε ποιο κράτος μέλος θα πρέπει να ληφθεί η έγκριση, σε κάθε περίπτωση όμως θα πρέπει να υπάρχει μόνο μία έγκριση». Τέσσερα είναι τα ενδεχόμενα σενάρια:

(α) Όταν δεν απαιτείται για τη λήψη του συγκεκριμένου μέτρου έρευνας δικαστική έγκριση, είτε κατά το δίκαιο του κράτους μέλους του επιληφθέντος Ε.Ε.Ε., είτε κατά το δίκαιο του βοηθού Ε.Ε.Ε. (άρθρο 31 παρ. 1,2,4 Κανονισμού):

Το εάν και ποιο μέτρο έρευνας πρέπει να ληφθεί σε άλλο κράτος μέλος από αυτό του επιληφθέντος Ε.Ε.Ε. θα το αποφασίσει ο τελευταίος, λαμβάνοντας υπόψη τα κριτήρια του άρθρου 30 παρ. 5 Κανονισμού, χωρίς ο βοηθός Ε.Ε.Ε. να δικαιούται να ελέγξει την αναγκαιότητα του μέτρου, η λήψη του οποίου του ανατέθηκε από τον επιληφθέντα Ε.Ε.Ε. Τα εν λόγω κριτήρια υπαγορεύουν να εξεταστεί αφενός αν με το συγκεκριμένο μέτρο θα μπορούσαν να συλλεγούν πληροφορίες ή αποδεικτικά στοιχεία χρήσιμα για την έρευνα, αφετέρου να μην είναι διαθέσιμα λιγότερο παρεμβατικά μέτρα με τα οποία θα μπορούσε να επιτευχθεί ο ίδιος σκοπός.

(β) Όταν απαιτείται δικαστική έγκριση για τη λήψη του μέτρου μόνο κατά το δίκαιο του κράτους μέλους του επιληφθέντος Ε.Ε.Ε., όχι όμως και κατά το δίκαιο του κράτους μέλους του βοηθού Ε.Ε.Ε. (άρθρο 31 παρ.3 εδ.γ' Κανονισμού):

Ο επιληφθείς Ε.Ε.Ε. οφείλει να λάβει την έγκριση αυτή και να την συνυποβάλει με την ανάθεση της λήψης του μέτρου έρευνας. Για τη λήψη της αναγκαίας δικαστικής έγκρισης εφαρμοστέο τυγχάνει, τόσο ως προς τις ουσιαστικές, όσο και ως προς τις διαδικαστικές προϋποθέσεις, το δίκαιο του κράτους μέλους του επιληφθέντος Ε.Ε.Ε.²² Εάν η δικαστική έγκριση δεν χορηγηθεί, ο τελευταίος δεν μπορεί να προχωρήσει στην ανάθεση της λήψης του

²² Herrnfeld, σε Herrnfeld/Brodowski/Burchard, ο.π., 294, πλ. 25.

μέτρου στον βοηθό Ε.Ε.Ε., εάν όμως χορηγηθεί, ο επιληφθείς Ε.Ε.Ε. μπορεί πλέον να προβεί στην ανάθεση της λήψης του μέτρου, συνυποβάλλοντας την έγκριση.

(γ) Όταν η δικαστική έγκριση για το μέτρο απαιτείται σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους μέλους του βοηθού Ε.Ε.Ε., όχι όμως και κατά το δίκαιο του κράτους μέλους του επιληφθέντος Ε.Ε.Ε.: (άρθρο 31 παρ. 3 εδ. α' Κανονισμού)

Ο βοηθός Ε.Ε.Ε. λαμβάνει την έγκριση αυτή σύμφωνα με το δίκαιο του δικού του κράτους μέλους, τόσο ως προς τις ουσιαστικές όσο και ως προς τις διαδικαστικές προϋποθέσεις. Σε αντίθεση, για παράδειγμα, με τα ισχύοντα στην ευρωπαϊκή εντολή έρευνας, ο δικαστής ή το δικαστήριο του κράτους μέλους του βοηθού Ε.Ε.Ε. ως δεν καλείται απλώς να αναγνωρίσει ένα αλλοδαπό μέτρο έρευνας, αλλά να αποφασίσει για τη δικαστική έγκριση να επρόκειτο να εφαρμοσθεί το μέτρο αυτό σε μία παρόμοια εσωτερική υπόθεση, ασκώντας πλήρη δικαιοδοσία. Δηλαδή, δύναται να αρνηθεί να χορηγήσει την έγκριση, εφόσον κρίνει ότι δεν συντρέχουν οι σχετικές προϋποθέσεις που τάσσει το εθνικό δίκαιο, χωρίς να περιορίζεται από τις διαλαμβανόμενες στην παρ. 5 του άρθρου 31 του Κανονισμού περιπτώσεις. Η ανάθεση ενός ερευνητικού μέτρου υπόκειται τελικά σε διπλή νομική δοκιμασία, δεδομένου ότι το δικαστήριο του κράτους μέλος, στο οποίο το ερευνητικό μέτρο πρόκειται να εκτελεσθεί, πρέπει να εξετάσει εκ νέου τις προϋποθέσεις ανάθεσής του σύμφωνα με το εκεί ισχύον ποινικοδικονομικό δίκαιο. Σε περίπτωση άρνησης χορήγησης της έγκρισης, ο επιληφθείς Ε.Ε.Ε. οφείλει να ανακαλέσει την ανάθεση (άρ. 31 παρ. 3 εδ. β' του Κανονισμού). Το γεγονός, βέβαια, ότι στις διασυνοριακές έρευνες της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας η συλλογή του αποδεικτικού υλικού γίνεται σύμφωνα με το εκάστοτε εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο, δύναται σε περιπτώσεις, κατά τις οποίες το αυτό ερευνητικό μέτρο ανατίθεται σε Ε.Ε.Ε. που εδρεύουν σε διαφορετικά κράτη μέλη, τα οποία συμμετέχουν στην σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας να οδηγήσει, ανάλογα με το εκάστοτε εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο και με δεδομένο ότι οι διαδικαστικοί κανόνες για το ίδιο μέτρο είναι δυνατό να διαφέρουν από κράτος σε κράτος, αλλού μεν να λαμβάνεται το μέτρο, το οποίο έχει ανατεθεί, αλλού όμως να κρίνεται ότι δεν συντρέχουν οι σχετικές προϋποθέσεις για τη λήψη του, ενώ πρόκειται για το ίδιο ερευνητικό μέτρο στο πλαίσιο της ίδιας έρευνας. Προκειμένου ο δικαστής του κράτους μέλους του βοηθού Ε.Ε.Ε. να δύναται να ασκήσει αυτή τη δικαιοδοσία του, πρέπει να έχει πρόσβαση στο

φάκελο της δικογραφίας που τηρείται στη χώρα του επιληφθέντος Ε.Ε.Ε., ενώ όχι λιγότερο σοβαρό είναι το πρόβλημα της μετάφρασης των σχετικών εγγράφων και της ανάληψης του σχετικού κόστους (άρθρ. 91 παρ. 5-7 Κανονισμού και αιτιολογικές σκέψεις αρθρ. 112-113 του Προοιμίου του).

(δ) Όταν η επίμαχη δικαστική έγκριση απαιτείται και από τα δύο δίκαια, δηλαδή τόσο από το δίκαιο του κράτους μέλους του επιληφθέντος, όσο και σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους μέλους του βοηθού Ε.Ε.Ε.: βλ αιτιολογική σκέψη αριθ. 72 του Προοιμίου του Κανονισμού που αναφέρεται στην απαίτηση για «μόνο μία έγκριση»

Και εδώ τυγχάνει το υπό στοιχείο (γ) ως άνω περιγραφέν σχήμα, διότι πρόκειται για μέτρο (έρευνας) που πρόκειται να εκτελεσθεί στο κράτος μέλος του βοηθού Ε.Ε.Ε. και συνεπώς δικαστική έγκριση πρέπει να λάβει μόνο ο βοηθός Ε.Ε.Ε. (χωρίς να απαιτείται παράλληλα η λήψη τέτοιας έγκρισης και από τον επιληφθέντα Ε.Ε.Ε.). Το ίδιο πρέπει να γίνει δεκτό και στην περίπτωση που η δικαστική αυτή έγκριση στο κράτος μέλος του επιληφθέντος Ε.Ε.Ε. θα απαιτούσε απόφαση πολυμελούς δικαστικού σχηματισμού (δικαστήριο ή δικαστικό συμβούλιο), ενώ κατά το δίκαιο του κράτους μέλους του βοηθού Ε.Ε.Ε. θα αρκούσε απόφαση μονοπρόσωπου δικαστικού οργάνου (δικαστής), καθόσον, σε αντίθετη περίπτωση, θα παραβιαζόταν η απαίτηση για «μόνο μία (δικαστική) έγκριση», αλλά και η αντίθετη ρύθμιση του εδ. α' του άρθρου 32 του Κανονισμού, στο μέτρο που προβλέπει ότι η εκτέλεση του ανατεθέντος μέτρου έρευνας γίνεται σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους μέλους του βοηθού Ε.Ε.Ε. Προς την κατεύθυνση αυτή ρητώς κινήθηκε ο Γερμανός νομοθέτης²³, ορίζοντας ότι οι διατάξεις του γερμανικού ΚΠΔ που προβλέπουν δικαστική έγκριση σε περίπτωση ανάθεσης ενός ερευνητικού μέτρου σε διασυνοριακές υποθέσεις από Γερμανό Ε.Ε.Ε., τυγχάνουν εφαρμογής μόνον όταν κατά το δίκαιο του άλλου κράτους μέλους, στο οποίο πρόκειται να εκτελεσθεί το μέτρο, δεν απαιτείται τέτοια δικαστική απόφαση ή έγκριση. Αντιθέτως, ουδεμία παρόμοια πρόβλεψη υφίσταται στον ελληνικό νόμο για την εφαρμογή των διατάξεων του Κανονισμού (και γενικά για το άρθρο 31 του Κανονισμού για τις διασυνοριακές έρευνες) με τη σκέψη ότι αρκεί η επίκληση του άμεσου αποτελέσματος αυτού.²⁴

²³ Europäische-Staatsanwaltschaft-Gesetz vom 10.7.2020 (BGBl. I S. 1648)

²⁴ Βλ. παρατήρηση Δ. Ζημιανίτη, Πρόλογος σε Δαγκλή, Ο Θεσμός της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας: Ουσιαστικό – Δικονομικό Δίκαιο, 2021, ΙΧ: «... ο νομοθέτης [του Ν. 4786/2021] αλλού ακολούθησε λύσεις που ενδεχομένως

Ε. Αποτροπή αποδεικτικού «forum shopping»

Forum shopping, ως νομική έννοια εν γένει, είναι η ενέργεια κατά την οποία ένας διάδικος επιλέγει να κινήσει δικαστική διαδικασία σε ένα κράτος, όχι επειδή εκεί υπάρχει ο ισχυρότερος συνδετικός κρίκος της διαφοράς αλλά επειδή το συγκεκριμένο νομικό σύστημα παρουσιάζει χαρακτηριστικά που του προσδίδουν πλεονέκτημα. Αποδεικτικό Forum shopping εν προκειμένω, συντρέχει όταν ο επιληφθείς ΕΕΕ αναθέτει σε βοηθό άλλου κράτους μέλους τη λήψη ανακριτικού μέτρου με σκοπό την αξιοποίηση ευνοϊκότερων εθνικών κανόνων και την παράκαμψη περιορισμών του δικού του εφαρμοστέου εθνικού δικαίου, όπως όταν ένα μέτρο δεν προβλέπεται καθόλου στο εθνικό του δίκαιο ή επιτρέπεται μόνο με αυστηρότερες προϋποθέσεις (πχ. απαιτείται δικαστική άδεια που δεν μπορεί να ληφθεί με τα δεδομένα της υπόθεσης).

Από την παρ. 2 του άρθρου 31 του Κανονισμού συνάγεται ότι το προς ανάθεση μέτρο πρέπει να είναι «στη διάθεση» του επιληφθέντος Ε.Ε.Ε., σύμφωνα με το άρθρο 30 του Κανονισμού, κάτι που σημαίνει ότι το δίκαιο του κράτους μέλους του επιληφθέντος Ε.Ε.Ε. πρέπει να επιτρέπει τη λήψη ενός τέτοιου μέτρου έρευνας υπό τις ίδιες προϋποθέσεις σε παρόμοια εσωτερική υπόθεση.²⁵ Συνεπώς, ο επιληφθείς Ε.Ε.Ε. δεν μπορεί να αποφασίσει και να αναθέσει τη λήψη μέτρου σε βοηθό Ε.Ε.Ε. που εδρεύει σε άλλο κράτος μέλος, το οποίο συμμετέχει στην ενισχυμένη συνεργασία για τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, όταν, σύμφωνα με τις ειδικότερες περιστάσεις της υπόθεσης, αυτό δεν θα ήταν νομικά δυνατό κατά το εθνικό του δίκαιο σε παρόμοια εσωτερική υπόθεση. Ο στόχος αυτής της απαγόρευσης του Κανονισμού είναι να μην μπορεί να λειτουργήσει η ΕΠΡΟ ως μηχανισμός παράκαμψης εθνικών δικονομικών εγγυήσεων.

δημιουργούν σύγχυση ή πιθανώς έρχονται σε αντίθεση με το πνεύμα του Κανονισμού, ενώ παρέλειψε να περιλάβει ρυθμίσεις σε κάποια ζητήματα που άπτονται, ιδίως, της ένταξης του εφαρμοστέου εθνικού ποινικού δικονομικού δικαίου στη λογική του δικονομικού μοντέλου που εισάγει ο Κανονισμός, με το οποίο δεν συμπίπτουν, χωρίς να αρκεί, προς εφησυχασμό, απλώς η επίκληση του άμεσου αποτελέσματός του».

²⁵ Herrnfeld, σε Herrnfeld/Brodowski/Burchard, όπ.π., 290, πλαγ. 14

II. Υποχρέωση διαβούλευσης – Εσωτερικός μηχανισμός επίλυσης ζητημάτων

Η ρύθμιση της παρ. 5 του άρθρου 31 του Κανονισμού και οι συναφείς παρ. 7 και 8 του ιδίου άρθρου επιβεβαιώνουν τη συνειδητή επιλογή του ενωσιακού νομοθέτη να αποστεί από το μοντέλο της αμοιβαίας αναγνώρισης στις διασυνοριακές έρευνες υπέρ ενός πιο προωθημένου συστήματος. Πράγματι, το ερευνητικό μέτρο, η λήψη του οποίου ανατέθηκε από τον επιληφθέντα Ε.Ε.Ε. στον βοηθό Ε.Ε.Ε., δεν απαιτείται να «αναγνωρισθεί» με κάποια επίσημη διαδικασία από τον τελευταίο, ούτε ο βοηθός Ε.Ε.Ε. δύναται να επικαλεστεί «λόγους μη αναγνώρισης», όπως αυτοί που διαλαμβάνονται στο άρθρο 11 της Οδηγίας περί της ευρωπαϊκής εντολής έρευνας σε ποινικές υποθέσεις (άρ. 13 του Ν. 4489/2017). Η παρ. 5 του εν λόγω άρθρου προβλέπει λόγους διαβούλευσης του βοηθού Ε.Ε.Ε. *ως προς τη λήψη του μέτρου*, με τον επιληφθέντα Ε.Ε.Ε., κατόπιν προηγούμενης ενημέρωσης του εποπτεύοντος ευρωπαίου εισαγγελέα, προκειμένου το ζήτημα να επιλυθεί σε διμερές επίπεδο (να επιτευχθεί δηλαδή συμφωνία αναφορικά με το εάν το ερευνητικό μέτρο του οποίου η λήψη ανατέθηκε ή κάποιο εναλλακτικό μέτρο πρέπει να ληφθεί), εάν δε αυτό δεν επιτευχθεί εντός επτά εργασίμων ημερών, το ζήτημα παραπέμπεται προς απόφαση στο αρμόδιο μόνιμο τμήμα (άρθρ. 31 παρ. 7 και 8 του Κανονισμού).

III. Επιφυλάξεις του βοηθού Ε.Ε.Ε., κατά το άρθρο 31 παρ.5 του Κανονισμού

Ο βοηθός Ε.Ε.Ε. δύναται να διαφωνήσει εφόσον:

- α) διαπιστώνει ελλείψεις ή πρόδηλα σφάλματα στην ανάθεση,
- β) επικαλείται βάσιμους και αντικειμενικούς λόγους για τους οποίους είναι αδύνατη η εκτέλεση του ανατεθέντος μέτρου εντός της τασσομένης από τον επιληφθέντα Ε.Ε.Ε. προθεσμίας,
- γ) διαπιστώσει ότι υφίσταται άλλο ηπιότερο ανακριτικό μέτρο, δυνάμενο να αποφέρει παρόμοια ή τα ίδια με το αρχικώς ανατεθέν αποτελέσματα,
- δ) επικαλείται αδυναμία εκτέλεσής του μέτρου ως μη υφιστάμενο ή μη διαθέσιμο στην εσωτερική του έννομη τάξη.

Από την ανωτέρω ρύθμιση της παρ. 3 του άρθρου 31 του Κανονισμού εγείρονται ορισμένοι προβληματισμοί. Ειδικότερα:

Α) Σε ό,τι αφορά στον υπό στοιχείο (α) λόγο, η διατύπωσή του είναι ασαφής και επιδεχόμενη προσωπικών ερμηνειών εκ μέρους του βοηθού ΕΕΕ. Η έννοια του «ελλιπούς» της ανάθεσης αφήνει περιθώρια επίκλησης επουσιωδών ζητημάτων με κίνδυνο καθυστέρησης μίας έρευνας. Για το λόγο αυτό πρέπει να ερμηνεύεται στενά.

Β) Προκειμένου να αποφευχθεί ο αντίστοιχος κίνδυνος και στον υπό στοιχείο (β) λόγο, θα πρέπει τουλάχιστον όταν ισχυρίζεται ο βοηθός ΕΕΕ, ότι δεν μπορεί να ληφθεί το ανατεθέν μέτρο εντός της ταχθείσας προθεσμίας να αναφέρει τους λόγους καθυστέρησης.

Γ) Ο υπό στοιχείο (γ) λόγος προβλέπει τη δυνατότητα του βοηθού ΕΕΕ να ενεργήσει (πρόσθετο σε αυτό του επιληφθέντος) έλεγχο αναλογικότητας του μέτρου που επελέγη, κάτι που έρχεται σε αντίθεση με τη βασική αρχή των διασυνοριακών ερευνών, ότι ο έλεγχος αναγκαιότητας και αναλογικότητας ενός μέτρου επιφυλάσσεται μόνο στον επιληφθέντα ΕΕΕ (άρθ. 31 παρ.2).

Η σκέψη του ενωσιακού νομοθέτη είναι ότι η αντιπρόταση του βοηθού ίσως αποδειχθεί χρήσιμη στον επιληφθέντα ΕΕΕ, ο οποίος ενδεχομένως αγνοεί κάποιο καταλληλότερο ερευνητικό μέτρο, διαθέσιμο στον βοηθό ΕΕΕ βάσει του εθνικού του δικαίου. Ο φαινομενικά «δεύτερος» έλεγχος δεν είναι παρά ένας, αφού διενεργείται από περισσότερα μεν πρόσωπα που ανήκουν στην ίδια ενιαία υπηρεσία και διαφέρει σαφώς από το διπλό έλεγχο που διενεργείται από δικαστικές αρχές δύο διαφορετικών κρατών. Ο «δεύτερος» αυτός έλεγχος του ανακριτικού μέτρου δεν συνιστά επί της ουσίας έλεγχο αναλογικότητας και αναγκαιότητας, καθώς δεν προκύπτει κατόπιν επανεξέτασης της ουσίας της υπόθεσης αλλά από την εκτίμηση της αποδοτικότητας αυτού καθαυτού του μέτρου σχετικά με άλλα διατιθέμενα, δηλαδή κρίνεται από απόψεως λειτουργικότητας και αποτελεσματικότητας.

Η δυνατότητα του πρόσθετου αυτού εσωτερικού ελέγχου από το Βοηθό ΕΕΕ έχει θετική αποτίμηση, καθώς λειτουργεί εγγυητικά για τα δικαιώματα του υπόπτου, διαφυλάσσει το κύρος και την αξιοπιστία της ίδιας της ΕΡΡΟ επιβάλλοντας μία συνετή διαχείριση των ερευνών και δεν υποκαθιστά τον αναγκαίο δικαστικό έλεγχο, όπου αυτός είναι αναγκαίος.

Δ) Ο τελευταίος υπό στοιχείο (δ) λόγος έγερσης ένστασης, από το βοηθό ΕΕΕ, ενώ δε φαίνεται να παρουσιάζει δυσκολίες κατανόησης όταν το ανατεθέν μέτρο δεν υπάρχει ή δεν είναι διαθέσιμο σε παρόμοια περίπτωση στην εσωτερική έννομη τάξη του κράτους του βοηθού ΕΕΕ²⁶ μπορεί να αποτελέσει πεδίο ασυνεννοησίας σε ειδικές περιπτώσεις, π.χ. όταν το μέτρο δεν υφίσταται σε αμιγώς εγχώρια κατάσταση αλλά είναι διαθέσιμο σε διασυνοριακή κατάσταση που καλύπτεται από νομικές πράξεις για την αμοιβαία αναγνώριση ή τη διασυνοριακή συνεργασία. Η λήψη τέτοιων μέτρων τελεί υπό την έγκριση του εποπτεύοντος ευρωπαϊού εισαγγελέα, γεγονός που συνιστά άλλη μία εσωτερική δικλείδα ασφαλείας της εσωτερικής λειτουργίας της ΕΠΡΟ. Τα μέτρα στα οποία αναφέρεται η παρ. 6 του άρθ. 31 θα μπορούσε να είναι τα προβλεπόμενα στην Οδηγία 2014/41/ΕΕ για την Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, όπως η προσωρινή μεταφορά προσώπων, η ακρόαση μέσω τηλεδιάσκεψης ή η τηλεφωνική διάσκεψη²⁷ καθώς και ειδικότερες περιπτώσεις που αφορούν μυστικές έρευνες ή παρακολούθηση τηλεπικοινωνιών χωρίς τεχνική βοήθεια άλλου κράτους²⁸ και ο Κανονισμός ΕΕ 2018/1805 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14.11.2018 σχετικά με την αμοιβαία αναγνώριση αποφάσεων δέσμευσης και δήμευσης²⁹ μελλοντικά δε πιθανώς και ο Κανονισμός «σχετικά με την ευρωπαϊκή εντολή υποβολής και την ευρωπαϊκή εντολή διατήρησης ηλεκτρονικών αποδεικτικών στοιχείων σε ποινικές υποθέσεις».³⁰ Στις ανωτέρω περιπτώσεις θα μπορούσε να ενταχθεί και η σύσταση ΚΟΕ (Απόφαση – Πλαίσιο 2002/465/ΔΕΥ). Όλες οι ανωτέρω περιπτώσεις πρέπει να προσεγγίζονται, λαμβανομένης υπόψη και της υπ' αριθμ. 73 αιτιολογικής σκέψης του Κανονισμού.

IV. Εκτέλεση του ερευνητικού μέτρου, κατά το άρθρο 32 του Κανονισμού

²⁶ Herrnfeld σε Herrnfeld HH, Brodowski D & Burchard C (ed), ο.π., σ. 296, πλ. 29

²⁷ Άρθ. 22, 23, 24 και 25 της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ

²⁸ Άρθ. 29 και 31 της αν. Οδηγίας

²⁹ ΕΕ L 303/1, 28.11.2018 (βλ. νομολογική περίπτωση εφαρμογής των διατάξεων του εν λόγω Κανονισμού σε ΔιατΕισΕφΘρ 1/2021 [Τσόγκας], προσβάσιμη διαδικτυακά σε ende.gr/in Επιστημονικά Άρθρα)

³⁰ COM (2018) 225 final, Στρασβούργο, 17.4.2018, βλ. συναφώς Φαρμακίδη, Ευρωπαϊκή Εντολή Υποβολής και Ευρωπαϊκή Εντολή Διατήρησης στοιχείων, ΠοινΔικ 20, 28 επ.

Ρυθμίζει τα σχετικά με την εκτέλεση του ανατεθέντος ερευνητικού μέτρου, βάσει ποιού δικαίου και με την τήρηση ποιων διατυπώσεων και διαδικασιών εκτελούνται τα διασυνοριακά μέτρα έρευνας από τον βοηθό Ε.Ε.Ε. Από τη ρύθμιση του εδ. α' του εν λόγω άρθρου προκύπτει ότι καταρχάς εφαρμόζεται ο κανόνας "locus regit actum" και συνεπώς, ενώ η αιτιολόγηση και η λήψη του μέτρου έρευνας διέπονται από το δίκαιο του κράτους μέλους του επιληφθέντος Ε.Ε.Ε. (άρ. 31 παρ. 2 εδ. β' του Κανονισμού), το ερευνητικό μέτρο εκτελείται σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους μέλους του βοηθού Ε.Ε.Ε. και τον Κανονισμό. Ο κανόνας όμως αυτός σχετικοποιείται από τη ρύθμιση του εδ. β' του άρθρου 32 του Κανονισμού, η οποία εισάγει εξαίρεση από τον κανόνα "locus regit actum" υπέρ της αρχής "forum regit actum",³¹ στο μέτρο που αναγνωρίζει τη δυνατότητα στον επιληφθέντα Ε.Ε.Ε. να υποδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο θα εκτελεσθεί το ανατεθέν ερευνητικό μέτρο στο έδαφος του κράτους μέλους του βοηθού Ε.Ε.Ε., ορίζοντάς του ρητώς «τις διατυπώσεις και τις διαδικασίες», οι οποίες πρέπει να τηρηθούν³², προκειμένου να διασφαλισθεί η αποδεικτική αξιοποίηση στο forum των αποδεικτικών στοιχείων που αποκτήθηκαν στο έδαφος του κράτους μέλους του βοηθού Ε.Ε.Ε. Αυτές οι διατυπώσεις και διαδικασίες είναι οι ισχύουσες στο ποινικό δικονομικό σύστημα του κράτους μέλους του επιληφθέντος Ε.Ε.Ε., προκειμένου για ανακριτικές πράξεις εσωτερικών διαδικασιών, υπό την επιφύλαξη της τήρησης της «εθνικής δημόσιας τάξης», καθώς δεν πρέπει να είναι αντίθετες στις θεμελιώδεις αρχές του δικαίου του κράτους μέλους του βοηθού Ε.Ε.Ε.

Ως παράδειγμα αντίθεσης με την ελληνική δημόσια τάξη αναφέρεται η ανάθεση σε Έλληνα βοηθό Ε.Ε.Ε. της διενέργειας στην ημεδαπή έρευνας σε κατοικία χωρίς την παρουσία δικαστικού λειτουργού, κατά τα προβλεπόμενα στο δίκαιο του κράτους μέλους του επιληφθέντος Ε.Ε.Ε., η οποία θα ερχόταν σε αντίθεση με το άρθρο 9 παρ. 1 του Συντάγματος ή στην περίπτωση της Γαλλίας η λήψη μαρτυρικής κατάθεσης παρουσία δικηγόρου κατά

³¹ Βλ. Zöller/Bock, όπ. π., 1127, πλαγ. 33

³² Βλ. Τζαννετή, όπ. π., ΠοινΧρ 2018, 86, υποσ. 56, με περαιτέρω παραπομπή. Ως ένα σύνθετο σύστημα που επιβάλλει εν τέλει τη συμμόρφωση τόσο με τους δικονομικούς κανόνες της lex fori, όσο και με αυτούς της lex loci, αντιλαμβάνονται το ανωτέρω περιγραφήν σχήμα οι Allegrezza / Mosna, Cross-Border Criminal Evidence and the Future European Public Prosecutor. One Step Back on Mutual Recognition?, σε Bachmaier Winter (ed.), The European Public Prosecutor's Office: The Challenges Ahead, 2018, 153, καθώς και η Mosna, Europäische Ermittlungsanordnung und Europäische Staatsanwaltschaft, ZStW 2019, 837-838.

Γαλλικό Κ.Π.Δ. σε περιπτώσεις που υφίσταται κίνδυνος να καταστεί ο μάρτυρας ύποπτος ή μπορεί να έχει την οποιαδήποτε μελλοντική νομική εμπλοκή.³³

Κεφάλαιο Γ' : Επισκόπηση της νομολογίας του ΔΕΕ σχετικά με τις διασυνοριακές έρευνες και την αξιοποίηση αποδεικτικών μέσων

I. Η υπόθεση C-281/22 (Ποινική δίκη κατά G.K. και λοιποί): Έκταση του δικαστικού ελέγχου εκ μέρους του βοηθού Ε.Ε.Ε.

1. Ιστορικό της υπόθεσης και προδικαστικά ερωτήματα

Η επίμαχη υπόθεση αφορούσε μεγάλης κλίμακας φορολογική απάτη με απώλεια εσόδων ύψους 1.295.000 ευρώ, φερόμενη ως τελεσθείσα από δύο άτομα και μια εταιρεία περιορισμένης ευθύνης, δια ψευδών δηλώσεων σχετικά με την εισαγωγή βιοντίζελ. Η έρευνα διεξάγονταν από Γερμανό ΕΕΕ, ο οποίος ανέθεσε στον ομόλογό του Αυστριακό βοηθό ΕΕΕ τα ερευνητικά μέτρα της έρευνας και κατάσχεσης σε επιχειρηματικούς και ιδιωτικούς χώρους των υπόπτων στην Αυστρία, τα οποία απαιτούν κατά το αυστριακό δίκαιο προηγούμενη δικαστική άδεια.

Ο βοηθός εντεταλμένος απευθύνθηκε στο αρμόδιο αυστριακό δικαστήριο. Τα πρόσωπα σε βάρος των οποίων στρέφονταν οι έρευνες αμφισβήτησαν ενώπιον του Εφετείου της Βιέννης την αναγκαιότητα και την αναλογικότητα των ερευνητικών αυτών μέτρων. Το Εφετείο της Βιέννης (Oberlandesgericht Wien) υπέβαλε στις 25 Απριλίου 2022 προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ ζητώντας διευκρινίσεις σχετικά με την έκταση του δικαστικού ελέγχου σε διασυνοριακές έρευνες στο πλαίσιο του καθεστώτος της EPPO.

Τα πρόσωπα σε βάρος των οποίων διενεργήθηκαν επιτόπιες έρευνες και εικοσιμία κατασχέσεις στους επαγγελματικούς τους χώρους αλλά και στις οικίες τους, ζήτησαν να

³³ Code de procedure penale , art. 113-3,4,5 : Στο γαλλικό ΚΠΔ προβλέπεται μία ειδική κατηγορία μάρτυρα , ο αποκαλούμενος “temoinassiste” , ο οποίος έχει δικαίωμα να επικουρείται από δικηγόρο , ο οποίος μάλιστα ενημερώνεται εκ των προτέρων για τις ακροάσεις και έχει πρόσβαση στο δικονομικό φάκελο σύμφωνα με τις διατάξεις 114 και 114-1 του ίδιου Κώδικα , διαθέσιμος στον ιστότοπο : <https://www.legifrance.gouv.fr>

κηρυχθούν απαράδεκτα τα ως άνω ερευνητικά μέτρα λόγω μη προηγούμενου δικαστικού ελέγχου αναλογικότητας κατά παράβαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους, λόγω της ανεπάρκειας των σε βάρος τους ενδείξεων που καθιστούσε αδικαιολόγητη τη λήψη μη αναγκαίων και δυσανάλογων μέτρων, με επακόλουθο την προσβολή του δικαιώματός τους στη σχέση εμπιστοσύνης με το δικηγόρο τους.³⁴

Ο βοηθός ΕΕΕ υποστήριξε ενώπιον του εθνικού του δικαστηρίου ότι οι δικαστικές αρχές της Αυστρίας αδυνατούν να προβούν σε έλεγχο αναλογικότητας καθώς αρμόδιες γι' αυτό είναι οι γερμανικές δικαστικές αρχές. Το αιτούν δικαστήριο έθεσε το ερώτημα ποιο εθνικό δικαστήριο, με βάση τα άρθρα 31 και 32 του Κανονισμού, είναι αρμόδιο να χορηγεί δικαστική έγκριση ως προς ορισμένο μέτρο έρευνας σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο στο οποίο διεξάγεται η κύρια έρευνα του επιληφθέντος ΕΕΕ, με την επισήμανση, ότι ο ουσιαστικός έλεγχος και από το κράτος του βοηθού ΕΕΕ θα συνιστούσε οπισθοδρόμηση ως προς την αποτελεσματικότητα της ΕΡΡΟ. Σε περίπτωση δε που είναι αρμόδιο το τελευταίο, ποια θα πρέπει να είναι η έκταση του ελέγχου και αν στη διαδικασία αυτή έχει βαρύνουσα σημασία προηγούμενη χορηγηθείσα από άλλο κράτος-μέλος δικαστική έγκριση.

Το ΔΕΕ (τμήμα μείζονος σύνθεσης) εκκινώντας από το ότι κατά την ερμηνεία μιας διάταξης του ενωσιακού δικαίου, δεν πρέπει να λαμβάνεται υπόψη μόνο η διατύπωση αλλά και το πλαίσιο και οι στόχοι της νομοθεσίας της οποίας αποτελεί μέρος,³⁵ αφού διαπίστωσε ότι το άρθρο 31 παρ. 3 του κανονισμού δε διευκρινίζει την έκταση του ελέγχου που μπορεί να διενεργηθεί από τα δικαστήρια του κράτους του βοηθού ΕΕΕ,³⁶ κατέληξε ότι η αιτιολόγηση του αιτουμένου μέτρου διέπεται από το δίκαιο του κράτους του επιλαμβανόμενου ΕΕΕ και μόνο ενώ η εκτέλεσή του από το δίκαιο του κράτους του βοηθού ΕΕΕ.³⁷ Το ΔΕΕ διέκρινε μεταξύ ελέγχου της λήψης - αιτιολόγησης ενός μέτρου και της εκτέλεσής αυτού, στηριζόμενο στη λογική της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις μεταξύ των κρατών μελών, που υλοποιείται βάσει των αρχών της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αναγνώρισης, όπως αυτές αποτυπώνονται σε σειρά αποφάσεων του ΔΕΕ σε σχέση τόσο με το Ευρωπαϊκό Ένταλμα

³⁴ C'-281/22, σκ. 31

³⁵ C-281/22, σκ. 46,

³⁶ C-281/22, σκ. 53

³⁷ C-281/22, σκ. 54

Σύλληψης (άρθ. 1 παρ.2 της απόφασης πλαίσιο 2002/584) όσο και με την Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας (άρθ. 6 και 9 της Οδηγίας 2014/41)³⁸ . Δεν θα μπορούσε κατά το ΔΕΕ η βούληση του ενωσιακού νομοθέτη να μη στόχευε στη δημιουργία ενός μηχανισμού εξίσου αποτελεσματικού στις διασυνοριακές έρευνες με τις διαδικασίες που ήδη εφαρμόζονται στο πλαίσιο του συστήματος δικαστικής συνεργασίας και αποτελούν ευρωπαϊκό κεκτημένο. Με αυτές τις σκέψεις το Δικαστήριο κατέληξε στο ότι ο δικαστικός έλεγχος του κράτους του βοηθού ΕΕΕ μπορεί να αφορά μόνο στα σχετικά με την εκτέλεση του μέτρου στοιχεία, δηλαδή στα τυπικά του στοιχεία. Σε περίπτωση που θίγονται θεμελιώδη δικαιώματα ενός προσώπου εναπόκειται στο κράτος μέλος του επιληφθέντος ΕΕΕ να έχει προβλέψει στη νομοθεσία του τα αναγκαία εκείνα μέτρα και τις κατάλληλες εγγυήσεις για προηγούμενο της λήψης του μέτρου ουσιαστικό δικαστικό έλεγχο, προκειμένου να διασφαλιστεί η νομιμότητα και η αναγκαιότητά του³⁹

Κατά την εκδίκαση του εν λόγω προδικαστικού ερωτήματος από το ΔΕΕ, ήλθαν στην επιφάνεια όλες οι διαφορετικές απόψεις σχετικά με τις διασυνοριακές έρευνες που είχαν ανακύψει και στο στάδιο των διαπραγματεύσεων για το άρθρο 31 του Κανονισμού, οι οποίες ουσιαστικά αντανakλούσαν την ενδόμυχη θεώρηση αυτών που τις εξέφρασαν σχετικά με το ρόλο, τη λειτουργία, τις δυνατότητες και τα όρια της ΕΡΡΟ καθώς και ως προς τον επιθυμητό βαθμό εναρμόνισης εκάστου κράτους μέλους. Η Αυστρία κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων από κοινού με τη Γερμανία,⁴⁰ είχαν την άποψη ότι η δικαστική έγκριση για το ερευνητικό μέτρο που ανατίθεται σε βοηθό ΕΕΕ πρέπει να λαμβάνεται από το δικαστήριο

³⁸ C-281/22, σκ. 57-63 με σχετική νομολογία ΔΕΕ

³⁹ C-281/22, σκ. 75

⁴⁰ Η Γερμανία θεωρώντας δεδομένο τον έλεγχο ουσίας από το δικαστήριο του βοηθού ΕΕΕ στο άρθ. 3 παρ.2 του Gesetz zur Ausführung der EU-Verordnung zur Errichtung der Europäischen Staatsanwaltschaft (εφαρμοστικού νόμου του Κανονισμού της ΕΡΡΟ) ορίζει τα εξής : «Όταν οι διατάξεις του Κ.Π.Δ. προβλέπουν την έκδοση δικαστικού εντάλματος ή την έγκριση δικαστή για τη διεξαγωγή έρευνας, το ένταλμα ή η έγκριση πρέπει να λαμβάνεται από Γερμανό δικαστή για διασυνοριακά μέτρα που πρόκειται να εκτελεστούν σε άλλο κράτος μέλος , το οποίο συμμετέχει στη σύσταση της ΕΡΡΟ , σύμφωνα με το άρθρο 31 παρ.3 του Κανονισμού 2017/1939 , μόνον εάν το δίκαιο του άλλου κράτους μέλους δεν απαιτεί τέτοιο ένταλμα ή έγκριση από δικαστή.».Από τη ρύθμιση αυτή του γερμανικού δικαίου προκύπτει ότι στην περίπτωση της υπόθεσης που έκρινε το ΔΕΕ τελικώς έλεγχος αναγκαιότητας και αναλογικότητας δεν είχε γίνει από κανένα κράτος μέλος

του κράτους του τελευταίου, υπέβαλαν δε σχετική πρόταση.⁴¹ Αυτό σήμαινε ότι θα ήταν ουσιαστικός ο προτεινόμενος έλεγχος και θα προϋπέθετε τον επανέλεγχο όλου του φακέλου, δηλαδή διαβίβαση από την ΕΡΡΟ αντιγράφων όλης της δικογραφίας, μεταφρασμένων, γεγονός που θα καθυστερούσε αδιαμφισβήτητα την έρευνα. Η προγενέστερη κοινή θέση κατά τις διαπραγματεύσεις ήταν η αιτία που τα δύο κράτη κατά τη συζήτηση της υπόθεσης ενώπιον του ΔΕΕ κράτησαν κοινή στάση επιμένοντας στην κυριολεκτική ερμηνεία του άρθρου 31 παρ. 3 του Κανονισμού⁴². Παρά το γεγονός ότι η Επιτροπή κατά το στάδιο των διαπραγματεύσεων είχε εκφραστεί υπέρ της ανάθεσης του ουσιαστικού ελέγχου του ερευνητικού μέτρου στα δικαστήρια του κράτους εκτέλεσης, κατά τη συζήτηση του προδικαστικού ερωτήματος, εκπροσωπήθηκε στο ΔΕΕ και υποστήριξε από κοινού με την ΕΡΡΟ την ερμηνεία που εν τέλει ακολούθησε το Δικαστήριο, εκφράστηκε δε θετικά ως προς το ότι δεν επικράτησε η προγενέστερη πρότασή της, υπό τη διατύπωση του τότε άρθρου 26 εδ.α' του προταθέντος Κανονισμού καθώς σε αντίθετη περίπτωση θα επικρατούσε ένα μοντέλο μειωμένης αποτελεσματικότητας.⁴³

Η συζήτηση της υπόθεσης ενώπιον του ΔΕΕ υπήρξε πάντως εποικοδομητική και βοήθησε στην αποσαφήνιση καίριου επιμέρους ζητήματος των διασυνοριακών ερευνών, το οποίο λόγω των διαμετρικά αντίθετων θέσεων είχε μείνει ασαφές, γεγονός που ικανοποίησε

⁴¹ Τότε άρθρο 26α της πρότασης της Επιτροπής ,που ωστόσο δε βρήκε συναίνεση στην ομάδα εργασίας του Συμβουλίου.

⁴² Η Alba Hernandez Weiss τονίζει την επιμονή των δύο κυβερνήσεων (Γερμανικής κυρίως) στο να μην επιχειρήσει το δικαστήριο μία εντελώς ξένη στη γραμματική μέθοδο ερμηνεία της διάταξης και εν πολλοίς αυθαίρετη, υποκαθιστώντας εκ των υστέρων το νομοθέτη , οπ.αν. υποσ.17

⁴³ Όπως εξηγεί ο Dr. Hans-Holger Herrnfeld στο άρθρο του «Yes Indeed, Efficiency Prevails . A Commentary on the Remarkable Judgment of the European Court of Justice in Case C-281/22 G.K. and others” (Parquet europeen) 4/2023 p.10, διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://eucrim.eu> : «Ο λόγος για τον η πρόταση της Επιτροπής ήταν διαφορετική οφείλεται ,κατά εκτιμήσεις, στο γεγονός ότι η συνολική της πρόταση προέβλεπε ως εντολέα και επικεφαλής των διασυνοριακών ερευνών τον ίδιο τον Ευρωπαϊό Γενικό Εισαγγελέα (άρθ. 6 παρ.2 και 18 παρ.6 της πρότασης) οπότε εκτιμούσε ότι θα ήταν υπό τη διεύθυνσή του εξαιρετικά αποτελεσματικές σε περιπτώσεις διασυνοριακών ερευνών . Μάλιστα σύμφωνα με τους οικονομικούς υπολογισμούς της Επιτροπής προβλεπόταν ότι ο Γενικός Ευρωπαϊός Εισαγγελέας θα ανέλαμβανε τουλάχιστον το 50% των ερευνών αυτών απευθείας . Δηλαδή προβλεπόταν ένα διαφορετικό σύστημα από αυτό που επικράτησε αφού ο χειρισμός δεν αφήνονταν στους Εντεταλμένους Ευρωπαίους Εισαγγελείς. Υπό αυτό το πλαίσιο η μόνη δυνατότητα ήταν δικαστικός έλεγχος από το κράτος μέλος στην επικράτεια του οποίου θα εκτελούνταν το ερευνητικό μέτρο.»

την Επιτροπή αλλά κυρίως την ΕΠΠΟ⁴⁴ καθώς η απόφαση διευκρίνισε την νευραλγική διάταξη του άρθρου 31 του Κανονισμού σχετικά με το σύστημα διασυνοριακής συλλογής αποδεικτικών στοιχείων, το οποίο είναι ουσιαστικό για το έργο της και με την ερμηνεία που έδωσε το δικαστήριο συνέβαλε στην αποτελεσματικότητα των ερευνών. Την ίδια ερμηνεία είχε δώσει και το Κολλέγιο της ΕΠΠΟ ήδη από τις 26 Ιανουαρίου του 2022⁴⁵ υποστηρίζοντας ότι ο κανονισμός δημιουργεί μία «αυτόνομη *suis generis* νομική βάση» για τις διασυνοριακές έρευνες. Σύμφωνα με την απόφαση αυτή, η αρχή ότι οι ουσιαστικές προϋποθέσεις για τη λήψη απόφασης ενός μέτρου διασυνοριακής έρευνας διέπεται από το δίκαιο του κράτους του χειριστή ΕΕΕ (ως άναλογο του κράτους έκδοσης στο Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης), ενώ οι τυπικοί όροι εκτέλεσής του διέπονται από το δίκαιο του κράτους του βοηθού ΕΕΕ, συνιστά πλέον «κοινοτικό κεκτημένο». Κατά την ερμηνεία της δε (που υιοθέτησε και το ΔΕΕ) τα ένδικα μέσα στο κράτος του βοηθού ΕΕΕ δε θα έπρεπε να οδηγούν σε αξιολόγηση της ουσίας της υπόθεσης ή της αρμοδιότητας της ΕΠΠΟ παρά μόνο σε έλεγχο των πτυχών του ερευνητικού μέτρου που αναφέρονται στην παρ.16 της απόφασης.

2. Η ερμηνευτική προσέγγιση του ΔΕΕ - Αξιολόγηση

Το Δικαστήριο δεν αναφέρει ευθέως την ερμηνευτική προσέγγιση που ακολούθησε, δίνει όμως στίγματα που παραπέμπουν και στις τρεις ερμηνευτικές μεθόδους, δηλαδή τη γραμματική, τη συστηματική και την τελολογική, τις οποίες στην πρόταση της η Γενική Εισαγγελέας Tamara Căpeta, υπεραναλύει. Σίγουρα, το ΔΕΕ δεν ακολούθησε την αυστηρή γραμματική ερμηνεία της διάταξης. Μία τελολογική προσέγγιση θα ήταν επίσης δυσεφάρμοστη, καθώς το ζήτημα της σαφήνειας της διάταξης είχε τεθεί και στις διαπραγματεύσεις. Το Δικαστήριο αρκέστηκε σε μία γενική υπενθύμιση του πνεύματος ερμηνείας των διατάξεων του Ενωσιακού Δικαίου, κάνοντας αναφορά στους σκοπούς που οδήγησαν στη θέσπισή τους,⁴⁶ δηλαδή ερμήνευσε σύμφωνα με τον κανόνα που το ίδιο έχει

⁴⁴ Σχετική επίσημη δήλωση της 21/12/2023 του European Public Prosecutors Office στην επίσημη ιστοσελίδα της <https://www.eppo.europa.eu/news>

⁴⁵ Σύμφωνα με την υπ' αριθ. 006/2022 Απόφαση του Κολλεγίου το άρθρο 31 του Κανονισμού δημιουργεί ένα νέο νομικό πλαίσιο για τις διασυνοριακές έρευνες διαφορετικό από το παραδοσιακό της δικαστικής συνεργασίας, διαθέσιμη στον ιστότοπο <https://www.eppo.europa.eu/news>,

⁴⁶ C-281/22, σκ. 46

καθιερώσει , «κάθε φορά που μία διάταξη του ενωσιακού δικαίου επιδέχεται περισσότερες ερμηνείες, πρέπει να προτιμάται η ερμηνεία η οποία διασφαλίζει την πρακτική της αποτελεσματικότητα»,⁴⁷ κανόνας που παραπέμπει στη συστηματική ερμηνεία. Μη παραλείποντας όμως το ΔΕΕ να αναφερθεί στο σκοπό του Κανονισμού, κάνοντας τελολογική ερμηνεία, ⁴⁸ γίνεται φανερό ότι χρησιμοποιεί περισσότερες ερμηνευτικές προσεγγίσεις πλην της γραμματικής. Φαίνεται μάλιστα ότι προσέγγισε τη διάταξη με μία ερμηνευτική μέθοδο του ΕΔΔΑ, την εξελικτική ερμηνεία (interpretation evolutive), η οποία δεν αγνοεί μεν τη βούληση του νομοθέτη με contra legem ερμηνείες, προσαρμόζει δε στις επικαιροποιημένες αντιλήψεις και ανάγκες το νόημα των διατάξεων.⁴⁹

Το ΕΔΔΑ χρησιμοποιεί την ερμηνευτική μέθοδο της εξελικτικής ερμηνείας προκειμένου να διευρύνει τα θεμελιώδη δικαιώματα, ενώ το ΔΕΕ στην υπό κρίση περίπτωση σκόπευε να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα του νέου ευρωπαϊκού θεσμού, θέτοντας σε δεύτερη μοίρα την ενδεχόμενη αποδυνάμωση των δικαιωμάτων που προβλέπονται στο Χάρτη, ως το αναγκαίο «τίμημα για τη δημιουργία ενός κοινού αύριο»!⁵⁰

Πώς διασφαλίζεται όμως η προστασία των δικαιωμάτων του υπόπτου, από ποιόν και βάσει ποιών κανόνων ελέγχεται η τήρηση των πράξεων της ΕΡΡΟ⁵¹ και εν τέλει ο απολογισμός των ρυθμίσεων που προβλέπει ο Κανονισμός καταλήγει στην ενδυνάμωση ή στην αποδυνάμωση του Κράτους Δικαίου; Στην υπόθεση C-660/21 σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας 2012/13, ο Γενικός Εισαγγελέας Prit Pikamae αναφέρει ότι εφαρμόζεται από τη στιγμή που ένα πρόσωπο ενημερώνεται από τις αρμόδιες αρχές κράτους μέλους ότι θεωρείται ύποπτο ή κατηγορείται για την τέλεση αξιόποινης πράξης. Ύποπτος καθίσταται κάποιος από

⁴⁷ C-434/97 σκ. 21

⁴⁸ C-281/22 σκ. 68

⁴⁹ Για την εξελικτική ερμηνευτική μέθοδο , ως εξέλιξη της τελολογικής μεθόδου, βλ. εκτενή αναφορά του Σισιλιάνου Αλ. , «Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου – Ερμηνεία κατ' άρθρο» εκδ. 2η 2017, Νομ. Βιβλιοθήκη, σ.8 επ. Τη μέθοδο αυτή χρησιμοποιεί συχνά πλέον το ΕΔΔΑ . Βλ. επίσης απόφαση Λοϊζίδου κατά Τουρκίας της 18-12-1996 . Όπως άλλωστε παρατηρεί και ο Nicolo Gibelli, ο.π. : «Το ΔΕΕ αποφεύγει προσεκτικά κάθε αναφορά στο κλασικό ερμηνευτικό κανόνα του ιστορικού κριτηρίου αφού η τυχόν αντιμετώπισή του θα σήμαινε ότι έπρεπε να αναγνωρισθεί ότι οι διαπραγματευτές απέρριψαν ρητά μία πρόταση πολύ παρόμοια με την κατάσταση που προέκυψε από την απόφαση C-281/22.», σ. 41.

⁵⁰ Σκ. 114 της πρότασης Tamara Capeta στην υπόθεση C-281/22

⁵¹ Διονυσιοπούλου Αθ., «Η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία – Δομή και Αρμοδιότητα – Ενωσιακή και Εθνική έννομη τάξη υπό τον νομικό πλουραλισμό» , 2023 , Νομική Βιβλιοθήκη , σ. 22

της εκδόσεως της Αρχής επίσημης απόφασης ή λήψης οποιουδήποτε άλλου μέτρου από το οποίο προκύπτει ότι ένα πρόσωπο είναι ύποπτο, μη ασκούμενης επιρροής επί της ιδιότητας του υπόπτου του τρόπου με τον οποίο αυτός έλαβε γνώση.⁵²

Υπάρχουν όμως και αποκλίσεις στις εθνικές έννομες τάξεις, όπως στα άρθρα 54 και 55 του Βουλγαρικού Κ.Π.Δ.- Nakazatelno protsesualen kodeks, τα οποία δεν αναγνωρίζουν την έννοια του «υπόπτου» κατά την έννοια των Οδηγιών αλλά μόνο την ιδιότητα του «κατηγορουμένου», ακολουθείται δε στη Βουλγαρία μία καθιερωμένη πρακτική της αστυνομίας και της εισαγγελίας που επιδιώκει την καθυστέρηση της στιγμής από την οποία ο ενδιαφερόμενος θεωρείται «κατηγορούμενος». Ο προβληματισμός αυτός, δηλαδή το πότε ένα πρόσωπο έχει τη συγκεκριμένη ιδιότητα κρίνεται με βάση την ΕΣΔΑ, όπως αυτή ερμηνεύεται από τη νομολογία του ΕΔΔΑ.⁵³ Ατυχώς, η εξουσία ελέγχου τήρησης των δικαιωμάτων εξακολουθεί να συνδέεται με τη διστακτικότητα εκχώρησης στον τομέα του ποινικού δικαίου αρμοδιοτήτων σε υπερεθνικά όργανα, όπως το ΔΕΕ. Η προβληματική αυτή στάση ήταν γνωστή ήδη από το στάδιο των διαπραγματεύσεων, όπου η Επιτροπή απέκλεισε το ΔΕΕ από τον έλεγχο των δικονομικών μέτρων⁵⁴, αναθέτοντάς τον, στο πλαίσιο της αποκεντρωμένης δομής της ΕΡΡΟ, στα εθνικά δικαστήρια, που αποφασίζουν ανάλογα με το ισχύον εθνικό ποινικό δίκαιο.⁵⁵ Ο ρόλος του ΔΕΕ περιορίστηκε στην έκδοση προδικαστικών αποφάσεων σχετικά με τις διαδικαστικές πράξεις της ΕΡΡΟ, όταν εγείρεται τέτοιο ζήτημα ενώπιον εθνικού δικαστηρίου ή την ερμηνεία του ενωσιακού δικαίου, συμπεριλαμβανομένης της ερμηνείας των διατάξεων του Κανονισμού⁵⁶

Στα πλαίσια εκδίκασης των προδικαστικών ερωτημάτων του Δικαστηρίου της Βιέννης⁵⁷ το ΔΕΕ δεν περιορίστηκε στην ορθή ερμηνεία του πρώτου εδαφίου του άρθρου 31 παρ.3 του Κανονισμού αλλά τοποθετήθηκε και στο θέμα της εξασφάλισης αποτελεσματικού δικαστικού ελέγχου και προστασίας των δικαιωμάτων, μη μένοντας μόνο στην αποτελεσματικότητα των

⁵² Βλ. αιτιολογική σκέψη 19 της Οδηγίας 2012/13, άρθρο 3 της Οδηγίας 2013/48 και C-659/18, σκ. 24

⁵³ βλ. βλ. απόφαση C-209/22, σκ. 27 και 30.

⁵⁴ Άρθ. 36 παρ.1, 2 της Πρότασης του Συμβουλίου της 17/7/2013 COM(2013) 534 final

⁵⁵ Άρθ. 41 παρ.1 του Κανονισμού.

⁵⁶ Άρθ. 42 παρ.2 του Κανονισμού. Εξαιρετικά δε επιφυλάχθηκε στο ΔΕΕ και η αρμοδιότητα προσφυγής κατά αποφάσεων αρχειοθέτησης της ΕΡΡΟ, σύμφωνα με το άρθ. 42 παρ.3 του Κανονισμού.

⁵⁷ Herrnfeld HH, ο.π., υποσ. 38. σ.14. 29 απόφαση C-281/22

ερευνών της ΕΡΡΟ σε συνάρτηση με την αποτελεσματικότητα της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας. Ως προς αυτό, η απόφαση C-281/22 στις σκέψεις 71 έως 76 επισημαίνει ότι το εκάστοτε κράτος μέλος του ΕΕΕ που χειρίζεται την υπόθεση, οφείλει να έχει προβλέψει δικαστικό έλεγχο σε εθνικό επίπεδο, όταν προσβάλλονται δικαιώματα που προστατεύονται από το Χάρτη (άρθρο 51 παρ. 1 ΧΘΔ).⁵⁸ Περαιτέρω, δέχεται ότι τα μέτρα που είχαν ανατεθεί στον Αυστριακό βοηθό ΕΕΕ, συνιστούν παρεμβάσεις στο δικαίωμα κάθε προσώπου για σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής του ζωής, της κατοικίας και των επικοινωνιών του καθώς και στο δικαίωμα στην ιδιοκτησία.⁵⁹ Στα τελικά συμπεράσματα του Δικαστηρίου η διατύπωση⁶⁰ αναγνωρίζει υποχρέωση προηγούμενου δικαστικού ελέγχου σε ανάλογες περιπτώσεις, ενώ στο σκεπτικό της απόφασης ο προηγούμενος δικαστικός έλεγχος εμφανίζεται ως ένας πιθανός τρόπος εξασφάλισης των κατάλληλων και επαρκών εγγυήσεων, προκειμένου να διασφαλιστεί η νομιμότητα και αναγκαιότητα των ερευνητικών μέτρων που πλήττουν τα προαναφερθέντα δικαιώματα. Ο έλεγχος στις περιπτώσεις που δεν προβλέπεται από τα εθνικά δίκαια αλλά κατά την ανωτέρω απόφαση είναι επιβεβλημένος, δεν μπορεί να υποκατασταθεί από τον έλεγχο του εσωτερικού μηχανισμού διαβούλευσης της ΕΡΡΟ, όπως ρυθμίζεται στο άρθρο 31 παρ. 5 του Κανονισμού, καθώς η ΕΡΡΟ δε συνιστά κατά το ΔΕΕ «δικαστική αρχή»⁶¹ Ακόμη όμως κι αν εκλαμβάνονταν ως τέτοια, εν προκειμένω η λειτουργία της δεν είναι δικαιοδοτική αλλά αποσκοπεί στην εξασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της προς όφελος της ομαλής εξέλιξης των ερευνών της. Ως προς το πρόσθετο ερώτημα αν στην προηγούμενη δικαστική έγκριση θα μπορούσε να ενταχθεί και η εκ των υστέρων δικαστική έγκριση του μέτρου στις εξαιρετικά επείγουσες εκείνες περιπτώσεις που ο εισαγγελέας διατάσσει ένα μέτρο και ζητά από δικαστικό όργανο εκ των υστέρων την έγκρισή του⁶² η

⁵⁸ Σύμφωνα με το διατακτικό της απόφασης C-281/22 στην αγγλική γλώσσα : «The latter matters must be subject to prior judicial review in the Member State of the handling.»

⁵⁹ βλ. άρθρα 7 και 17 Χάρτη

⁶⁰ C-281/22 σκ. 78. Η χρήση του όρου «πρέπει» ως δήλωση του ΔΕΕ μπορεί όπως επισημαίνει Dr. Hans -Holger Herrnfeld ,οπ. αν.υποσ. 38 ,ρ.15, να έχει άγνωστες περαιτέρω συνέπειες, υπονοώντας ότι θα προκαλέσει στο μέλλον νέα προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με τα εθνικά δίκαια που δεν προβλέπουν ένα τέτοιο προληπτικό stricto sensu έλεγχο των ερευνητικών μέτρων.

⁶¹ C-648/20 PPU ,σκ. 37 , C-508/18 , σκ. 51.

⁶² Σύμφωνα με την υπ' αριθμ. 006/2022 απόφαση του Κολλεγίου της ΕΡΡΟ παρ.13 ,η εκ των υστέρων δικαστική έγκριση ενός ερευνητικού μέτρου, που ενυπάρχει ως διαδικασία σε πολλά από τα ποινικά συστήματα των κρατών μελών είναι επαρκής . Στην ελληνική έννομη τάξη ανάλογες περιπτώσεις ρυθμίζονται στα άρθρα 4 παρ.6 του Ν.

απάντηση είναι μάλλον θετική και την ενστερνίζεται και η ίδια η EPPO, συμμορφούμενη με τις κοινές πρακτικές των κρατών μελών.

II. Η υπόθεση C-670/22 (Encrochat): «Ελεύθερη κυκλοφορία» των αποδείξεων και ανοιχτά ερωτήματα

Ο κανονισμός της EPPO αναμειγνύει επιλεκτικά την οριζόντια συνεργασία για τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων και την κάθετη συνεργασία για την αναγνώρισή τους. Αυτό προκαλεί μια ανασφάλεια, ιδίως όσον αφορά στη θέση των ατόμων που θίγονται από τις έρευνες της EPPO, κυρίως μέσω της σχεδόν υποχρεωτικής αναγνώρισης των ξένων αποδεικτικών στοιχείων που συγκεντρώνονται σύμφωνα με διάφορους κανόνες και πρότυπα. Ο πολίτης στοχοποιείται από το εννιαίο γραφείο της EPPO⁶³ δεν έχει όμως την ικανότητα να αντιδράσει διαμέσου ενός κοινού ενδίκου μέσου ενώπιον ενός ενιαίου δικαστηρίου με την ίδια διαδικασία.⁶⁴

Το Landgericht Berlin (Πλημμελειοδικείο του Βερολίνου) διερωτήθηκε, αν ήταν σύμνομες οι Ευρωπαϊκές Εντολές Έρευνας που εκδόθηκαν από την Εισαγγελία της Φρανκφούρτης, κατά παράβαση της Οδηγίας 2014/41 , με τις οποίες ζητούσε την άδεια των γαλλικών αρχών να χρησιμοποιήσει τα δεδομένα 4.600 χρηστών του κρυπτογραφημένου δικτύου EncroChat, που αφορούσαν τη Γερμανία.⁶⁵ Ένας εκ των χρηστών κατηγορήθηκε για παράνομη διακίνηση μεγάλων ποσοτήτων ναρκωτικών ουσιών στη Γερμανία. Όλα τα ερωτήματα που τέθηκαν από το γερμανικό δικαστήριο συνοψίζονται στο αν τα αποδεικτικά αυτά στοιχεία πρέπει να αποκλειστούν. Το ΔΕΕ απεφάνθη, ότι από άποψη αναλογικότητας δεν υπάρχει ζήτημα σε ότι

2225/1994 , ως προς την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών για τη διακρίβωση κακούργηματος καθώς και στην περίπτωση του άρθρου 254 παρ. 3 εδ.γ' -στ' ΚΠΔ για τις στην παρ. 1 ειδικά μνημονευόμενες πράξεις.

⁶³ Csurι A , “Towards an Inconsistent European Regime of Cross-Border Evidence : The EPPO and the European Investigation Order” in Geelhoed W, Erkelens LH and Meji AWH (ed) , Shifting Perspectives on the European Public Prosecutor’s Office (T.M.C. Asser Press & Springer 2018) , σ. 141- 153 ,

⁶⁴ Ramos VK, “The EPPO and the equality of arms between the prosecutor and the defence” , New Journal of European Criminal Law, Vol 14 ,Issue 1, 43-70 διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://doi.org/10.1177/20322844231157078> , σ. 43-70 47

⁶⁵ Συνολικά είχαν συλλεγεί από την ΚΟΕ που είχε συσταθεί μεταξύ Γάλλων και Ολλανδών εισαγγελέων, δυνάμει της Απόφασης – Πλαίσιο 2002/465/ΔΕΥ , δεδομένα 32.477 χρηστών της εν λόγω εφαρμογής επί συνόλου 66.134 εγγεγραμμένων χρηστών σε 122 χώρες.

αφορά στη μαζική και χωρίς καμία διάκριση συγκέντρωση δεδομένων από εθνικές αρχές, ακόμη κι αν η συγκέντρωση αυτή δε συνδέεται έστω έμμεσα με κάποια υπόνοια τέλεσης αξιόποινης πράξης συγκεκριμένων φυσικών προσώπων και συνεπώς τα στοιχεία αυτά μπορούσαν να διαβιβαστούν περαιτέρω σε άλλο κράτος μέλος στο πλαίσιο Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας. Τα στοιχεία δε αυτά δεν ήταν υποχρεωτικό να συνοδεύονται και από τα τεχνικά μέσα απόκτησής τους, γεγονός που δημιούργησε θέμα και ως προς την τήρηση του άρθρου 7 παρ.2 της Οδηγίας 2012/13/ΕΕ, που αφορά στο δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών. Σύμφωνα με την πρόβλεψη του ανωτέρω άρθρου σε συνδυασμό με τις αιτιολογικές σκέψεις 30 έως 34 της σχετικής Οδηγίας, ο κατηγορούμενος πρέπει να έχει πρόσβαση στο υλικό της δικογραφίας, με εξαίρεση τους περιορισμούς που θέτει η παρ. 4 του εν λόγω άρθρου.⁶⁶

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το ΔΕΕ ενώ αναφέρεται στο άρθρο 7 του ΧΘΔΕΕ , περί σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής δεν εξετάζει την προσβολή άλλων δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στο Χάρτη, όπως της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (άρθρο 8), της ελευθερίας έκφρασης και πληροφόρησης (άρθρο 11), του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη (άρθρο 47 εδ. β'), παρόλο που το ζήτημα της προσβολής και των δικαιωμάτων αυτών αποτελούσε τμήμα των προδικαστικών ερωτημάτων που του τέθηκαν και όφειλε να αιτιολογήσει επαρκώς τη νομολογιακή μεταστροφή του σε σχέση με πρόσφατη απόφασή του (C-140/20 ,G.D. κατά Commissioner of An Garda Siochana),⁶⁷ όπου η κρίση του

⁶⁶ Κατά την παρ. 4 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2012/13/ΕΕ το δικαίωμα του κατηγορουμένου σε πρόσβαση στο υλικό της δικογραφίας μπορεί να περιοριστεί εφόσον δε θίγεται το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη για λόγους δημοσίου συμφέροντος , προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων ή της ζωής άλλου προσώπου κ.λ.π.

⁶⁷ C-140/20 , G.D. κατά Commissioner of An Garda Siochana , σύμφωνα με την απόφαση αυτή : « Όσον αφορά τον σκοπό της καταπολέμησης της σοβαρής εγκληματικότητας, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η εθνική νομοθεσία η οποία προβλέπει προς τούτο γενική και χωρίς διάκριση διατήρηση των δεδομένων κίνησης και των δεδομένων θέσης υπερβαίνει τα όρια του απολύτως αναγκαίου και δεν μπορεί να θεωρηθεί δικαιολογημένη σε μία δημοκρατική κοινωνία. Πράγματι λαμβανομένου υπόψη του ευαίσθητου χαρακτήρα των πληροφοριών που μπορούν να παράσχουν τα δεδομένα κίνησης και τα δεδομένα θέσης , το απόρρητο αυτών είναι ουσιώδες για το δικαίωμα στο σεβασμό στην ιδιωτική ζωή...Το συμπέρασμα αυτό επιβάλλεται ακόμη και όσον αφορά σκοπούς της καταπολέμησης της σοβαρής εγκληματικότητας και της πρόληψης των σοβαρών απειλών κατά της δημόσιας ασφάλειας καθώς και όσον αφορά τη σημασία που πρέπει να τους αναγνωριστεί.» .βλ. και την μνημονευόμενη νομολογία, σκ. 65.

ήταν διαφορετική. Το Δικαστήριο μέσα από συλλογισμούς, ενίοτε αντιφατικούς⁶⁸ δεν απαντά στο κρίσιμο ερώτημα του παραδεκτού ή μη των αποδεικτικών αυτών μέσων παραπέμποντας στην κρίση των εθνικών δικαστηρίων, ενώ το ζήτημα που του τέθηκε άπτεται του ενωσιακού δικαίου του οποίου είναι ο μόνος αυθεντικός και ενιαίος ερμηνευτής.⁶⁹ Μετά από αυτή την απόφαση του ΔΕΕ, τοποθετήθηκε το ΕΔΔΑ που επιλήφθηκε, αφού προσέφυγαν σε αυτό με τις υπ' αριθμ. 44715/20 και 47930/21 προσφυγές τους δύο άτομα που κατηγορήθηκαν στο Ηνωμένο Βασίλειο με βάση τα ίδια κρυπτογραφημένα δεδομένα που διαβιβάστηκαν σε εκτέλεση Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας από τη Γαλλία. Το ΕΔΔΑ απέρριψε τις προσφυγές ως απαράδεκτες με το αιτιολογικό ότι δεν είχαν εξαντληθεί τα ένδικα μέσα κατά της διαβίβασης των στοιχείων αυτών ενώπιον των γαλλικών δικαστηρίων και έτσι πάλι το ζήτημα του παραδεκτού ξένων αποδεικτικών στοιχείων, που αποκτήθηκαν είτε κατά παράβαση της αρχής της αναλογικότητας είτε σε αντίθεση με θεμελιώδη δικαιώματα του Χάρτη ή της ΕΣΔΑ είτε σε αντίθεση με το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ δεν αποσαφηνίσθηκε.⁷⁰

III. Η προσέγγιση του ΕΔΔΑ ως προς την αξιοποίηση αποδεικτικών μέσων

Το ΕΔΔΑ προσεγγίζει το ζήτημα του παραδεκτού διαχρονικά εντός του ευρύτερου πλαισίου της αρχής της αμεροληψίας της όλης διαδικασίας.⁷¹ Δε θα ήταν παρακινδυνευμένο να υποστηρίξει κάποιος ότι το ΕΔΔΑ έχει διαμορφώσει δύο επίπεδα ως προς το παραδεκτό των αποδεικτικών στοιχείων. Στο πρώτο επίπεδο κατατάσσει παραβιάσεις των άρθρων 3 και 6 της

⁶⁸ Σύμφωνα με τη σκέψη 131 της απόφασης C-670/22: «...τα εθνικά δικαστήρια υποχρεούνται να αγνοήσουν πληροφορίες και αποδεικτικά στοιχεία , εάν το πρόσωπο αυτό δεν είναι σε θέση να σχολιάσει αποτελεσματικά αυτές τις πληροφορίες και τα αποδεικτικά στοιχεία ...» έρχεται επί της ουσίας σε αντίθεση με το συμπέρασμά της αφού εντέλει το ΔΕΕ δεν αναγνώρισε αυτή τη δυνατότητα πραγματικού σχολιασμού στους υπόπτους , μη αναγνωρίζοντας την υποχρέωση διαβίβασης μαζί με τα ηλεκτρονικά αυτά στοιχεία και των τεχνικών μέσων απόκτησής τους . Η παράλειψη αυτή δεν παραβιάζει μόνο το δικαίωμα ενημέρωσης αλλά και σχολιασμού των αποδεικτικών στοιχείων δεδομένου ότι η ενημέρωση κατατείνει ακριβώς στη διευκόλυνση του σχολιασμού.

⁶⁹ Όπως παρατηρεί ο Δομίνικος Αρβανίτης : «Το ΔΕΕ απέφυγε να ασχοληθεί με το φλέγον ζήτημα του παραδεκτού των αποδεικτικών μέσων που λαμβάνονται παράνομα – και δη contra στο ενωσιακό δίκαιο- εμμένοντας στη θέση ότι πρόκειται για ζήτημα που ρυθμίζεται από τις εσωτερικές νομοθεσίες των κρατών μελών...το Δικαστήριο απεκδύεται του προστατευτικού του καθήκοντος .», NoB 72 (2024)/4 , σελ. 1023

⁷⁰ A.L and E.J. vs France ,ECHR 244 (2024) 17.10.2024

⁷¹ Clements LJ ,“European Human Rights: Taking a case under the convention”, Sweet & Maxwell (ed) 1994 ,σ. 166

ΕΣΔΑ, οι οποίες αφορούν περιπτώσεις όπως η απόσπαση αποδεικτικών στοιχείων με βασανιστήρια⁷², εξευτελισμό ή άλλη απάνθρωπη μεταχείριση, τα οποία απορρίπτουν σε κάθε περίπτωση τα εθνικά δίκαια των κρατών μελών. Το ΕΔΔΑ σε ένα δεύτερο επίπεδο κατατάσσει τη χρήση αποδεικτικών μέσων που συγκεντρώθηκαν με παραβίαση λιγότερο σημαντικών εθνικών κανόνων ως προς την απόκτησή τους και εκεί η προσέγγισή του αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Στην υπόθεση *Shenk* κατά *Ελβετίας* διατυπώνεται ένας άτυπος κανόνας ή καλύτερα μία αρχή που διέπει την κρίση του ΕΔΔΑ : «...το Δικαστήριο δεν μπορεί να αποκλείσει κατ' αρχήν και αφηρημένα ότι παράνομα αποκτηθέντα αποδεικτικά στοιχεία του παρόντος είδους μπορούν να γίνουν αποδεκτά .»⁷³

Το σκεπτικό αυτό στηρίζεται στο γεγονός ότι το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ δε θεσπίζει κανόνες σχετικά με το παραδεκτό των αποδεικτικών στοιχείων και το ζήτημα αυτό αποτελεί κατά κύριο λόγο θέμα ρύθμισης του εκάστοτε εθνικού δικαίου. Υπό το πρίσμα λοιπόν της εξέτασης του παραδεκτού ενός αποδεικτικού στοιχείου, έστω παράνομου, μέσα σε μία συνολική διαδικασία και ως μία έκφανση του γενικότερου δικαιώματος στη δίκαιη δίκη, αν ο κατηγορούμενος είχε τη δυνατότητα αμφισβήτησής τόσο της αυθεντικότητάς τους όσο και της χρήσης τους και εφόσον η απόφαση δε στηρίχθηκε αποκλειστικά σε αυτό αλλά και σε άλλα αποδεικτικά στοιχεία, τότε δε διαπιστώνεται παραβίαση του άρθρου 6. Σε κάποιες δε περιπτώσεις εξευτελιστικής μεταχείρισης το Δικαστήριο εμφανίστηκε να υποχωρεί από την καταρχήν απόλυτη στάση του και στο ζήτημα αυτό. Παράδειγμα τέτοιας περίπτωσης η υπόθεση *Gafgen* κατά *Γερμανίας*.⁷⁴ Στην υπόθεση αυτή αν και επαναλήφθηκε η ρητορική του περί του απόλυτου χαρακτήρα της απαγόρευσης βασανιστηρίων και κάθε άλλης απάνθρωπης και

⁷² Υπόθεση *El Haski* κατά *Βελγίου* ,της 25.9.2012 (αρ. 649/08) . Στην υπόθεση αυτή το ΕΔΔΑ βασιζόμενο σε προηγούμενη απόφαση του και συγκεκριμένα στην υπόθεση *Othman* κατά *Ηνωμένου Βασιλείου* της 17.1.2012 (αρ. 8139/09), απεφάνθη ότι ναι μεν δεν υπήρχε εκ μέρους του Βελγίου παραβίαση του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ ωστόσο μαρτυρικές καταθέσεις που είχαν ληφθεί σε τρίτες χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Ισπανίας, της Γαλλίας και του Μαρόκου δεν μπορούσαν να χρησιμοποιούν στη δίκη γιατί τούτο συνιστούσε παράβαση του άρθρου 3 της Σύμβασης, εφόσον ο αιτών αποδείκνυε πραγματικό κίνδυνο τα στοιχεία αυτά να αποκτήθηκαν μέσω βασανιστηρίων ή απάνθρωπης συμπεριφοράς.

⁷³ Υπόθεση *Schenk v Ελβετίας* της 12.7.1988, Η απόφαση αφορούσε παράνομη ηχογράφηση του κ. *Schenk* , ο οποίος είχε προσλάβει άτομο για να δολοφονήσει τη γυναίκα του και εκείνο ηχογράφησε τη συνομιλία τους , *Ανδρουλάκης Ι.* , «Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου & Ποινικό Δίκαιο - Ερμηνεία και εφαρμογή των άρθρων 1-10 ΕΣΔΑ», επιμ. Κοτσαλής Λ. ,Νομική Βιβλιοθήκη 2014 ,σ. 406

⁷⁴ *Gafgen v. Germany* , 1η Ιουνίου 2010

εξευτελιστικής μεταχείρισης, δε διαπίστωσε παραβίαση της ΕΣΔΑ, αποδεχόμενο τη χρήση αποδεικτικών μέσων, που αν και αποκτήθηκαν ως άμεση απόρροια ενεργειών των διωκτικών αρχών που σαφώς εμπίπτουν στην έννοια της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης, ωστόσο δε συνετέλεσαν αποφασιστικά στην έκδοση της απόφασης.⁷⁵ Στην υπόθεση αυτή, που αφορούσε την απαγωγή και θανάτωση ενός δωδεκάχρονου αγοριού, το ΕΔΔΑ ενέταξε στα κριτήριά του για τη χρήση παράνομου αποδεικτικού υλικού παράγοντες, όπως τη βαρύτητα της πράξης αλλά και τις ευρύτερες συνέπειές της στην κοινωνία. Έτσι συνήθως όταν το αδίκημα δεν είναι μείζονος σημασίας κινείται προς τον αποκλεισμό της δυνατότητας χρήσης παράνομου αποδεικτικού υλικού, ενώ στα σοβαρά αδικήματα ελέγχει το κατά πόσο το υπό αμφισβήτηση αποδεικτικό υλικό ήταν ή όχι καθοριστικό στην κρίση του δικαστηρίου σε συνδυασμό με την δυνατότητα που παρείχε η εθνική έννομη τάξη στον κατηγορούμενο να το αμφισβητήσει. Ο έλεγχος αυτός είναι ευδιάκριτος στις υποθέσεις *Heaney & McGuinness* κατά Ιρλανδίας, *Allan* κατά Ηνωμένου Βασιλείου και *O'Halloran & Francis* κατά Ηνωμένου Βασιλείου.

Αξιωματική εξάλλου απόφαση από την ανθολογία της νομολογίας του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, που κινείται σε παρόμοια τροχιά με το ΕΔΔΑ, τη νομολογία του οποίου επικαλείται,⁷⁶ είναι εκείνη της υπόθεσης *T. Lubanga*, που έκανε δεκτά αποδεικτικά στοιχεία που είχαν προκύψει από παράνομη κατ' οίκον έρευνα,⁷⁷ αφού στάθμισε όπως και το ΕΔΔΑ τη σοβαρότητα των αδικημάτων. Είναι φανερό ότι το ΕΔΔΑ όταν προσεγγίζει το ζήτημα του παραδεκτού των αποδείξεων δεν επιθυμεί να υποκαταστήσει το ρόλο του εθνικού δικαστηρίου ούτε και να θέσει κοινά κριτήρια αποδοχής με εξαίρεση τις περιπτώσεις των βασανιστηρίων. Τούτο δεν προκύπτει μόνο έμμεσα από τις προμνημονευθείσες αποφάσεις

⁷⁵ Κύρκος Σ., «Δοκιμάζοντας τους καρπούς του δηλητηριώδους δένδρου : Η απειλή χρήσης βασανιστηρίων ως μορφή απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης κατ' άρθρο 3 της ΕΣΔΑ και οι επιπτώσεις της στην προστασία του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη.» , Ποινική Δικαιοσύνη, 2011, τεύχος 10, σ. 1132-1139

⁷⁶ Giannouloupoulos D, "Improperly Obtained Evidence in Anglo-American and Continental Law" ,Oxford : Hart Publishing (2019) , όπως παρατηρεί στην εισαγωγή του εν λόγω βιβλίου ο Richard Glover: «The obvious vehicle for the proposed "reinvigoration of the rights thesis" in Europe is the European Court of Human Rights...», p1 52 εκτιμώντας ότι δεν επηρέασαν τη δικαιοσύνη της διαδικασίας

⁷⁷ ICC-01/04-01/06 , 14.3.2012 , case Thomas Lubanga Dyilo : «Only if the Chamber identifies serious problems with a particular item of evidence , which render it epistemologically unsound or prejudicial to the fairness or integrity of the proceedings , it may , under article 69(4) of the Statute , rule the item inadmissible»

αλλά και από τη σαφή δήλωση του στην υπόθεση Van Mechelen and Others κατά Ολλανδίας, της 18.3.1997, στην οποία αναγνωρίζει το πρωτείο ρύθμισης του ζητήματος αυτού στο εθνικό δίκαιο.⁷⁸ Κατά συνέπεια ενδεχομένως να έχουν εναποτεθεί υπερβολικές προσδοκίες στο Δικαστήριο του Στρασβούργου⁷⁹ ως προς τον εναρμονιστικό του ρόλο στο ζήτημα αυτό. Εξάλλου το ΕΔΔΑ δεν μπορεί να παρέμβει κατά την εκδίκαση μίας υπόθεσης αλλά μόνο εκ των υστέρων. Τούτο σημαίνει ότι ενδεχομένως το ΔΕΕ μέσα από την παραπομπή του θέματος αυτού στην κρίση των εθνικών δικαστηρίων, όπως προκύπτει από την απόφαση EncroChat, αποτυπώνει το όριο του παρόντος καθεστώτος εναρμόνισης εντός του ενιαίου νομικού χώρου της Ένωσης επιχειρώντας παράλληλα με τις αποφάσεις του μόνο μία αδρή αποσαφήνιση κάποιων γενικών κατευθυντήριων αρχών χρήσιμων για τα εθνικά δικαστήρια .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

Ι. Διάκριση ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ κατ' άρθρο 42 παρ.1 και ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΕΓΚΡΙΣΗΣ κατ' άρθρο 31 παρ.1 Κανονισμού

Ο δικαστικός έλεγχος⁸⁰ των μέτρων έρευνας και άλλων μέτρων που λαμβάνει ο Ε.Ε.Ε. ανατίθεται στα αρμόδια εθνικά δικαστήρια, υπό τις ειδικότερες προϋποθέσεις που θέτει το άρθρο 42 παρ. 1 του Κανονισμού ως «διαδικαστικών πράξεων της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας που προορίζονται να παράγουν έννομα αποτελέσματα έναντι τρίτων», δεν ανακύπτει όμως αρμοδιότητα των εθνικών δικαστικών αρχών να ελέγξουν την κατά το άρθρο 31 παρ. 3 του Κανονισμού δικαστική έγκριση που τυχόν χορηγήθηκε για τη λήψη του ανατεθέντος ερευνητικού μέτρου, κατόπιν αιτήσεως του επιληφθέντος ή του βοηθού Ε.Ε.Ε., αφού η δικαστική αυτή έγκριση δεν συνιστά διαδικαστική πράξη της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας. Ο

⁷⁸ Υπόθεση Van Mechelen and Others κατά Ολλανδίας , της 18.3.1997, σκ. 50 : «...το παραδεκτό των αποδεικτικών στοιχείων είναι πρωτίστως θέμα ρύθμισης από το εθνικό δίκαιο και κατά γενικό κανόνα , εναπόκειται στα εθνικά δικαστήρια να αξιολογήσουν τα αποδεικτικά στοιχεία...το ΕΔΔΑ δεν αποφασίζει για το εάν οι μεταχειρίσεις των μαρτύρων έγιναν δεόντως δεκτές ως αποδεικτικά στοιχεία αλλά για να εξακριβώσει κατά πόσον η διαδικασία στο σύνολό της συμπεριλαμβανομένου του τρόπου με τον οποίο ελήφθησαν τα αποδεικτικά στοιχεία ήταν δίκαιες.»

⁷⁹ Αρβανίτης Δ., ο.π. , «Μετά ταύτα μόλις που χρειάζεται να σημειωθεί ότι τον τελικό λόγο θα τον έχει το ΕΔΔΑ.», σελ. 1040.

⁸⁰ Τσόλκα Ολ. , ο.π., Ποιν.Χρ.2022 , τεύχος 1, σ. 21-36

δικαστικός έλεγχος της κατά το άρθρο 31 παρ. 3 του Κανονισμού ληφθείσας δικαστικής έγκρισης που αποτέλεσε τη βάση για τη λήψη ενός ερευνητικού μέτρου από την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία υπόκειται αποκλειστικά στα ένδικα μέσα ή βοηθήματα που το εκάστοτε εθνικό δίκαιο προβλέπει σε παρόμοια εθνική υπόθεση και όχι στη ρύθμιση του άρθρου 42 παρ. 1 του Κανονισμού.⁸¹

Αποφασιστικής σημασίας έννοια της παρ. 1 του άρθρου 42 του Κανονισμού 2017/1939 της ΕΠΠΟ αποτελεί ο σύνθετος όρος «διαδικαστικές πράξεις που προορίζονται να παράγουν έννομα αποτελέσματα έναντι τρίτων», ο οποίος έλκει την καταγωγή του από το άρθρο 263 ΣΛΕΕ και αποτελεί μια «αυτοτελή έννοια» του ενωσιακού δικαίου, συμπεριλαμβανομένου του Κανονισμού. Σε περίπτωση αμφιβολίας ως προς την ερμηνεία της, το εθνικό δικαστήριο θα πρέπει να υποβάλει σχετικό προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ (κατ' άρθρα 267 ΣΛΕΕ και 42 παρ. 2 β' του Κανονισμού). Όπως παγίως δέχεται το ΔΕΕ, αντικείμενο της ατομικής προσφυγής (άρθρο 263 δ'εδάφιο ΣΛΕΕ), μπορούν να αποτελέσουν «μόνον τα μέτρα που παράγουν δεσμευτικά έννομα αποτελέσματα, ικανά να θίξουν τα συμφέροντα του προσφεύγοντος, μεταβάλλοντας ουσιωδώς τη νομική του θέση».⁸²

Εν προκειμένω, είναι πολυεπίπεδη η φύση των διασυνοριακών ερευνών της ΕΠΠΟ και συνεπάγεται κατακερματισμό του δικαστικού ελέγχου. Όταν για το ανατεθέν μέτρο απαιτείται εθνική δικαστική έγκριση στο κράτος εκτέλεσης, αυτή δεν είναι “διαδικαστική πράξη της ΕΠΠΟ” και δεν προσβάλλεται μέσω του άρθρου 42 παρ.1 αλλά μόνο με τα ένδικα μέσα/βοηθήματα που προβλέπει το εθνικό δίκαιο, σαν να ήταν καθαρά εθνική υπόθεση. Η ανωτέρω διάταξη λοιπόν λειτουργεί ως “μοντέλο κατανομής” ελέγχου μεταξύ εθνικών δικαστηρίων και ΔΕΕ, εισάγοντας την ακόλουθη διάκριση: α) για τις διαδικαστικές πράξεις της ΕΠΠΟ που παράγουν έννομα αποτελέσματα έναντι τρίτων αρμόδια είναι τα εθνικά δικαστήρια, με διαδικασίες εθνικού δικαίου, με την επισήμανση ότι η έννοια “έννομα αποτελέσματα έναντι

⁸¹ Μουζάκης Δ. , ο.π., Ποιν.Χρ.2022 , τεύχος 1, σ.16

⁸² Η σχετική νομολογία των δικαστηρίων της Ένωσης αφορά κυρίως υποθέσεις για παραβάσεις του δικαίου του ανταγωνισμού που μπορεί να οδηγήσουν σε επιβολή προστίμων. Βλ. ενδεικτικά ΔΕΕ 19.1.2017, C-351/15, Επιτροπή, Total SI and Elf Aquitaine SA, σκ. 36, επίσης Luchtmann, ό.π., σε: Geelhoed/Erkelens/Meij (ed.), Shifting Perspectives on the European Public Prosecutor's Office, 2018, σελ. 161 επ., Herrnfeld, σε: Herrnfeld/Brodowski/Burchard ό.π., σελ. 410, 411, πλ. 17.

τρίτων” είναι αυτοτελής έννοια ενωσιακού δικαίου και εν αμφιβολία, ανοίγει ο δρόμος για προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ, β) για τις εθνικές δικαστικές εγκρίσεις στο πλαίσιο ανάθεσης, κατά των οποίων επιτρέπονται μόνο εθνικά ένδικα μέσα, δεν τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 42 παρ.1.

II. Αντεγκλήσεις που οδήγησαν στη σύνθετη (ανα)κατανομή αρμοδιότητας «δικαστικού ελέγχου» μεταξύ εθνικών δικαστηρίων και ΔΕΕ

Από τη θέση σε ισχύ του Κανονισμού σύστασης της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, τέθηκε επί τάπητος η εισαγωγή ενός ειδικού καθεστώτος δικαστικού ελέγχου των διαδικαστικών της πράξεων, δηλαδή των λειτουργικών αρμοδιοτήτων κατά την άσκηση των καθηκόντων της, μέσω του οποίου θα μεταφέρεται η σχετική αρμοδιότητα από τα δικαστήρια της Ένωσης (άρθρα 263-265 και 268-272 ΣΛΕΕ) στα εθνικά δικαστήρια. Η αναγκαιότητα αυτή προκάλεσε έντονες αντιπαραθέσεις και συζητήσεις στα θεσμικά όργανα της Ένωσης και τη θεωρία αντίστοιχα,⁸³ δεδομένης της επιταγής του άρθρου 47 ΧΘΔ περί υποχρέωσης διασφάλισης του δικαιώματος αποτελεσματικής προσφυγής. Η Επιτροπή⁸⁴ πρότεινε η συνιστώσα οργανισμό της Ένωσης, Ευρωπαϊκή Εισαγγελία, να θεωρηθεί κατά πλάσμα δικαίου ως «εθνική αρχή», ώστε όλες οι διαδικαστικές πράξεις ή παραλείψεις της να υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο μόνο ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, αποκλεισμένου του συστήματος δικαστικής προστασίας της Ένωσης, πρόταση η οποία δέχθηκε έντονο αντίλογο από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο⁸⁵ που ζήτησε αρχικά α) να μην τεθούν εκτός της αρμοδιότητας του ΔΕΕ οι αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας που λαμβάνονται σε κεντρικό επίπεδο (επιλογή δωσιδικίας για τη δίωξη, κατάργηση της δίκης, εκ νέου παραπομπή της υπόθεσης στο αρμόδιο δικαστήριο ή δικαστικός συμβιβασμός), β) να υπάγεται στα εθνικά δικαστήρια ο έλεγχος όλων των ερευνητικών και λοιπών δικονομικών μέτρων που λαμβάνονται στο πλαίσιο των διωκτικών αρμοδιοτήτων, στο αποκεντρωμένο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας.

⁸³ βλ. ενδεικτικά Mitsilegas/Guiffrida, ό.π., σε: Ligeti/Artunes/ Guiffrida (ed.), ό.π., σελ. 118 επ., επίσης την πρόταση που εκπονήθη κε στο πλαίσιο ερευνητικού προγράμματος υπό τη δ/ση της Ligeti, Model Rules for the Procedure of EPPO, σε <https://orbi.lu.uni.lu/bitstream/10993/42085/1/Model%20Rules%20and%20explanatory%20notes%20EN.pdf>

⁸⁴ COM (2013) 534, Explanatory Report

⁸⁵ Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 29.4.2015, P8_TA (2015)0173

Ακολούθως, με το από 5-10-2016 Ψήφισμά του, συνέδεσε την ανάθεση της σχετικής αρμοδιότητας στα εθνικά δικαστήρια με τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας του δικαστικού ελέγχου, χωρίς όμως να αποκλείει τη δυνατότητα «άμεσου δικαστικού ελέγχου από το Δικαστήριο της Ένωσης».

Τελικά, μια ενδιάμεση λύση υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο και εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, αποτυπωθείσα στο άρθρο 42 του Κανονισμού (ΕΕ) 2017/1939,⁸⁶ στο οποίο δεν εμπίπτει ο *ex ante* δικαστικός έλεγχος των μέτρων έρευνας ή άλλων μέτρων και πράξεων δικονομικού καταναγκασμού που διενεργούνται κατά παραγγελία της ΕΡΡΟ. Σύμφωνα με την παρ. 1, «οι διαδικαστικές πράξεις» της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, οι οποίες «προορίζονται να παραγάγουν έννομα αποτελέσματα έναντι τρίτων» καθώς και «η παράλειψή» της να εκδώσει σχετικές πράξεις, υπόκεινται σε έλεγχο «από τα αρμόδια εθνικά δικαστήρια σύμφωνα με τις προϋποθέσεις και τις διαδικασίες που ορίζει το εθνικό δίκαιο».

Σύμφωνα όμως με την παρ. 3, τα δικαστήρια της Ένωσης διατηρούν την αρμοδιότητα ελέγχου (κατ' άρθρο 263 τέταρτο εδάφιο ΣΛΕΕ) των «αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας να θέσει υπόθεση στο αρχείο, στο μέτρο που αμφισβητούνται απευθείας με βάση το δίκαιο της Ένωσης». Θεσπίζεται δηλαδή μια λειτουργική (ανα)κατανομή της αρμοδιότητας ενός *ex post* δικαστικού ελέγχου μεταξύ εθνικών δικαστηρίων και ΔΕΕ., καθώς αφενός, τα εθνικά δικαστήρια καθίστανται αρμόδια να αποφαινούνται επί ατομικών προσφυγών, κατά παρέκκλιση από τις διατάξεις του τέταρτου εδαφίου του άρθρου 263 ΣΛΕΕ και του τρίτου εδαφίου του άρθρου 265 ΣΛΕΕ, αφετέρου το ΔΕΕ παραμένει αρμόδιο για τις προσφυγές ακυρώσεως των προνομιούχων προσφευγόντων, δηλαδή ενός κράτους μέλους, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής, κατά τα οριζόμενα στο δεύτερο εδάφιο του άρθρου 263 ΣΛΕΕ και στο πρώτο εδάφιο του άρθρου 265 ΣΛΕΕ (αιτ. σκ. 89 του προοιμίου).

Η παρ. 2 του άρθρου 42 αναφέρεται στη θεσμική συνεργασία εθνικού και ενωσιακού δικαστή, κατά την προβλεπόμενη στο άρθρο 267 ΣΛΕΕ διαδικασία της προδικαστικής παραπομπής, ο ρόλος του Δικαστηρίου αποσαφηνίζεται από τον Κανονισμό, καθιστώντας αυτό αρμόδιο, εκτός από «την ερμηνεία» και «το κύρος διατάξεων» του ενωσιακού δικαίου,

⁸⁶ Herrnfeld, σε: Herrnfeld/Brodowski/Burchard, ό.π., σελ. 403, 404, πλ. 4-6.

συμπεριλαμβανομένου του Κανονισμού (εδ. β' και γ'), να αποφαινεται με προδικαστικές αποφάσεις και για το «κύρος των διαδικαστικών πράξεων της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας», εφόσον το σχετικό ζήτημα που εγείρεται ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου «θεμελιώνεται άμεσα επί του ενωσιακού δικαίου» (εδ. α'), Περαιτέρω, στην αρμοδιότητα των δικαστηρίων της Ένωσης υπάγεται: α) Ο δικαστικός έλεγχος των αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, οι οποίες «δεν αποτελούν διαδικαστικές πράξεις», αλλά «θίγουν τα δικαιώματα των υποκειμένων των δεδομένων» (παρ. 8 του άρθρου 42). β) Η εκδίκαση όλων των διαφορών σχετικά με «την αποκατάσταση ζημιών που έχουν προκληθεί από την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία», με «ρήτρες διαιτησίας που προβλέπονται σε συμβάσεις», τις οποίες αυτή συνάπτει καθώς και σχετικά με «θέματα προσωπικού» (παρ. 4, 5 και 6 του άρθρου 42 σε συνδυασμό με άρθρα 268, 272 και 270 ΣΛΕΕ, αντιστοίχως). γ) Η «παύση» του ευρωπαίου γενικού εισαγγελέα ή των ευρωπαίων εισαγγελέων, όταν υποβάλλεται σχετική αίτηση από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο ή την Επιτροπή (παρ. 7 του άρθρου 42).⁸⁷

III. Συμβατότητα πρωτογενούς δικαίου Ένωσης/ Συνεκτική και αποτελεσματική δικαστική προστασία

Η συμβατότητα του πρωτογενούς δικαίου της Ένωσης (άρθρα 263 και 265 ΣΛΕΕ) με τη διάταξη του άρθρου 42 παρ.1, δηλαδή την επιλογή του ενωσιακού νομοθέτη να «μεταφέρει» τον οικείο δικαστικό έλεγχο από τα δικαστήρια της Ένωσης στα εθνικά δικαστήρια, αμφισβητείται από τη θεωρία⁸⁸ κατά μείζονα δε λόγο όταν υποσκάπτεται η συνοχή και αποτελεσματικότητα της οφειλόμενης δικαστικής προστασίας. Στο θέμα της συμβατότητας θα κληθεί κάποια στιγμή να τοποθετηθεί το ΔΕΕ, εφόσον εγερθεί ζήτημα «κύρους» της διάταξης ενώπιον εθνικού δικαστηρίου, πάντως εγείρονται αμφιβολίες, αν η εξουσιοδότηση προς τον ενωσιακό νομοθέτη καλύπτει και την υπό συζήτηση τροποποίηση του συστήματος δικαστικού

⁸⁷ Herrnfeld/Brodowski/ Burchard, ό.π., σελ. 434 επ., πλ. 59-68.

⁸⁸ βλ. σχετ. Böse, Judicial Control of the European Public Prosecutor's Office, σε: Rafaraci/Belfiore (ed.), EU Criminal Justice, 2019, σελ. 191 επ., Mitsilegas/Guiffrida, The European Public Prosecutor's Office and Human Rights, και Luchthmann, Forum Choice and Judicial Review Under the EPPO's Legislative Framework, σε: Geelhoed/Erkelens/Meij (ed.), ό.π., 2018, σελ. 79 επ. και 160 επ. αντίστοιχα, Mitsilegas, ό.π., Maastricht Journal of European and Comparative Law 2021, σελ. 259 επ., πρβλ. σχετικά με το ζήτημα της συμβατότητας με το πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης Herrnfeld, σε: Herrnfeld/Brodowski/Burchard, ό.π., σελ. 404, 405, πλ. 7-8.

ελέγχου, δηλαδή τον αποκλεισμό του ΔΕΕ από την προβλεπόμενη στο τέταρτο εδάφιο του άρθρου 263 ΣΛΕΕ δικαιοδοτική του αρμοδιότητα, στις περιπτώσεις ιδίως των διαδικαστικών πράξεων του μόνιμου τμήματος.

Το θέμα της συνεκτικής και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, υπό το πρίσμα των άρθρων 19 παρ. 1 τελ. εδάφιο ΣΕΕ, το οποίο καθιερώνει την αντικειμενική υποχρέωση των κρατών μελών να προβλέπουν «τα ένδικα βοηθήματα και μέσα που είναι αναγκαία για να διασφαλίζεται η πραγματική δικαστική προστασία στους τομείς που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης»,⁸⁹ αφορά πρωτίστως την ερμηνεία της παρ. 1 και τις εντεύθεν αντικειμενικές υποχρεώσεις των κρατών μελών, υπό το φως των ανωτέρω διατάξεων του πρωτογενούς ενωσιακού δικαίου.⁹⁰ Περιλαμβάνει δε και την προσέγγιση της παρ. 2 του άρθρου 42, στο βαθμό που κατά τη γενική διάταξη του άρθρου 267 ΣΛΕΕ ο επιβεβλημένος δικαιοδοτικός διάλογος μεταξύ εθνικών δικαστηρίων και ΔΕΕ αφενός αποσκοπεί στη διασφάλιση της ενότητας του δικαίου, αφετέρου συμπληρώνει την έννομη προστασία των ιδιωτών.⁹¹

Έννοια-κλειδί της παρ. 1 του άρθρου 42 αποτελεί ο σύνθετος όρος «διαδικαστικές πράξεις που προορίζονται να παράγουν έννομα αποτελέσματα έναντι τρίτων», ο οποίος έλκει την καταγωγή του από το άρθρο 263 ΣΛΕΕ και συνιστά «αυτοτελή έννοια» του ενωσιακού δικαίου και του Κανονισμού.⁹² Σε περίπτωση αμφιβολίας ως προς την ερμηνεία της, το εθνικό δικαστήριο οφείλει να υποβάλει σχετικό προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ (κατ' άρθρα 267 ΣΛΕΕ και 42 παρ. 2 β του Κανονισμού).⁹³

⁸⁹ Σκουρής (επιμ.), Συνθήκη της Λισσαβώνας, Ερμηνεία κατ' άρθρον, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2020, άρθρο 19 πλ. 6 επ. και 47 παρ. 1 ΧΘΔ

⁹⁰ Στην παρ. 1 του άρθρου 47 ΧΘΔ κατοχυρώνεται το «δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου» κάθε προσώπου, του οποίου παραβιάστηκαν «τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που διασφαλίζονται από το δίκαιο της Ένωσης». Η επιταγή αυτή ισχύει, κατά την οριζόντια διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 51 ΧΘΔ, έναντι τόσο των οργάνων της Ένωσης όσο και των κρατών μελών, «όταν εφαρμόζουν δίκαιο της Ένωσης».

⁹¹ Σκουρής (επιμ.), ό.π., άρθρο 267, πλ. 3 επ.

⁹² βλ. ενδεικτικά Luchthmann, ό.π., σε: Geelhoed/Erkelens/Meij (ed.), σελ. 165, Herrnfeld, σε: Herrnfeld/Brodowski/Burchard, ό.π., σελ. 409, πλ. 15. Για τη σημασία των «αυτοτελών εννοιών» βλ. Mitsilegas, Managing legal diversity in Europe's Area of Criminal Justice, σε: Colson/Field EU Criminal Justice and the challenges of diversity, 2016, σελ. 125 επ.

⁹³ Το ζήτημα αυτό μπορεί να ανακύψει στην περίπτωση, στην οποία ένα θιγόμενο πρόσωπο προβάλει την αιτίαση ότι στερείται του δικαιώματος προσφυγής κατά μιας «διαδικαστικής πράξεως» της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, η οποία «προορίζεται να έχει έννομα αποτελέσματα» σε βάρος του, επειδή δεν προβλέπονται στο εθνικό του δίκαιο σχετικά ένδικα μέσα ή βοηθήματα..

Σύμφωνα με πάγια θέση του ΔΕΕ, αντικείμενο της ατομικής προσφυγής, κατά το τέταρτο εδάφιο του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, μπορούν να αποτελέσουν «μόνον τα μέτρα που παράγουν δεσμευτικά έννομα αποτελέσματα, ικανά να θίξουν τα συμφέροντα του προσφεύγοντος, μεταβάλλοντας ουσιωδώς τη νομική του θέση».⁹⁴ Δεν συνιστούν τέτοια μέτρα οι προπαρασκευαστικές αυτών πράξεις, όπως παραδείγματος χάριν οι εκθέσεις της Olaf προς τις εθνικές διωκτικές αρχές, οι οποίες δεν προορίζονται να αναπτύξουν δεσμευτικά αποτελέσματα έναντι τρίτων, αλλά έχουν προπαρασκευαστικό χαρακτήρα, διότι εναπόκειται στις εθνικές αρχές να επαληθεύσουν, αν οι πληροφορίες που περιέχουν δικαιολογούν ή απαιτούν την κίνηση διώξεων».⁹⁵ Όπως επισημαίνεται στη θεωρία⁹⁶ η ως άνω συσταλτική ερμηνεία δεν μπορεί να μεταφερθεί στο σύστημα της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, καθώς από μόνη της έχει αρμοδιότητες και καθήκοντα (*stricto sensu*) ποινικών ερευνών και διώξεων. Αναφέρεται στο προοίμιο (αιτ. σκ. 87) ότι οι πράξεις της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας «κατά τις έρευνές της συνδέονται στενά με την ποινική δίωξη που ενδέχεται να προκύψει από αυτές και παράγουν με τον τρόπο αυτό αποτελέσματα στις έννομες τάξεις των κρατών μελών». Για το λόγο αυτό θα πρέπει να διασφαλίζεται ότι υπόκεινται σε εθνικό έλεγχο οι διαδικαστικές πράξεις, οι οποίες εκδίδονται ήδη «πριν την απαγγελία της κατηγορίας και προορίζονται να παραγάγουν έννομα αποτελέσματα έναντι τρίτων, όπως είναι οι «διαμορφωτικές πράξεις», που διενεργούν τα όργανα της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, εξωτερικεύοντας την κάθε φορά εσωτερική διαδικασία διαμόρφωσής της βούλησής τους και προωθώντας την ποινική διαδικασία.

Ρητά πάντως ως πράξεις, εμπίπτουσες στην παρ. 1 του άρθρου 42, διαλαμβάνονται μόνο οι αποφάσεις του μόνιμου τμήματος σχετικά με «την επιλογή του κράτους μέλους, του οποίου

⁹⁴ Η σχετική νομολογία των δικαστηρίων της Ένωσης αφορά κυρίως υποθέσεις για παραβάσεις του δικαίου του ανταγωνισμού που μπορεί να οδηγήσουν σε επιβολή προστίμων. Βλ. ενδεικτικά ΔΕΕ 19.1.2017, C-351/15, Επιτροπή, Total SI and Elf Aquitaine SA, σκ. 36, επίσης Luchthmann, ό.π., σε: Geelhoed/Erkelens/Meij (ed.), σελ. 161 επ.

⁹⁵ βλ. ενδεικτικά Διάταξη του Γενικού Δικαστηρίου 21.6.2017, T 289/16, Inox Mare Srl, σκ. 40, όπου πάντως σημειώνεται συμπληρωματικά ότι «η δικαστική προστασία των διώξεων αυτών πρέπει να διασφαλίζεται σε εθνικό επίπεδο με όλες τις εγγυήσεις που προβλέπονται από το εθνικό δίκαιο, συμπεριλαμβανομένων των απορρεουσών από τα θεμελιώδη δικαιώματα» της Ένωσης.

⁹⁶ βλ. σχετ. Mitsilegas/Guiffida, ό.π., σε: Ligeti/Artunes/Guiffida (ed.), σελ. 118, Herrnfeld, σε: Herrnfeld/Brodowski/Burchard, ό.π., σελ. 411, πλαγ. 17,

τα δικαστήρια θα κρίνουν επί της ποινικής δίωξης». Στους «τρίτους», δηλαδή στους δικαιούμενους προσφυγής κατά τις ανωτέρω περιπτώσεις, «περιλαμβάνονται ο ύποπτος, το θύμα και άλλοι ενδιαφερόμενοι τα δικαιώματα των οποίων ενδέχεται να θιγούν από τέτοιες πράξεις» (αιτ. σκ. 87).⁹⁷ Η μη ρητή συμπερίληψη του «κατηγορουμένου» στα δικαιούμενα πρόσωπα αποδίδεται στην κυρίαρχη τάση που παρατηρείται στα συμμετέχοντα κράτη μέλη αναφορικά με την μη διαφοροποίηση μεταξύ «εισαγγελικής διερεύνησης» και «δικαστικής ανάκρισης» στο στάδιο της προδικασίας. Στη Γερμανία, ο «ύποπτος» αποκτά την ιδιότητα του (stricto sensu) «κατηγορουμένου» μετά την αποκαλούμενη «έγερση της κατηγορίας ενώπιον του δικαστηρίου», η οποία στο σύστημα της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας αντιστοιχεί στην απόφαση που λαμβάνει το μόνιμο τμήμα μετά την «ολοκλήρωση των ερευνών», κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 36. Στις έννομες τάξεις που υπάρχει διάκριση μεταξύ εισαγγελικής διερεύνησης και δικαστικής ανάκρισης, όπως συμβαίνει στην Ελλάδα, το πρόσωπο το οποίο έχει την ιδιότητα του «κατηγορουμένου» κατά το εκάστοτε εθνικό δίκαιο δεν μπορεί να αποκλειστεί του κύκλου των δικαιούμενων ατομικής προσφυγής, σύμφωνα με την επιταγή του πρώτου εδαφίου του άρθρου 47 ΧΘΔ. Τα προαναφερθέντα έχουν σημασία όχι μόνον για τα πρόσωπα που δικαιούνται ατομικής προσφυγής για «παραλείψεις» της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, αλλά και για τον καθορισμό των προσβαλλομένων παραλείψεων, αφού και αυτές θα πρέπει να αφορούν διαδικαστικές πράξεις της ίδιας φύσεως. Αναφορικά δε με το παραδεκτό της οικείας προσφυγής, διευκρινίζεται στο προοίμιο ότι η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία «έχει νομική υποχρέωση να εκδώσει» τις σχετικές αποφάσεις (αιτ. σκ. 87). Με την τελευταία αυτή επισήμανση φαίνεται να προστίθεται ένας επιπλέον όρος σε σχέση με εκείνους του άρθρου 265 ΣΛΕΕ.⁹⁸

Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί και μια άλλη ουσιώδης διευκρίνιση του προοιμίου. Ανεξάρτητα από τον κανόνα της παρ. 1, τα κράτη μέλη δικαιούνται να διατηρήσουν τυχόν προβλεπόμενα στο εθνικό τους δίκαιο ένδικα μέσα ή βοηθήματα κατά διαδικαστικών πράξεων «που δεν προορίζονται» να παραγάγουν έννομα αποτελέσματα έναντι τρίτων ή κατά άλλων «παραλείψεων» (αιτ. σκ. 87). Συνεπώς, το άρθρο 42 παρ. 1

⁹⁷ Ως τρίτοι νοούνται εδώ, ήτοι στην παρ. 1 του άρθρου 42, η Επιτροπή ή ένα κράτος μέλος, εφόσον θίγονται έννομα δικαιώματά τους, βλ. σχετ. Herrnfeld, σε: Herrnfeld/Brodowski/Burchard, ό.π., σελ. 411, 412, πλ. 18.

⁹⁸ βλ. Herrnfeld, σε: Herrnfeld/Brodowski/Burchard, ό.π., σελ. 413 414, πλ. 21.

θεσπίζει τις ελάχιστες διαδικαστικές εγγυήσεις που υποχρεούνται τα κράτη μέλη να διασφαλίσουν, αφήνει όμως ανοιχτά τα ζητήματα σχετικά με τον ειδικότερο καθορισμό των προσβαλλομένων «διαδικαστικών πράξεων», αλλά και την συμβατή με τις επιταγές του πρωτογενούς δικαίου εκπλήρωση των σχετικών υποχρεώσεων «δικαστικού ελέγχου». Η επισκόπηση των αντικειμενικών υποχρεώσεων των κρατών μελών, υπό το φως των άρθρων 19 ΣΕΕ και 47 ΧΘΔ, αλλά και 4 παρ. 3 ΣΕΕ βοηθά στην κατανόηση της επίμαχης διάταξης.

IV. Υποχρέωση συμμετεχόντων κρατών μελών να διασφαλίζουν «πραγματική» άλλως «αποτελεσματική» δικαστική προστασία

Ο υποκείμενος στα εθνικά δικαστήρια έλεγχος των «διαδικαστικών πράξεων» και παραλείψεων» της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας διέπεται από τις προϋποθέσεις και τις διαδικασίες «που ορίζει το εθνικό δίκαιο» (άρθρο 42 παρ.1). Το κάθε κράτος μέλος έχει την εξουσία να ορίσει ποια ένδικα μέσα ή βοηθήματα, υπό ποίους όρους και σε ποιο χρονικό στάδιο της διαδικασίας θα παρέχονται στα θιγόμενα πρόσωπα, με συνέπεια να μην αποκλείονται παρεκκλίνουσες μεταξύ τους προσεγγίσεις και να μην διασφαλίζεται ένα λειτουργικά ισοδύναμο πλαίσιο διαδικαστικών εγγυήσεων εντός του συστήματος της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας.⁹⁹

Η διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών δεν είναι ανέλεγκτη από άποψη πρωτογενούς ενωσιακού δικαίου. Οι οικείοι δικονομικοί κανόνες (σκ.88 Προοιμίου) θα πρέπει να πληρούν τους όρους του τελ. εδαφίου της παρ. 1 του άρθρου 19 ΣΕΕ, δηλαδή: α) «να μην είναι λιγότερο ευνοϊκοί» από εκείνους, οι οποίοι διέπουν αντίστοιχα ένδικα βοηθήματα του εσωτερικού δικαίου (κατ' επιταγή της «αρχής της «ισοδυναμίας») και β) «να μην καθιστούν πρακτικά αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή» την άσκηση των δικαιωμάτων που απονέμει το ενωσιακό δίκαιο κατ' επιταγή της «αρχής της αποτελεσματικότητας».¹⁰⁰

⁹⁹ βλ. σχετ. Ruggeri, ό.π., σε: Bachmeier Winter (ed.), σελ. 214 επ., Luchthman, ό.π., σε: Geelhoed/Erkelens/Meij (ed.), σελ. 165.

¹⁰⁰ Οι εν λόγω «αρχές της ισοδυναμίας και αποτελεσματικότητας» έχουν πεδίο εφαρμογής και στο πρώτο εδάφιο του άρθρου 47 ΧΘΔ, καθότι συνδέονται με τη διασφάλιση του δικαιώματος «πραγματικής» ατομικής προσφυγής, βλ. ενδεικτικά Σαρμά, σε: Σαχκπεκίδου/ Ταγαράς (επιμ.), Κατ' άρθρο ερμηνεία του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Νομική Βιβλιοθήκη 2020, άρθρο 47 πλαγ. 13 επ.

Η τελευταία, υπό το πρίσμα του πρώτου εδαφίου της παρ. 47 ΧΘΔ, θέτει επιπλέον όρους στις εθνικές αρχές. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η πρόσφατη προδικαστική απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση *Gavanazon II* ¹⁰¹, η οποία αφορά το θεσμό της ευρωπαϊκής εντολής έρευνας, όμως οι σκέψεις και κρίσεις του Δικαστηρίου έχουν σημασία και για τις υποχρεώσεις των κρατών μελών ως προς τον δικαστικό έλεγχο των πράξεων, ιδίως των επαχθών «μέτρων έρευνας», της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας. Στην εν λόγω υπόθεση το ΔΕΕ επεσήμανε ότι τα μέτρα της «έρευνας σε κατοικίες και επαγγελματικές εγκαταστάσεις» καθώς και της «κατάσχεσης» αντικειμένων «συνιστούν επέμβαση στο δικαίωμα» κάθε προσώπου στον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής του ζωής, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 ΧΘΔ, επιπλέον η κατάσχεση «ενδέχεται να συνιστά παράβαση» και του δικαιώματος ιδιοκτησίας, κατ' άρθρο 17 ΧΘΔ (σκ. 31). Ακολούθως έκρινε ότι, κατ' επιταγή του άρθρου 47 ΧΘΔ, το θιγόμενο πρόσωπο «θα πρέπει να έχει δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής» κατά των ανωτέρω μέτρων (σκ. 32). Αντιστοίχως το κράτος μέλος έκδοσης θα πρέπει να διασφαλίζει την παροχή «πρόσφορων μέσων» ένδικης προστασίας, επαγόμενα τη δυνατότητα αφενός «να αμφισβητήσουν το σύννομο και την αναγκαιότητα» των εν λόγω μέτρων, αφετέρου «να ζητήσουν κατάλληλη επανόρθωση», αν τα μέτρα αυτά «διατάχθηκαν ή εκτελέστηκαν παρανόμως» (σκ. 33). Επίσης δέχτηκε ότι το μέτρο της «εξέτασης μάρτυρα» (με εικονοτηλεδιάσκεψη), «μπορεί να έχει σημαντικές συνέπειες» για τη νομική θέση του εν λόγω προσώπου, καθότι μπορεί «να αναγκαστεί», σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους εκτέλεσης, «να εμφανιστεί προς εξέταση και να υποχρεωθεί να απαντήσει» στις ερωτήσεις που θα του τεθούν «επ' απειλή κυρώσεων» (σκ. 44). Σύμφωνα δε με την «πάγια» νομολογία του Δικαστηρίου συνιστά γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης η προστασία «έναντι επεμβάσεων της δημόσιας εξουσίας στην ιδιωτική σφαίρα ενός προσώπου», οι οποίες είναι «αυθαίρετες ή δυσανάλογα επαχθείς» (σκ. 45). Κατόπιν αυτών το ΔΕΕ έκρινε ότι θα πρέπει να παρέχεται στο θιγόμενο πρόσωπο το δικαίωμα προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου του κράτους μέλους έκδοσης της ευρωπαϊκής εντολής έρευνας, ώστε να είναι σε θέση «να αμφισβητήσει, τουλάχιστον, τους ουσιαστικούς λόγους», στους οποίους αυτή στηρίζεται (σκ. 46, 49). Το Δικαστήριο συνέδεσε μάλιστα την μη εκπλήρωση των ανωτέρω υποχρεώσεων του κράτους

¹⁰¹ ΔΕΕ 11.11.2021, C-852/19, βλ. σχετ. σχόλιο του Wahl, σε: <https://eucrim.eu/news/ag-prosecutor-has-limited-competence-to-issue-eios>

έκδοσης με την «αρχή της καλόπιστης συνεργασίας», κατ' άρθρο 4 παρ. 3 ΣΕΕ, υπό την έννοια του γενικού καθήκοντος των κρατών μελών να «διασφαλίζουν, το καθένα στο έδαφός του, την εφαρμογή και την τήρηση του δικαίου της Ένωσης και να λαμβάνουν προς το σκοπό αυτό κάθε γενικό ή ειδικό μέτρο» (σκ. 57). Με βάση λοιπόν και τη σκέψη αυτή αποφάνθηκε ότι δεν μπορεί να εκδοθεί ευρωπαϊκή εντολή έρευνας με αντικείμενο τη διενέργεια των ανωτέρω δικονομικών πράξεων, όταν το εσωτερικό δίκαιο του κράτους της αρχής έκδοσης «δεν προβλέπει κανένα ένδικο μέσο προστασίας» κατ' αυτής.

Η υποχρέωση των συμμετεχόντων κρατών μελών να διασφαλίζουν «πραγματική» άλλως «αποτελεσματική» δικαστική προστασία έχει ένα ευρύ και σύνθετο περιεχόμενο. Ειδικότερα: Α) ο εθνικός νομοθέτης οφείλει να παρέχει «πρόσφορα», υπό την προαναφερθείσα έννοια, ένδικα μέσα ή βοηθήματα κατά των επαχθών διαδικαστικών πράξεων και παραλείψεων της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας. Σημαντικό είναι το στάδιο, στο οποίο αυτά θα παρέχονται, ώστε να διασφαλίζεται η έγκαιρη δικαστική προστασία των θιγομένων προσώπων και η δικαιοσύνη της οικείας διαδικασίας. Β) Στις περιπτώσεις των «διασυνοριακών» μέτρων έρευνας, η εν λόγω «προσφορότητα» συναρτάται και από τη πρόβλεψη ειδικών μέσων ένδικης προστασίας στο κράτος του επιληφθέντος ή του «Βοηθού» Ε.Ε.Ε. Γ) Ο εθνικός δικαστής κατά τον έλεγχο των σχετικών δικονομικών πράξεων της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας θα πρέπει να εξετάζει τη νομιμότητά τους υπό το πρίσμα της αλληλοσυμπλήρωσης ή συνέργειας εθνικού και ενωσιακού δικαίου¹⁰² καθώς και της τήρησης του απορρέοντος από το άρθρο 4 παρ. 3 ΣΕΕ καθήκοντος. Κατ' αποτέλεσμα, με την ανάθεση του δικαστικού ελέγχου, μετατίθεται στους ώμους των εθνικών φορέων της νομοθετικής και της δικαστικής λειτουργίας κι ένα κοινό βάρος, η θέσπιση «πρόσφορων» και λειτουργικά ισοδύναμων διαδικαστικών εγγυήσεων, συμβατών με την ενωσιακή δικαιοταξία.¹⁰³

V. Προσβαλλόμενες «διαδικαστικές πράξεις» ενώπιον των «εθνικών δικαστηρίων»

¹⁰² Συναφής η «διευκρίνιση» του προοιμίου, ότι οι λόγοι νομιμότητας κάθε διαδικαστικής πράξης μπορεί να ερείδονται σε παραβίαση κανόνων του δικαίου της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένου του Κανονισμού «καθώς» και του εθνικού δικαίου, το οποίο εφαρμόζεται, όταν κάποιο ζήτημα δεν καλύπτεται από τον Κανονισμό (αιτ. σκ. 88).

¹⁰³ Τσόλκα Ολ. , ο.π., Ποιν.Χρ. 2022 , τεύχος 1, σ. 31 επ.

1. Πράξεις κατά την «κίνηση της έρευνας» και την άσκηση «του δικαιώματος ανάληψης της υπόθεσης»

Στο ερώτημα, κατά πόσον υπάγονται στην παρ. 1 του άρθρου 42 οι πράξεις της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας για την κίνηση της έρευνας ή την ανάληψη της υπόθεσης (κατ' άρθρα 26 και 27) έχουν υποστηριχθεί δύο απόψεις: α) ότι πρόκειται για «προπαρασκευαστικές πράξεις»¹⁰⁴ και επομένως είναι εκτός του πεδίου εφαρμογής της παρ. 1 του άρθρου 42, β) ότι την παροχή του δικαιώματος ατομικής προσφυγής κατά των πράξεων αυτών επιτάσσει το άρθρο 19 παρ. 1 ΣΕΕ ή ακόμη και οι συνταγματικές εγγυήσεις δικαστικής προστασίας ορισμένων κρατών μελών.¹⁰⁵ Όπως προαναφέρθηκε, ο κανόνας της παρ. 1 δεν θίγει την τυχόν πρόβλεψη στο εθνικό δίκαιο ενδίκων μέσων ή βοηθημάτων για ανάλογες πράξεις των εθνικών αρχών. Για να απαντηθεί το ανωτέρω ερώτημα πρέπει να ερευνηθεί **αν οι ανωτέρω δεσμευτικές πράξεις της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας μπορεί να θεωρηθούν «ικανές να θίξουν» δικαιώματα υπόπτου, κατηγορουμένου, θύματος ή τρίτου προσώπου, «μεταβάλλοντας ουσιωδώς» τη νομική τους θέση, σύμφωνα με την προαναφερθείσα νομολογία του ΔΕΕ. Με βάση το κριτήριο αυτό, οι αποφάσεις του μόνιμου τμήματος για τον καθορισμό του forum κίνησης και διεξαγωγής «ερευνών» σε περιπτώσεις πολλαπλών δικαιοδοσιών (κατά τις παρ. 3-5 του άρθρου 26) συνιστούν διαδικαστικές πράξεις, υπό την έννοια της παρ. 1 του άρθρου 42.**¹⁰⁶

Οι αποφάσεις αυτές έχουν ουσιώδεις επιπτώσεις στη νομική θέση των καθ' ύλην, αλλά και των «θυμάτων», καθώς συγκαθορίζουν το εφαρμοστέο ουσιαστικό και δικονομικό ποινικό δίκαιο. Λόγω της διαφορετικότητας των οικείων εθνικών κανόνων, η επιλογή του forum στο αρχικό ή σε μεταγενέστερα στάδια της διερευνητικής διαδικασίας δεν είναι άμοιρη συνεπειών για τους όρους διεξαγωγής των δικονομικών πράξεων και των μέτρων δικονομικού καταναγκασμού. Έτσι, ύποπτοι και κατηγορούμενοι, όπως και θύματα, θα βρίσκονται κάθε φορά αντιμέτωποι με κανόνες διαφορετικών ποινικών συστημάτων, με όλες τις εντεύθεν

¹⁰⁴ Herrnfeld, σε: Herrnfeld/Brodowski/Burchard, ό.π., σελ. 420 421, πλ. 34-35.

¹⁰⁵ Erbeznik, EU Criminal Law and the Way Forward in the Case of the Functions of the EPPO, Croatian Annual of Criminal Sciences and Practice 2020, σελ. 72.

¹⁰⁶ Αυτό ισχύει όχι μόνον όταν η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία κάνει έρευνα (κατ' άρθρο 26), αλλά και όταν αναλαμβάνει την υπόθεση (κατ' άρθρο 27), βλ. και Mitsilegas, ό.π., Maastricht Journal of European and Comparative Law 2021, σελ. 261.

συνέπειες για τα δικονομικά τους δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος σε νόμιμο ή φυσικό δικαστή.¹⁰⁷

Προκειμένου να επιτευχθεί η αποτελεσματικότητα της ένδικης προστασίας τους, θα πρέπει να διασφαλίζεται το δικαίωμα να αμφισβητήσουν άμεσα, κατά τη διερευνητική διαδικασία, τη νομιμότητα των πράξεων αυτών, αιτούμενοι την ακύρωσή τους. Οι σχετικές αιτιάσεις μπορεί να έγκεινται σε έλλειψη αιτιολογίας ή στη μη συνδρομή των όρων ποινικής δικαιοδοσίας του *forum* ή ακόμη στην προσβολή του κύρους της εφαρμοσθείσας διάταξης, υπό την έννοια ότι η αοριστία της αντίκειται στην αρχή της ασφάλειας του δικαίου.

Στην περίπτωση που μόνον ένα κράτος έχει ποινική δικαιοδοσία, υποστηρίζεται η άποψη¹⁰⁸ ότι οι καθεαυτές πράξεις για «την κίνηση της έρευνας» και την «ανάληψη της υπόθεσης» δεν φαίνεται να πληρούν τα εννοιολογικά κριτήρια των «διαδικαστικών πράξεων» της παρ. 1, υπό το πρίσμα της πρόσφατης νομολογίας του ΔΕΕ. Παρόλα αυτά, δύναται να υποστηριχθεί αιτιολογημένα, ότι οι αποφάσεις του Ε.Ε.Ε. και του μόνιμου τμήματος για την «ανάληψη της υπόθεσης» (κατ' άρθρο 27) εμπίπτουν στο κανονιστικό νόημα της υπό συζήτηση διάταξης, ερμηνευόμενης υπό το φως των άρθρων 19 παρ. 1 ΣΕΕ και 47 πρώτο εδάφιο ΧΘΔ71. Υπό τη θεώρηση αυτή, θα πρέπει να διασφαλίζεται στα θιγόμενα πρόσωπα το δικαίωμα προσφυγής κατά των ανωτέρω αποφάσεων, αμέσως μετά την έκδοσή τους. Η έγκαιρη προσβολή της νομιμότητάς τους συμβάλει στην αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων των θιγομένων προσώπων. Σε κάθε περίπτωση, η παροχή μιας τέτοιας δυνατότητας είναι επιβεβλημένη, έστω σε μεταγενέστερο στάδιο της προδικασίας, λ.χ. κατά την άσκηση ενδίκου μέσου ή βοηθήματος κατά μιας ανακριτικής πράξης. Το ίδιο ισχύει και όσον αφορά τη νομιμότητα της πράξης για την «κίνηση της έρευνας» (κατ' άρθρο 26 παρ. 1-3).¹⁰⁹

¹⁰⁷ βλ. σχετ. Mitsilegas, ό.π., *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 2021, σελ. 255 επ., 262-70. Herrnfeld, σε: Herrnfeld/Brodowski/Burchard, ό.π., σελ. 421, πλ. 35. 71.

¹⁰⁸ Herrnfeld-Brodowski-Burchard, ό.π. σελ. 421, πλ. 35.

¹⁰⁹ Τσόλκα Ολ., ό.π., *Ποιν.Χρ.* 2022, τεύχος 1, σ. 32 επ.

2. Πράξεις κατά το στάδιο διερεύνησης της υπόθεσης

Στον κανόνα της παρ. 1 του άρθρου 42 υπάγονται σαφώς τα «μέτρα έρευνας», τα οποία λαμβάνονται από τον Ε.Ε.Ε. ή/και τον εποπτεύοντα ευρωπαϊό εισαγγελέα και διενεργούνται είτε από τους ίδιους είτε από τις εθνικές αρχές, κατ' «εντολή» τους (άρθρα 28, 30-31) είτε από τους «βοηθούς» Ε.Ε.Ε., στις περιπτώσεις των «διασυννοριακών ερευνών» (άρθρο 31). Η λήψη και διενέργεια των επαχθών αυτών μέτρων συνιστούν διαδικαστικές πράξεις, οι οποίες είναι ικανές να θίξουν θεμελιώδη δικαιώματα υπόπτων και κατηγορουμένων ή/και τρίτων (λ.χ. στις περιπτώσεις κατάσχεσης ή δέσμευσης), όπως αυτά καθορίζονται κατά το εύρος τους στο άρθρο 41 του Κανονισμού¹¹⁰

Από την προαναφερθείσα απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση Gavanazon II¹¹¹, συνάγεται ότι στον ανωτέρω κανόνα υπάγονται και τα «άλλα μέτρα» (της παρ. 4 του άρθρου 30), όταν αυτά συνιστούν επέμβαση σε θεμελιώδεις αρχές και δικαιώματα που κατοχυρώνονται στο ενωσιακό δίκαιο. Ως προς τα «διασυννοριακά μέτρα έρευνας», ευχερώς δύναται να υποστηριχθεί ότι στους λόγους ακυρότητας περιλαμβάνεται και η μη λήψη ενδίκων μέσων προστασίας στο δίκαιο του κράτους του επιληφθέντος εισαγγελέα, καθώς κατά το πνεύμα της ανωτέρω απόφασης, στην περίπτωση αυτή ο τελευταίος δεν έχει νόμιμο δικαίωμα να «αναθέσει» βοηθό τη λήψη τέτοιων μέτρων. Σημειωτέον ότι, αν στο κάθε εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο προβλέπεται ως προϋπόθεση ο ex ante δικαστικός έλεγχος ενός μέτρου (κατ' άρθρο 30 παρ. 3 και 31 παρ. 3), η σχετική «δικαστική έγκριση» δεν συνιστά διαδικαστική πράξη της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, κατά το νόημα της παρ. 1 του άρθρου 42, αλλά πράξη της εθνικής δικαστικής αρχής.¹¹²

Συνακόλουθα, η παροχή ενδίκου μέσου ή βοηθήματος κατά της εν λόγω εθνικής απόφασης εναπόκειται στις ρυθμίσεις του οικείου εθνικού δικαίου, υπό την επιφύλαξη όμως των γενικών επιταγών του ΧΘΔ. Η ανωτέρω επισήμανση έχει εν προκειμένω ιδιαίτερη

¹¹⁰ βλ. σχετ. Herrnfeld, σε: Herrnfeld/Brodowski/Burchard, ό.π., σελ. 299, πλαγ. 37.

¹¹¹ ΔΕΕ 11.11.2021, C-852/19, βλ. ανωτέρω υπό IV. 2.2.

¹¹² Herrnfeld, σε: Herrnfeld/Brodowski/Burchard, ό.π., σελ. 421, πλαγ. 35

σημασία. Όπως δέχθηκε το ΔΕΕ στην υπόθεση Petar Dziven,¹¹³ η άρση τηλεφωνικού απορρήτου, η οποία είχε διαταχθεί στο πλαίσιο ποινικής δίωξης για αδικήματα σχετικά με τον ΦΠΑ, συνιστά «επέμβαση» στο δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής που κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 ΧΘΔ και ως εκ τούτου μπορεί να επιτραπεί «μόνον αν προβλέπεται από το νόμο», δηλαδή υπό τους όρους περιορισμού του κάθε δικαιώματος, κατ' άρθρο 52 παρ. 1 ΧΘΔ (σκ. 36). Γι' αυτό, οι ένδικες παρακολουθήσεις τηλεφωνικών συνδιαλέξεων, οι οποίες σύμφωνα με το ιστορικό της υπόθεσης είχαν επιτραπεί από αναρμόδια δικαστική αρχή, «πρέπει να θεωρηθούν ως μη προβλεπόμενες από το νόμο», κατά την έννοια του άρθρου 52 παρ. 1 ΧΘΔ (σκ. 38). Υπό το πρίσμα αυτής της κρίσης του ΔΕΕ, ανάλογη αιτίαση μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο και του ex post δικαστικού ελέγχου μιας επαχθούς δικονομικής πράξης, η οποία διενεργείται στο πλαίσιο των «ερευνών» της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας. Πέραν των προαναφερθέντων, στις προσβαλλόμενες διαδικαστικές πράξεις της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας υπάγονται και εκείνες που αφορούν την σύλληψη και προσωρινή κράτηση καθώς και την αποκαλούμενη «διασυννοριακή παράδοση» «υπόπτων» και «κατηγορουμένων» (κατ' άρθρο 33). Τα επαχθή αυτά μέτρα δικονομικού καταναγκασμού διενεργούνται σύμφωνα με τους όρους του εθνικού δικαίου ή του εθνικού νόμου ενσωμάτωσης της απόφασης-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ, αντίστοιχα. Στο βαθμό όμως που ο Ε.Ε.Ε. μπορεί όχι απλώς να ζητήσει, αλλά να «διατάξει» τη λήψη τους ή να «εκδώσει» ο ίδιος ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, οι οικείες πράξεις του υπάγονται στον κανόνα της παρ. 1 του άρθρου 42. Η δε έκταση του δικαστικού ελέγχου συμπεριλαμβάνει λόγους ακυρότητας, οι οποίοι θεμελιώνονται σε παραβίαση θεμελιωδών αρχών και δικαιωμάτων του ενωσιακού δικαίου. Επίσης, η μη ικανοποίηση νομίμων αιτημάτων «υπόπτων», «κατηγορουμένων», καθώς και «θυμάτων» για την άσκηση κατοχυρωμένων στο εθνικό και ενωσιακό δίκαιο δικονομικών τους δικαιωμάτων, (πρόσβαση στη δικογραφία), συνιστούν προσβαλλόμενες πράξεις, εμπίπτουσες στον κανόνα της παρ. 1 του άρθρου 42¹¹⁴ Αυτό ισχύει, όταν η σχετική άρνηση είναι προϊόν απόφασης του επιληφθέντος (ή του βοηθού) Ε.Ε.Ε. ή του εποπτεύοντος ευρωπαίου εισαγγελέα. Κατά τη διερευνητική διαδικασία της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας δεν είναι ευχερές να διαχωριστούν οι πράξεις των οργάνων της από

¹¹³ ΔΕΕ 17.1.2019, C-310/16, βλ. σχετ. σχόλιο Wahl <https://eucrim.eu/news/cjeu-exclusion-rules-unlawfully-obtained-evidence-precede-anti-fraud-obligations/>.

¹¹⁴ βλ. Herrnfeld, σε: Herrnfeld/Brodowski/Burchard, ό.π., σελ. 421, πλαγ. 35

εκείνες των εθνικών οργάνων, τα οποία ενεργούν «κατ' εντολή» ή κατόπιν «αιτήματός» τους συνεπεία δε τούτου, ο οικείος δικαστικός έλεγχος αφορά και την τυχόν παραβίαση δικαιωμάτων, οφειλόμενη σε πράξεις ή παραλείψεις των εν λόγω εθνικών αρχών.

3. Πράξεις μετά «την περάτωση της έρευνας»

Η απόφαση του μόνιμου τμήματος σχετικά με «την επιλογή του κράτους μέλους», στο οποίο θα παραπεμφθεί η υπόθεση προς εκδίκαση, όταν έχουν δικαιοδοσία περισσότερα από ένα κράτη μέλη (άρθρο 36 παρ. 3 και 4), υπάγεται αδιαμφισβήτητα στην παρ. 1 του άρθρου 42, όπως ρητά διευκρινίζεται στο προοίμιο (αιτ. σκ. 87) και συμπληρώνεται ότι η εν λόγω διαδικαστική πράξη «θα πρέπει» να υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο από τα εθνικά δικαστήρια «το αργότερο κατά το στάδιο της δίκης». Υπονοείται λοιπόν, ότι το οικείο ένδικο μέσο ή βοήθημα θα πρέπει να ασκείται ενώπιον δικαστηρίου ενός κράτους μέλους και συγκεκριμένα εκείνου του forum εκδίκασης της υπόθεσης.

Αξιοσημείωτες εδώ είναι οι ακόλουθες συνθήκες: α) Ο Κανονισμός σιωπά ως προς τις έννομες συνέπειες της τυχόν ακύρωσης της ανωτέρω διαδικαστικής πράξης. Προφανώς, το εθνικό δικαστήριο θα πρέπει να διαβιβάσει την απόφασή του στο μόνιμο τμήμα, το οποίο θα κρίνει εκ νέου για τον καθορισμό του forum. Κι έτσι, θα ξεκινήσει ένας νέος κύκλος δικαστικού ελέγχου. β) Αντικείμενο του εν λόγω ελέγχου δεν μπορεί να είναι μόνον το ζήτημα της επιλογής του forum, αλλά και η κρίση σχετικά με την ύπαρξη επαρκών στοιχείων ή ενδείξεων για την ελληνική ποινική δικαιοσύνη για τη δίωξη και παραπομπή προσώπου ενώπιον εθνικού δικαστηρίου καθώς και τη νομιμότητα της αξιοποίησης των οικείων αποδείξεων. Ενδιαφέρον έχει η απόφαση του ΔΕΕ Petar Dziven¹¹⁵ καθώς το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι το δίκαιο της Ένωσης «δεν είναι δυνατό να επιβάλλει» την αποδεικτική χρήση και αξιοποίηση στοιχείων, τα οποία συνελέγησαν κατά παράνομο τρόπο, «έστω κι αν αυτή θα ήταν ικανή να αυξήσει την αποτελεσματικότητα των ποινικών διώξεων» (σκ. 39, 30). Συνεπώς, τα ζητήματα περί του «παραδεκτού των αποδείξεων» (και) στην κυρία διαδικασία (κατ' άρθρο 37) δεν είναι απλώς εσωτερική υπόθεση του κράτους εκδίκασης. γ) Το ανωτέρω εύρος του δικαστικού ελέγχου

¹¹⁵ ΔΕΕ 17.1.2019, C-310/16, βλ. σχετ. σχόλιο Wahl <https://eucrim.eu/news/cjeu-exclusion-rules-unlawfully-obtained-evidence-precede-anti-fraud-obligations>

ισχύει και στην περίπτωση που δεν τίθεται ζήτημα πολλαπλών δικαιοδοσιών. Συνεπώς, όταν ένα κράτος έχει ποινική δικαιοδοσία, υπάγεται στον κανόνα της παρ. 1 η πράξη της «άσκησης δίωξης ενώπιον εθνικού δικαστηρίου». Περαιτέρω, συνιστά προσβαλλόμενη διαδικαστική πράξη η απόφαση του μόνιμου τμήματος για την κίνηση ή μη της απλουστευμένης διαδικασίας δίωξης (κατ' άρθρο 40), καθότι παράγει έννομα αποτελέσματα ικανά να θίξουν τα δικαιώματα υπόπτων, κατηγορουμένων και θυμάτων. Αντίθετα, δεν πληροί τα εννοιολογικά κριτήρια της παρ. 1 η απόφαση για τη διαβίβαση της υπόθεσης στις εθνικές αρχές (κατ' άρθρο 34), καθώς οι τελευταίες είναι ελεύθερες να αποφασίσουν για τη συνέχιση ή μη της σχετικής ποινικής διαδικασίας ή ακόμη και να επιληφθούν της σχετικής υπόθεσης (και) άλλα κράτη που έχουν ποινική δικαιοδοσία. Τέλος, η απόφαση του μόνιμου τμήματος για την αρχειοθέτηση ή μη της υπόθεσης, στο βαθμό που λαμβάνεται επί τη βάση των «εξαντλητικά» προβλεπόμενων λόγων της παρ. 1 του άρθρου 39, υπάγεται στον δικαστικό έλεγχο του ΔΕΕ, παραμένει όμως στον έλεγχο των εθνικών δικαστηρίων η απόφαση του μόνιμου τμήματος για την «εκ νέου» διεξαγωγή των ερευνών, κατά την παρ. 2 του άρθρου 39.

4. «Θεσμικός διάλογος» μεταξύ εθνικών δικαστηρίων και ΔΕΕ

Η αρμοδιότητα του ΔΕΕ να εκδίδει προδικαστικές αποφάσεις, κατ' άρθρο 267 ΣΛΕΕ δεν περιορίζεται από την παρ. 2 του άρθρου 42, το οποίο επιδιώκει τη διάσωση δύο αλληλένδετων στόχων της διαδικασίας προδικαστικής παραπομπής, δηλαδή της διασφάλισης της ενότητας και της αποτελεσματικότητας του (πρωτογενούς και παραγώγου) ενωσιακού δικαίου στις εσωτερικές έννομες τάξεις. Όσον αφορά την επίτευξη των στόχων αυτών, ο ρόλος του ΔΕΕ είναι καθοριστικός, καθώς:

α) Σύμφωνα την περ. α) της παρ. 2, το ΔΕΕ είναι αρμόδιο να αποφαινεται για το «κύρος» των διαδικαστικών πράξεων της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, εφόσον το σχετικό ζήτημα που εγείρεται ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου «θεμελιώνεται άμεσα επί του ενωσιακού δικαίου». Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση των αποφάσεων του μόνιμου τμήματος για την επιλογή του forum τόσο της διεξαγωγής των ερευνών όσο και της εκδίκασης της υπόθεσης. Ειδικότερα, όταν το θιγόμενο πρόσωπο αιτιάται ότι το μόνιμο τμήμα εξέδωσε τις ανωτέρω αποφάσεις χωρίς να λάβει υπόψη τα κριτήρια που προβλέπονται στις παρ. 4 και 5 του άρθρου

26 ή δεν διέλαβε σχετικά τη δέουσα αιτιολογία (κατά την ρητή πρόβλεψη του πρώτου εδαφίου της παρ. 4), τότε το εθνικό δικαστήριο υποχρεούται να υποβάλει σχετικό προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ. Κατά τούτο, η ακύρωση των σχετικών πράξεων θα πρέπει να είναι αποτέλεσμα όχι της ίδιας αποκλειστικής του κρίσης, αλλά της εν λόγω δια-δικαιοδοτικής «συνεργασίας» του με το ΔΕΕ. Μάλιστα, την ανωτέρω υποχρέωση έχει το εθνικό δικαστήριο, ακόμη κι αν οι εκάστοτε ένδικες πράξεις δεν υπάγονται στα εννοιολογικά κριτήρια της παρ. 1 του άρθρου 42, διότι η παρ. 2α του άρθρου 42 έλκει την καταγωγή της από τη διάταξη του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, κατά την οποία η σχετική δικαιοδοτική αρμοδιότητα του ΔΕΕ αφορά το «κύρος» όλων ανεξαιρέτως των πράξεων των οργάνων ή οργανισμών της Ένωσης, δηλαδή και εκείνων που δεν αποτελούν αντικείμενο ατομικής προσφυγής, κατ' άρθρο 263 ΣΛΕΕ¹¹⁶

β) Περαιτέρω, το ΔΕΕ είναι αρμόδιο για την «ερμηνεία ή το κύρος διατάξεων» τόσο του Κανονισμού όσο και του εκάστοτε εφαρμοστέου ενωσιακού δικαίου (πρωτογενούς (λ.χ. ο ΧΘΔ) καθώς και παράγωγου δικαίου (λ.χ. οι οδηγίες για τα δικονομικά δικαιώματα). Δεδομένης της αοριστίας σειράς διατάξεων του Κανονισμού σχετικά με την άσκηση καθώς και το δικαστικό έλεγχο των λειτουργικών εξουσιών της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, το ΔΕΕ αναδεικνύεται εδώ ως ουσιαστικός θεσμικός παράγοντας για τη διασφάλιση της συνεκτικής εφαρμογής των οικείων διατάξεων στα συμμετέχοντα κράτη μέλη αλλά και της έννομης προστασίας των θιγομένων προσώπων¹¹⁷

Επιπλέον, μέσω της διαδικασίας προδικαστικής παραπομπής, ουσιαστικά διατηρεί την εξουσία του να κρίνει επί του κύρους των διατάξεων αυτών, όταν λ.χ. προβάλλεται η αιτίαση για παραβίαση θεμελιωδών αρχών του ενωσιακού δικαίου, όπως της αρχής της ασφάλειας δικαίου, υπό την έννοια της ποιότητας και ιδίως της προβλεψιμότητας του νόμου. γ) Επιπλέον, ειδική ρύθμιση διέλαβε ο ενωσιακός νομοθέτης επί της «ερμηνείας» δύο συγκεκριμένων διατάξεων του Κανονισμού. Πρόκειται για τα άρθρα 22 σχετικά με την καθ' ύλην αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και 25 σχετικά με «οιαδήποτε σύγκρουση αρμοδιοτήτων» μεταξύ αυτής και των εθνικών αρχών. Η πρόβλεψη αυτή αντανακλά την

¹¹⁶ βλ. σχετ. Herrnfeld, σε: Herrnfeld/Brodowski/Burchard, ό.π., σελ. 424, πλ. 38.

¹¹⁷ βλ. και Mitsilegas, ό.π., Maastricht Journal of European and Comparative Law 2021, σελ. 263, Diaz Abad, The Legal Framework for the Protection of Fundamental Rights of the Suspect or Accused in Transnational Proceedings Under the EPPO, σε: Bach meier Winter (ed.), σελ. 236.

σπουδαιότητα των ανωτέρω διατάξεων για την άσκηση της αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και επιβεβαιώνει το θεσμικό ρόλο του ΔΕΕ στο ενωσιακό σύστημα δικαστικής προστασίας, ο οποίος εξαρτάται και από τον έτερο «συνομιλητή» του θεσμικού αυτού διαλόγου, τα εθνικά δικαστήρια.

5. Προσαρμογή ελληνικής έννομης τάξης στους «ειδικούς κανόνες δικαστικού ελέγχου»

Ο Έλληνας νομοθέτης με διαδοχικά νομοθετήματα¹¹⁸ θέσπισε ορισμένες εκτελεστικές ή άλλως εφαρμοστικές διατάξεις του Κανονισμού, στις οποίες δεν προβλέπεται καμία ρύθμιση περί ενδίκων μέσων ή βοηθημάτων, θεωρώντας ότι οι ρυθμίσεις του ΚΠΔ διασφαλίζουν τις διαδικαστικές εγγυήσεις προστασίας των θιγομένων προσώπων από πράξεις ή παραλείψεις της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας. Στην πράξη η συλλογιστική αυτή είναι επισφαλής για την συμβίωση του ενωσιακού με το εσωτερικό ποινικό σύστημα, η οποία κλονίζεται από τη διάκριση μεταξύ εισαγγελικής έρευνας και δικαστικής ανάκρισης καθώς και από την ανάθεση στο δικαστικό συμβούλιο της κρίσης επί των πορισμάτων της ανάκρισης για την παραπομπή ή μη μιας υπόθεσης στο ακροατήριο. Τα κράτη μέλη, τα οποία έχουν ανάλογο σύστημα ποινικής προδικασίας είναι η Γαλλία, η Ισπανία, το Λουξεμβούργο και το Βέλγιο.¹¹⁹

Ο νομοθέτης των τριών πρώτων κρατών ανταποκρίθηκε θετικά, τροποποιώντας ουσιαστικά το εν λόγω σύστημα για τους σκοπούς της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, όπως συνάγεται από τους οικείους εφαρμοστικούς νόμους.¹²⁰ Ο Βέλγος νομοθέτης διατήρησε τον θεσμό του ανακριτή

¹¹⁸ Εφαρμοστικές διατάξεις θεσπίστηκαν στο ν. 4596/2019, οι οποίες καταργήθηκαν και αντικαταστάθηκαν από άλλες διατάξεις του ν. 4786/2021 (άρθρα 1-20 και 42), δύο εκ των οποίων (άρθρα 15 και 42) τροποποιήθηκαν με το πολυνομοθέτημα του ν. 4855/2021 (άρθρα 177, 178).

¹¹⁹ Πρβλ. στη θεωρία Marletta, ό.π., Geelhoed/Erkelens/Meij (ed.), *Shifting Perspectives on the European Public Prosecutor's Office*, 2018, σελ. 190 επ., Conde/de Prada Rodriguez, ό.π., σε: Bachmeier Winter, *The European Public Prosecutor's Office*, 2018, σελ. 119 επ., Baab, ό.π., *eu crim* 2021, σελ. 45, 46, Van den Berge, ό.π., *eu crim* 2021, σελ. 63, 64, Claes/Werding/Franssen, ό.π., *European Papers*, Vol 6 (2021), No 1, σελ. 363 επ.

¹²⁰ Ο Γάλλος νομοθέτης άνοιξε το δρόμο (Loi no 2020 1672 du 24 décembre 2020 relative au Parquet européen, à la justice environnementale et à la justice pénale spécialisée, άρθρα 1-5): Ο ανακριτής «παραιτείται» υπέρ της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, όταν δε ο Ε.Ε.Ε. λαμβάνει μέτρα, τα οποία μπορούν να διαταχθούν μόνον στο πλαίσιο της ανάκρισης, τότε ισχύουν αναλογικά οι σχετικές διατάξεις του γαλλΚΠΔ. Έτσι, ο Ε.Ε.Ε. μπορεί να διατάξει τη λήψη σειράς ανακριτικών πράξεων, με εξαίρεση τα πλέον επαχθή μέτρα δικονομικού καταναγκασμού (ήτοι σύλληψη, προσωρινή κράτηση και θέση σε κατ' οίκον επιτήρηση), για τα οποία απαιτείται απόφαση του αποκαλούμενου Δικαστή των Ελευθεριών.

και των δικαστικών συμβουλίων, βρίσκοντας θετική ανταπόκριση στη θεωρία,¹²¹ όπου πάντως επισημαίνεται ότι η σχέση μεταξύ δικαστικών συμβουλίων και μόνιμου τμήματος της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας παραμένει ένα ευαίσθητο θέμα, το οποίο δεν αντιμετωπίστηκε νομοθετικά. Η συμβατότητα της νομοθετικής αυτής επιλογής με το σύστημα της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας θα κριθεί κάποια στιγμή από το ΔΕΕ.¹²²

Στο ερώτημα, εάν για τους σκοπούς της «προσαρμογής» είναι αναγκαία η θέσπιση ειδικών εθνικών ρυθμίσεων, κατά παρέκκλιση βασικών κανόνων της ποινικής προδικασίας, επιχείρησε ο Έλληνας νομοθέτης να παράσχει απαντήσεις, με το ν. 5026/2023.¹²³ Από τις διατάξεις των άρθρων 49-52 του ως άνω νόμου ¹²⁴ προκύπτει ότι ο νομοθέτης ακολούθησε τη διαδρομή των περισσότερων κρατών που έχουν ανάλογο μοντέλο προδικασίας.¹²⁵

α) Για τις υποθέσεις αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας δεν θεσπίστηκε μια ενιαία διερευνητική διαδικασία, διατηρήθηκαν δηλαδή τα στάδια της προκαταρκτικής εξέτασης και της ανάκρισης επί κακουργημάτων (και συναφών πλημμελημάτων), τις λειτουργικές όμως αρμοδιότητες του ανακριτή ασκούν πλέον οι Ευρωπαίοι Εντεταλμένοι Εισαγγελείς, με εξαίρεση εκείνες που αφορούν τη λήψη της απολογίας του κατηγορουμένου και την επιβολή των μέτρων της σύλληψης, της προσωρινής κράτησης, του κατ' οίκον περιορισμού καθώς και των περιοριστικών όρων. Περαιτέρω προβλέπεται, ότι η «παραγγελία» του Ε.Ε.Ε προς τον ανακριτή για λήψη απολογίας συνοδεύεται από την υποβολή σχετικού κατηγορητηρίου, η δε «αίτησή» του για επιβολή των παραπάνω μέτρων πρέπει είναι πλήρως αιτιολογημένη. Σε περίπτωση μερικής ή ολικής απόρριψης της «αίτησης» αυτής, ο Ε.Ε.Ε μπορεί να προσφύγει στο συμβούλιο πλημ/κών, κατ' ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 288 ΚΠΔ. Όσον αφορά τις προϋποθέσεις, τη διαδικασία και «τα δικαιώματα των μερών» σε σχέση με τα

¹²¹ βλ. εκτενής επιχειρηματολογία Claes/Werding/Franssen, ό.π., *European Papers*, Vol 6 (2021), σελ. 366 επ., επίσης Van den Berge, ό.π., *eucrim* 2021, σελ. 63, 64.

¹²² Claes/Werding/Franssen, ό.π., *European Papers*, Vol 6 (2021), No 1, σελ. 389.

¹²³ Τσόλκα Ολ., *Το σύστημα της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και η ελληνική προσαρμογή σε αυτό με το ν. 5026/2023*, *NovaCriminalia*, σ. 4-6, <https://hcba.gr/novacriminalia/340/>

¹²⁴ Ο ν. 5026/2023 ψηφίσθηκε χωρίς δημόσια διαβούλευση, είχαν προηγηθεί ο ν. 4516/2019 και τα άρθρα 1-20 και 49 παρ. 2 του ν. 4786/2021, που δεν αντιμετώπιζαν τις προκλήσεις συμμετοχής της χώρας στην ενισχυμένη συνεργασία.

¹²⁵ Όπως της Γαλλίας, όπου στον οικείο εκτελεστικό Νόμο 2020/1672 ρητά ορίζεται ότι ο «ανακριτής παραιτείται υπέρ της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας», βλ. σχετ. Baab, *Eucrim* 2021, σελ. 45

μέτρα δικονομικού καταναγκασμού απαντά μια γενική παραπομπή στις οικείες διατάξεις του ΚΠΔ. Μόνη εξαίρεση αποτελεί η πρόβλεψη περί προηγούμενης ακρόασης του κατηγορουμένου και του συνηγόρου του, όταν ο ανακριτής καλείται να αποφανθεί για την επιβολή τους, μετά την απολογία.

β) Η άσκηση «ποινικής δίωξης» από τον Ε.Ε.Ε., κατά τις προβλέψεις του ν. 5026/2023, δεν ταυτίζεται με την αποκαλούμενη «άσκηση δίωξης ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων» του άρθρου 36 του κανονισμού, αλλά συνιστά έκφραση διατήρησης της εσωτερικής μας λογικής για την οργάνωση της ποινικής διαδικασίας.

γ) Προς εφαρμογή της παραπάνω ενωσιακής διάταξης, όσον αφορά την εκτέλεση της απόφασης του μόνιμου τμήματος για την παραπομπή της υπόθεσης σε δίκη, έχουν τεθεί οι ακόλουθες ρυθμίσεις: i) Επί πλημμελημάτων (που διώκονται αυτοτελώς), ο Ε.Ε.Ε εισάγει την υπόθεση στο ακροατήριο με επίδοση κλητηρίου θεσπίσματος, κατ' ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 322 ΚΠΔ. ii) Επί κακουργημάτων, ακολουθείται η λογική του άρθρου 309 ΚΠΔ και ο Ε.Ε.Ε. υποβάλει «πρόταση» προς τον Πρόεδρο Εφετών, στην οποία επισυνάπτεται και η απόφαση περί παραπομπής του μόνιμου τμήματος. Πριν από την υποβολή της «πρότασης» παρέχεται στους διαδίκους ή τους συνηγόρους το δικαίωμα ακρόασης. Σε περίπτωση σύμφωνης γνώμης του Προέδρου Εφετών, ο Ε.Εντ.Ε. εκδίδει κλητήριο θέσπισμα, κατά του οποίου δεν επιτρέπεται προσφυγή. Σε περίπτωση διαφωνίας, η υπόθεση εισάγεται στο Συμβούλιο Εφετών, ενώπιον του οποίου παρέχεται το δικαίωμα να παραστούν οι διάδικοι καθώς και ο Ε.Ε.Ε.

6) Νομοθετικά κενά των εσωτερικών διαδικαστικών εγγυήσεων δικαστικής προστασίας

Η έλλειψη σαφών εφαρμοστικών διατάξεων στη χώρα έχει άμεσες επιπτώσεις στο ζήτημα των διαδικαστικών εγγυήσεων. Προκύπτουν ουσιώδη ζητήματα¹²⁶ αφορώντα την ερμηνεία κι εφαρμογή του ν. 5026/2023, όπως εάν θα παρίσταται και ο Ε.Ε.Ε. κατά τη λήψη της απολογίας του κατηγορουμένου ή εάν ως «απλουστευμένες διαδικασίες δίωξης» νοούνται στη χώρα μας

¹²⁶ Τσόλκα Ολ., NovaCriminalia, ο.π.,σ. 4-6, <https://hcba.gr/novacriminalia/340/>

μόνο η ποινική συνδιαλλαγή και διαπραγμάτευση και όχι η υπό όρους αποχή από την ποινική δίωξη. Επίσης, ανακύπτουν ερωτήματα που άπτονται της δικαστικής προστασίας των θιγομένων προσώπων σε περιπτώσεις είτε αμιγώς εσωτερικών υποθέσεων (σε σχέση με τις ευρείες εξουσίες των Ε.Ε.Ε.) είτε διασυνοριακών ερευνών ή πολλαπλών δικαιοδοσιών (π.χ. πώς διασφαλίζεται στη χώρα μας το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προσφυγής κατά της απόφασης του μόνιμου τμήματος για την επιλογή του forum ερευνών ή εκδίκασης της υπόθεσης;).

Η τάση μη υποβολής προδικαστικών ερωτημάτων ενώπιον του ΔΕΕ, δίνει αρνητικό πρόσημο στην ελληνική προσαρμογή στο σύστημα της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, αποτέλεσε δε πριν τρία έτη, αιτία καταδικαστικής απόφασης του ΕΔΔΑ (υπόθεση Γεωργίου κατά Ελλάδας). Δεδομένης της αρμοδιότητας του ΔΕΕ να αποφαινεται επί της ερμηνείας και του κύρους των ενωσιακών διατάξεων καθώς και ορισμένων διαδικαστικών πράξεων της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας (άρθρο 42 παρ. 2 Κανονισμού), η τελευταία δύναται να λειτουργήσει ως εφελτήριο για την ενεργό συμμετοχή των εθνικών ποινικών δικαιοδοτικών οργάνων στη θεσμική διασύνδεσή τους με το ΔΕΕ, στοχεύοντας σε έναν «ευρωπαϊκό χώρο ποινικής δικαιοσύνης».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

Λοιπές μορφές συνεργασίες για έρευνες σε υποθέσεις διασυνοριακού χαρακτήρα

Ι. Συνεργασία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και κράτους μέλους της Ένωσης που δεν συμμετέχει σε αυτήν (άρθρο 105 του Κανονισμού)

Οι πράξεις που θεσπίζονται στο πλαίσιο ενισχυμένης συνεργασίας δεσμεύουν μόνο τα κράτη μέλη που συμμετέχουν σε αυτή (άρθρ. 20 παρ. 4 εδ. α΄ της ΣΕΕ), ενώ «οι ενισχυμένες συνεργασίες σέβονται τις αρμοδιότητες, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των κρατών μελών που δεν συμμετέχουν σε αυτές. Τα μη συμμετέχοντα κράτη μέλη δεν παρεμποδίζουν

την εφαρμογή των ενισχυμένων συνεργασιών από τα κράτη μέλη που συμμετέχουν σε αυτές» (άρθρο 327 ΣΛΕΕ). Ο Κανονισμός εφαρμόζεται άμεσα μόνο στα συμμετέχοντα κράτη μέλη στην ενισχυμένη συνεργασία της ΕΠΠΟ, χωρίς να δεσμεύει τα μη συμμετέχοντα κράτη μέλη,¹²⁷ τα τελευταία όμως υπέχουν καθήκον καλόπιστης συνεργασίας,¹²⁸ κατ' άρθρο 4 παρ. 3 ΣΕΕ, συνεπώς δεσμεύονται νομικά να συνεργαστούν με την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία.¹²⁹

Αξιόποινες πράξεις που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας δύνανται να συνδέονται με κ-μ που δεν συμμετέχουν στην ενισχυμένη συνεργασία για τη σύσταση αυτής, καθώς στο έδαφος αυτών των κρατών μελών μπορούν να βρίσκονται αποδείξεις ή ύποπτοι. Παρόλο που η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία δύναται να διατηρεί με αυτά τα κράτη μέλη μία έμμεση συνεργασία, ιδίως μέσω της Eurojust (βλ. άρ. 100 παρ. 2 περ. β' του Κανονισμού) αλλά και της OLAF (βλ. άρ. 101 παρ. 3 του Κανονισμού), το άρθρο 105 του Κανονισμού προβλέπει το επίσημο πλαίσιο των σχέσεων της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας με τα κράτη μέλη που δεν συμμετέχουν στη σύστασή της. Το πλαίσιο αυτό περιλαμβάνει:

α) **τη σύναψη «ρυθμίσεων συνεργασίας»** (working arrangements), τεχνικής ή επιχειρησιακής φύσεως με σκοπό τη διευκόλυνση της συνεργασίας και της ανταλλαγής (στρατηγικών) πληροφοριών, καθώς και την απόσπαση υπαλλήλων-συνδέσμων στην Ευρωπαϊκή Εισαγγελία, όπως η ρύθμιση συνεργασίας μεταξύ ΕΠΠΟ και Γενικού Εισαγγελέα Ουγγαρίας, χωρίς όμως να έχουν δεσμευτική νομική ισχύ έναντι της Ένωσης ή των κρατών μελών (βλ. άρ. 105 παρ. 1 και 99 παρ. 3 του Κανονισμού) και χωρίς να συνιστούν βάση για αμοιβαία δικαστική συνδρομή και έκδοση.¹³⁰

β) **τον ορισμό σημείων επαφής** στα μη συμμετέχοντα κ-μ της Ένωσης στην ενισχυμένη συνεργασία για τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας με σκοπό τη διευκόλυνση της συνεργασίας (άρ. 105 παρ. 2 του Κανονισμού),

¹²⁷ Βλ. αιτιολογικές σκέψεις αρ. 9 και 110 του Προοιμίου του Κανονισμού

¹²⁸ Σαχπεκίδου, Ευρωπαϊκό Δίκαιο, 32021, 156 επ. 66. (αρχή της καλόπιστης συνεργασίας)

¹²⁹ Franssen, The future judicial cooperation between the EPPO and non-participating Member States, NJECL 2018, 294, Brodowski, σε Herrnfeld/Brodowski/Burchard, όπ.π., 636, πλ.αγ. 1.

¹³⁰ Franssen, όπ. π., NJECL 2018, 298, Brodowski, σε Herrnfeld/ Brodowski/Burchard, όπ.π., 637, πλ.αγ. 4.

γ) τη (μελλοντική) σύναψη νομικής πράξης σχετικά με τη συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις και την παράδοση μεταξύ της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και

(δ) ελλείψει τέτοιας νομικής πράξης, **την κοινοποίηση** από αυτά τα κράτη μέλη «ότι η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία είναι αρμόδια αρχή για τον σκοπό της εφαρμογής των εφαρμοστέων πράξεων της Ένωσης στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις σε ό,τι αφορά υποθέσεις εμπίπτουσες στην αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, στις σχέσεις τους με τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα οποία δεν συμμετέχουν στην ενισχυμένη συνεργασία για τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας» (άρ. 105 παρ. 3 του Κανονισμού). Συνεπώς, τα κράτη μέλη που συμμετέχουν στην ενισχυμένη συνεργασία για τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας θα πρέπει να ανακοινώσουν την ΕΡΡΟ, ως αρμόδια αρχή για τους σκοπούς εφαρμογής των υφιστάμενων νομικών εργαλείων στο πεδίο της αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής σε ποινικές υποθέσεις για υποθέσεις που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά της, τα δε μη συμμετέχοντα κράτη μέλη, ενεργώντας στο πλαίσιο της υποχρέωσης καλόπιστης συνεργασίας, θα πρέπει να αποδεχθούν αυτές τις δηλώσεις των κρατών μελών που μετέχουν στην Ευρωπαϊκή Εισαγγελία. Η συνεργασία της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας με τα κράτη μέλη που δεν συμμετέχουν στην ενισχυμένη συνεργασία εκκινεί και διαμεσολαβείται από τα συμμετέχοντα κράτη μέλη, τα οποία εμπλέκουν την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία προληπτικά στο καθεστώς διμερούς συνεργασίας.¹³¹ Σκοπός της ανωτέρω διάταξης είναι να επιτρέψει στην Ευρωπαϊκή Εισαγγελία να αιτηθεί δικαστική συνδρομή από μη συμμετέχοντα κράτη μέλη, είναι πιθανό όμως να παράσχει και τέτοια συνδρομή, πχ. με αποδεικτικά στοιχεία που ήδη βρίσκονται στην κατοχή της λόγω αρμοδιότητας.¹³² Τέτοια νομικά εργαλεία, των οποίων δύναται να γίνει χρήση, είναι η Οδηγία 2014/41/ΕΕ «περί της ευρωπαϊκής εντολής έρευνας σε ποινικές υποθέσεις», ο Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1805 «σχετικά με την αμοιβαία αναγνώριση των αποφάσεων δέσμευσης και δήμευσης» (δεν εφαρμόζονται ως προς την Ιρλανδία και τη Δανία) και η Σύμβαση της 29.5.2000 για την αμοιβαία δικαστική συνδρομή επί ποινικών υποθέσεων των κρατών μελών της ΕΕ.¹³³

¹³¹ Zöller/Bock, όπ. π., 1135, πλαγ. 49.

¹³² Brodowski, σε Herrnfeld/Brodowski/Burchard, όπ.π., 640, πλαγ. 12

¹³³ ΕΕ C 197/1, 12.7.2000.

II. Δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας με τρίτα κράτη μη μέλη της ΕΕ (άρθρο 104 παρ.3 του Κανονισμού)

Υπάρχει δυνατότητα απευθείας σύναψης διεθνών συμβάσεων δικαστικής συνεργασίας, οι συμφωνίες δε που έχουν ήδη συναφθεί στον τομέα των ποινικών υποθέσεων από την ΕΕ με τρίτες χώρες μπορούν να αξιοποιηθούν από την ΕΡΡΟ, υπό τον όρο της γνωστοποίησής της ως αρχής αρμόδιας αλλά και υπό τον όρο της αναγνώρισης του οργάνου αυτού από τις τρίτες συμβαλλόμενες χώρες.

Η ΕΕ έχει συνάψει τέτοιου είδους συμβάσεις με τα Ηνωμένα Έθνη για την καταπολέμηση του διακρατικού οργανωμένου εγκλήματος και της διαφθοράς,¹³⁴ με τις Η.Π.Α., την Ισλανδία και τη Νορβηγία¹³⁵ για την αμοιβαία δικαστική συνδρομή καθώς και με την Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο¹³⁶ και την Ιαπωνία. Επίσης η ΕΡΡΟ, θα μπορούσε να υπεισέλθει και στις μεμονωμένες συμβάσεις δικαστικής συνεργασίας που έχουν συνάψει τα επιμέρους κράτη μέλη, στα εγκλήματα Ρif, εφόσον βέβαια δηλωθεί ως αρμόδια αρχή από τα κράτη μέλη και η δήλωση γίνει αντίστοιχα δεκτή από τα τρίτα συμβαλλόμενα κράτη.¹³⁷

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η προκείμενη διπλωματική ανέδειξε ότι η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία, ως κατεξοχήν καινοτόμο ενωσιακό όργανο ποινικής δίωξης, συγκροτεί ένα υβριδικό διαδικαστικό μοντέλο με ενιαία ενωσιακή αρχιτεκτονική αλλά αποκεντρωμένη εφαρμογή μέσω των εθνικών έννομων τάξεων. Ο Κανονισμός 2017/1939 επιχειρεί να επιβάλει έναν κοινό κώδικα κατανόησης χωρίς όμως να υιοθετεί φεντεραλιστική εναρμόνιση. Αντίθετα, αναθέτει σε μεγάλο βαθμό την υλοποίηση των ερευνών σε κανόνες εθνικού δικαίου, περιορίζοντας την ενωσιακή παρέμβαση στο αναγκαίο μέτρο. Η συστηματική παραπομπή στο εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο αποτελεί την αφετηρία των

¹³⁴ ΕΕ L261/69, 6.8.2004 & ΕΕ L 287/1, 29.8.2008 αντίστοιχα

¹³⁵ ΕΕ L 26/3, 29.2004

¹³⁶ ΕΕ L 39/20, 12.2.2010 & ΕΕ L 444/14, 31.12.2020 αντίστοιχα

¹³⁷ Μουζάκης Δ. ο.π., σελ. 19.

εντάσεων, δηλαδή την (αν)ομοιομορφία στην εκτέλεση ερευνητικών μέτρων, τον κατακερματισμό των εγγυήσεων και την πολυεστιακή μορφή του δικαστικού ελέγχου.

Στο επίκεντρο βρέθηκαν οι «διασυνοριακές έρευνες» του άρθρου 31, όπου η ΕΡΡΟ λειτουργεί όχι με την κλασική αμοιβαία αναγνώριση, αλλά μέσω ανάθεσης. Ο επιληφθείς Ευρωπαίος Εντεταλμένος Εισαγγελέας αποφασίζει και αναθέτει την εκτέλεση στον βοηθό ΕΕΕ άλλου συμμετέχοντος κράτους μέλους. Η επιλογή αυτή δεν είναι ουδέτερη. Αφενός, ενισχύει την επιχειρησιακή αποτελεσματικότητα, αφετέρου καθιστά κρίσιμο το ερώτημα ποιο δίκαιο ακολουθεί το μέτρο. Ενδεικτικά, τονίσθηκε ότι εφαρμοστέο νοείται κατ' αρχήν το δίκαιο του κράτους του βοηθού ΕΕΕ, διότι διαφορετικά η λήψη απαγορευμένου σε αυτό μέτρου θα ισοδυναμούσε με επέμβαση στην κυριαρχία του. Παράλληλα, η ίδια η επιλογή του forum στην ΕΡΡΟ (άρθρο 26 παρ. 4) μπορεί να συμπροσδιορίσει το εφαρμοστέο ουσιαστικό και δικονομικό ποινικό δίκαιο, με πρακτικές συνέπειες για τη δικονομική τροχιά της υπόθεσης.

Από την ανάλυση προέκυψε ότι το ζήτημα του δικαστικού ελέγχου γεννιέται ακριβώς στο σημείο, όπου το ενωσιακό και το εθνικό τέμνονται, καθώς το μέτρο είναι προϊόν ενωσιακής διαδικαστικής λειτουργίας, αλλά υλοποιείται με εθνικές προϋποθέσεις, διαδικασίες και ενίοτε πρόσθετες εγγυήσεις. Το αποτέλεσμα είναι, ότι το ίδιο ερευνητικό μέτρο μπορεί να αντιμετωπιστεί διαφορετικά μεταξύ κρατών μελών, όχι μόνο ως προς την εκτέλεση αλλά και ως προς τη δικαστική προέγκριση που τυχόν απαιτείται. Η πολυπλοκότητα εντείνεται από το γεγονός ότι ο Κανονισμός προβλέπει και δυνατότητα προσφυγής σε εργαλεία αμοιβαίας αναγνώρισης ή διεθνούς δικαστικής συνδρομής (άρθρο 31 παρ. 6), όπως η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, για ειδικές κατηγορίες τυπικά διασυνοριακών μέτρων.

Το κεντρικό συμπέρασμα της εργασίας συνοψίζεται στη διάκριση μεταξύ α) της «πράξης ή απόφασης» της ΕΡΡΟ που δύναται να παράγει έννομα αποτελέσματα έναντι τρίτων και β) της εθνικής δικαστικής έγκρισης που ενδέχεται να απαιτείται για την εκτέλεση του ανατεθέντος μέτρου. Ιδίως, στις περιπτώσεις όπου απαιτείται δικαστική έγκριση, αναδείχθηκαν οι διαφορετικές παραλλαγές και το ποιο δίκαιο διέπει τις ουσιαστικές και διαδικαστικές προϋποθέσεις λήψης της έγκρισης, με έμφαση στο ότι εφαρμοστέο είναι το δίκαιο του κράτους

του επιληφθέντος ΕΕΕ ως προς τη χορήγηση της έγκρισης που πρέπει να συνοδεύει την ανάθεση. Το σχήμα αυτό εξηγεί γιατί ο δικαστικός έλεγχος δεν είναι ενιαίος αλλά διασπάται σε περισσότερα του ενός φόρουμ, με κίνδυνο ασυμμετρίας στην προστασία δικαιωμάτων αλλά και με συνέπειες για την προβλεψιμότητα και την παραδεκτότητα των αποδεικτικών μέσων.

Η συγκριτική επισκόπηση επιβεβαίωσε ότι η αποκεντρωμένη λογική του Κανονισμού οδηγεί σε εθνικές αποκλίσεις. Η ανάγκη εθνικής εξειδίκευσης ή αντιστρόφως, η επιλογή περιορισμένης ρύθμισης με επίκληση του άμεσου αποτελέσματος, μπορεί να δημιουργήσει κενά ένδικης προστασίας ή θολές αρμοδιότητες.

Η αποτελεσματικότητα της ΕΡΡΟ δεν μπορεί να ιδωθεί αποκομμένα από μια συστημική ανάγνωση της δικονομικής προστασίας. Η ενωσιακή κοινή γραμματική δεν αρκεί, όταν η εφαρμογή παραμένει σε μεγάλο βαθμό εθνικά ετερογενής. Κατά συνέπεια, η ενίσχυση της ασφάλειας δικαίου προϋποθέτει σαφέστερη χαρτογράφηση του αντικειμένου και των ορίων του άρθρου 42 έναντι των εθνικών δικαστικών εγκρίσεων, λειτουργικές εθνικές ρυθμίσεις που να αποτρέπουν κενά ένδικης προστασίας και αξιοποίηση ερμηνευτικών εργαλείων (ιδίως προδικαστικών παραπομπών) ώστε να διαμορφωθούν ελάχιστα κοινά κριτήρια για την έννοια και τις συνέπειες των ένομων αποτελεσμάτων έναντι τρίτων στο πλαίσιο των διασυνοριακών ερευνών.

Εν τέλει, η ΕΡΡΟ αποτελεί ένα αποφασιστικό βήμα προς μια περισσότερο ενιαία ευρωπαϊκή ποινική επιβολή, αλλά το πραγματικό τεστ αντοχής της βρίσκεται στο πώς θα γεφυρωθεί η ενωσιακή ενότητα με την εθνική πολυμορφία. Η απάντηση δεν είναι να αναιρεθεί το αποκεντρωμένο μοντέλο αλλά να θωρακιστεί με πιο καθαρές δικαιοδοτικές διαδρομές ελέγχου και με εγγυήσεις που να λειτουργούν ισοδύναμα, ακόμη κι όταν η διαδικασία εκτυλίσσεται ταυτόχρονα σε περισσότερες ένομες τάξεις.

ΠΗΓΕΣ

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

ΔΕΕ, Υπόθεση C-292/23 , IRO & F.J.L.R της 8^{ης} Απριλίου 2025

ΔΕΕ, Υπόθεση C-670/22 ,EncroChat, της 30 Απριλίου 2024

ΔΕΕ, Υπόθεση C-281/22, GK & Others, της 21 Δεκεμβρίου 2023

ΔΕΕ, Υπόθεση C- 209/22,AB, της 7 Σεπτεμβρίου 2023

ΔΕΕ ,Υπόθεση C-660/21, KB & F.S.,της 22 Ιουνίου 2023

ΔΕΕ, Υπόθεση C-140/20 , G.D. v Commissioner of An Garda Siochana , της 5 Απριλίου 2022 74

ΔΕΕ , Υπόθεση C-852/19 ,GavanozovII , της 11 Νοεμβρίου 2021

ΔΕΕ , Υπόθεση C-561/19 της 6ης Οκτωβρίου 2021

ΔΕΕ , Υπόθεση C-648/20 PPU, της 10 Μαρτίου 2021 ΔΕΕ, Υπόθεση C-416/20 PPU, της 17 Δεκεμβρίου 2020

ΔΕΕ ,Υπόθεση C-659/18 , της 12 Μαρτίου 2020 ΔΕΕ , συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-508/18 & C-82/19 PPU, της 27 Μαΐου 2019

ΔΕΕ, Υπόθεση C-310/16 , P.Dvizev & others , της 17 Ιανουαρίου 2019

ΔΕΕ , Υπόθεση C-416/17 Επιτροπή ν Γαλλίας της 4ης Οκτωβρίου 2018

ΔΕΕ, Υπόθεση C-216/14 ,G. Covaci, της 15 Οκτωβρίου 2015

ΔΕΕ, Υπόθεση C-105/2014, Taricco I , της 8 Σεπτεμβρίου 2015

ΔΕΕ, Υπόθεση C-249/13 , K. Boudjida , της 11 Δεκεμβρίου 2014

ΔΕΕ , Υπόθεση C-521/04 P(R) Tillack v Commission ,της 19 Απριλίου 2005

ΔΕΕ ,Υπόθεση C-434/97 , Commission v French Republic ,της 24 Φεβρουαρίου 2000

ΔΕΕ , Υπόθεση C-314/85, Foto-Frost, της 22 Οκτωβρίου 1987 Court of First Instance (Second Chamber), συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-377/00, T 379/00, T-380/00, T-260/01 και T-272/01, Philip Morris v Commission ,της 15 Ιανουαρίου 2003

ΔΕΕ , Υπόθεση C-283/81 CILFIT ,της 6ης Οκτωβρίου 1982

ΕΔΔΑ , Υπόθεση A.L. and E.J. v France ,της 24 Σεπτεμβρίου 2024

ΕΔΔΑ , Υπόθεση Γεωργίου κατά Ελλάδας της 14ης Μαρτίου 2023
ΕΔΔΑ, Υπόθεση Dhabī v. Ιταλίας της 8ης Απριλίου 2014
ΕΔΔΑ, Υπόθεση Camilleri v. Malta , της 27 Μαΐου 2013
ΕΔΔΑ , Υπόθεση El Haski v. Βελγίου , της 25 Σεπτεμβρίου 2012 75
ΕΔΔΑ ,Υπόθεση Othman v. the United Kingdom της 17 Ιανουαρίου 2012
ΕΔΔΑ, Υπόθεση Gafgen v. Germany της 1ης Ιουνίου 2010 ΕΔΔΑ, Υπόθεση O’Halloran & Francis
v. Ηνωμένου Βασιλείου της 29 Ιουνίου 2007
ΕΔΔΑ, Υπόθεση Mamatkulon and Askarov v. Turkey της 4 Φεβρουαρίου 2005
ΕΔΔΑ ,Υπόθεση Heaney & McGuinness v. Ireland της 21 Δεκεμβρίου 2000
ΕΔΔΑ, Υπόθεση Coeme and Others v. Belgium , της 18 Οκτωβρίου 2000
ΕΔΔΑ , Υπόθεση Van Mechelen and Others v. Ολλανδίας , της 18 Απριλίου 1997,
ΕΔΔΑ, Υπόθεση Λοϊζίδου κατά Τουρκίας , της 18 Δεκεμβρίου 1996
ΕΔΔΑ , Υπόθεση Schenk v Switzerland , της 12 Ιουλίου 1988
ΕΔΔΑ , Υπόθεση Airey v Ireland , 9 Οκτωβρίου 1979
ICC-01/04-01/07, case G. Katanga & M. Ngudjolo , της 13 Μαρτίου 2009
ΑΠ 277/2014
ΑΠ 1202/2011
ΑΠ 816/2006
Πεντ. Εφ.Αθ. 2567/2019
Συμβ.Πλμ/κών Αθ. 934/2022

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ανδρουλάκης Ι. , «Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου & Ποινικό Δίκαιο - Ερμηνεία και εφαρμογή των άρθρων 1-10 ΕΣΔΑ», επιμ. Κοτσαλής Λ. , Νομική Βιβλιοθήκη 2014

Αρβανίτης Δ., «Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) C-670/22/30.4.2024 , παρατηρήσεις-Διαβίβαση δεδομένων μαζικής παρακολούθησης στον ενωσιακό χώρο και δικαιώματα του καθ'ού» Νομικό Βήμα 2024 τεύχος 4 , σ. 1023-1040

Βαρβαρούση Ελ. , «Η σχέση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας με άλλα θεσμικά όργανα της Ένωσης, με τρίτα κράτη και με Διεθνείς Οργανισμούς» , Οι Νέοι Νομικοί και τα Σύγχρονα Ζητήματα του Ποινικού Δικαίου – Πρακτικά Συνεδρίου , Ινστιτούτο 72 Ευρωπαϊκού και Διεθνούς Ποινικού Δικαίου , εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα 2023 , επιμ. Χ. Μυλωνόπουλος , Γ Τριανταφύλλου , Θ.Σοφός , Σ. Στανέλλος , σ. 116-121

Δαγκλής Ηλ. , «Ο Θεσμός της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας . Ουσιαστικό-Δικονομικό Δίκαιο» , 2021, Νομική Βιβλιοθήκη

Διονυσοπούλου Αθ., «Η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία – Δομή και Αρμοδιότητα – Ενωσιακή και Εθνική έννομη τάξη υπό τον νομικό πλουραλισμό» , 2023 , Νομική Βιβλιοθήκη

Κύρκος Σ., «Δοκιμάζοντας τους καρπούς του δηλητηριώδους δένδρου : Η απειλή χρήσης βασανιστηρίων ως μορφή απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης κατ' άρθρο 3 της ΕΣΔΑ και οι επιπτώσεις της στην προστασία του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη.» , Ποινική Δικαιοσύνη 2011, τεύχος 10, σ. 1132-1139

Μουζάκης Δ. , «Διασυνοριακές Έρευνες της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας : πρόοδος ή οπισθοδρόμηση στη δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις; Ποιν.Χρ.2022 , τεύχος 1, σ.11-21

Παυλόπουλος Π., «Νομικές Μελέτες» ,εκδ. Σάκκουλα 2023, σ. 961-975

Σισιλιάνος Αλ. , «Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου – Ερμηνεία κατ' άρθρο» εκδ. 2η 2017, Νομ. Βιβλιοθήκη

Τζαννετής Αρ. , «Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας – Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ με το Ν. 4489/2017» , Ποιν.Χρ. 2018, τεύχος 2, σ.81 επ.

Τσόλκα Ολ. , «Λειτουργικές Αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και δικαστικός έλεγχος κατ' άρθρο 42 του Κανονισμού (ΕΕ) 2017/1939», Ποιν.Χρ. 2022 , τεύχος 1, σ. 21-35 επ.

Τσόλκα Ολ., *Το σύστημα της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και η ελληνική προσαρμογή σε αυτό με το ν. 5026/2023*, NovaCriminalia, σ. 4-6, <https://hcba.gr/novacriminalia/340/>

Τσουμάνης Τ., «Η απόφαση των Μονίμων Τμημάτων για παραπομπή της υπόθεσης και ο δικαστικός έλεγχος αυτής» , Οι Νέοι Νομικοί και τα Σύγχρονα Ζητήματα του Ποινικού Δικαίου

Πρακτικά Συνεδρίου , Ινστιτούτο Ευρωπαϊκού και Διεθνούς Ποινικού Δικαίου , εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα ,2023 ,επιμ. Χ. Μυλωνόπουλος , Γ Τριανταφύλλου , Θ.Σοφός , Σ. Στανέλλος σ.122-126

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ / ΠΗΓΕΣ

Allegrezza Silvia & Mosna Anna , “Cross-border criminal evidence and the Future European Public Prosecutor. One step back on the Mutual Recognition?”, in Bachmaier Winter L (ed) The European Public Prosecutor’s Office. The Challenges Ahead (Springer 2018) ,141-164

Bachmaier Winter L, Cross-Border Investigations Under the EPPO Proceedings and the Quest for Balance”, in Bachmaier Winter L (ed), The European Public Prosecutor’s Office. The Challenges Ahead (Springer 2018) ,117-139

Brodowski D, “Admissibility of Evidence in EPPO Proceedings” , New Journal of European Criminal Law (2023), Vol. 14(1) , 34-42

Code de procedure penale, art. 113-3-4-5 ,διαθέσιμος στον ιστότοπο : <https://www.legifrance.gouv.fr>

Council Presidency Report, n 32, διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://register.consilium.europa.eu>

Council Presidency , “Proposal for Regulation on the establishment of the European Public Prosecutor’s Office-State Play” Council doc. 13509/1/14,REV 1, 3 October 2014, p.3, διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://register.consilium.europa.eu>

Council doc. 11350/14, REV 1, 28 July 2016, διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://register.consilium.europa.eu>

Brodowski D, “Article 41, Scope of the rights of the suspects and accused persons” in Hernfeld HH, Brodowski D and Burchard C (ed) , European Public Prosecutor’s Office. Article -by-Article Commentary (Hart Publishing 2020), 382-400

Burchard C , “Article 32, Enforcement of assigned measures” in Hernfeld HH, Brodowski D & Burchard C (ed), European Public Prosecutor’s Office. Article -by Article Commentary (Hart Publishing 2020), 301-303

Burns R. P. , “Kafka’s Law The Trial and American Criminal Justice” , The University of Chicago Press (ed) ,2014, 1-5

Clements LJ , “European Human Rights : Taking a case under the convention” , Sweet&Maxwell (ed), 1994, 338

CoE «Proposal for Regulation on the establishment of the European Public Prosecutor’s Office» articl. 25 παρ.1 COM (2013) 534 final.

Collins AM , “Judicial Control of the EPPO -The Role of the Court of Justice”,eucrime, issue 1/2024 ,64-68, διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://eucrime.eu>>

Csonka P, Juszczak A ,Sason E , “The Estabilshment of the European Public Prosecutor’s Office , eucrime Issue 3/2017, pp 125-135, διαθέσιμο στον ιστότοπο <https://eucrime.eu>>

Csuri A , “Towards an Inconsistent European Regime of Cross-Border Evidence : The EPPO and the European Investigation Order” in Geelhoed W, Erkelens LH and Meji AWH (ed) , Shifting Perspectives on the European Public Prosecutor’s Office (T.M.C. Asser Press &Springer 2018), 141- 153

Decision No. 006-2022 of the College of the European Public Prosecutor's Office

Delmas-Marty M, "Corpus Juris : portant dispositions penales pour la protection des interres financieres de l' Union", Economica (ed) 1997

ECBA / Open Letter of the European Criminal Bar Association in respect of the preliminary rulling in Case C281-22, GK and Others , Lodged at 25 April 2022, by the Oberlandesgericht Wien ,Austria

Eurojust Annual Report 2023 p.70, διαθέσιμη στον ιστότοπο : <https://www.eurojust.europa.eu>>

European Public Prosecutors Office, 21st-12-2023 Official statement. διαθέσιμη στον ιστότοπο <https://www.eppo.europa.eu/news>

Franssen N , "The future judicial cooperation between the EPPO and third countries", New Journal of European Criminal Law (2018) , Vol. 9 (3) , 291-299, διαθέσιμο στον ιστότοπο <https://www.researchgate.net>>

Franssen N, " Judicial Cooperation Between the EPPO and the Third Countries , Chances and Challenges", eucrim (2019) ,Issue 3 , 198-205, διαθέσιμο στον ιστότοπο <https://eucrim.eu>>

Gesetz zur Aufwführung der EU-Verordnung zur Errichtung der Europäischen Staatsanwaltsschaft

Gibelli N , "Sui controlli giurisdizionali nelle indagini transfontaliere dell' EPPO : Una prima lettura della sentenza C-281/22 dell' Unione Europea. "Sistema Penale" fascicolo 3/2024 , 31-46, διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://www.unibo.it>>

Giannouloupoulos D, “Improperly Obtained Evidence in Anglo-American and Continental Law”, Oxford : Hart Publishing (2019)

Giannouloupoulos D, “The exclusion of improperly obtained evidence in Greece : Putting Constitutional rights first”, (2007) Διαθέσιμο στο <https://core.ac.uk>>

Giuffrida F , “The relations between the European Public Prosecutor’s Office and the Member States that not participate in the enhanced cooperation” , New Journal of the European Criminal Law (2023), Issue 1 , Vol. 14 , 80-99, διαθέσιμο στον ιστότοπο <https://journals.sagepub.com>>

Giuffrida F, “EPPO and the Rights of the Defence : New challenges and the crossroads of the national and EU law” in Chevallier -Govers C and Weymbergh A (ed), “La creation du Parquet European. Simple evolution ou revolution au sein de l’ espace judiciaire europeen ?” (Bruxelles-Bruylant, coll. Monographies- Droit de l’ Union europeen, 2021) ,341-372

Helenius D , “Admissibility of Evidence and the European Public Prosecutor’s Office” in Asp P (ed) The European Public Prosecutor’s Office – Legal and Criminal Policy Perspectives , 178-210

Herrnfeld HH , “Article 31, Cross-border investigation” in Herrnfeld HH , Brodowski D & Burchard C (ed) , European Public Prosecutor’s Office . Article -by-;Article Commentary (Hart Publishing 2020) , 282-303

Herrnfeld HH , «Yes Indeed, Efficiency Prevails . A Commentary on the Remarkable Judgment of the European Court of Justice in Case C-281/22 G.K. and others” .Issue 4/2023 , 370-380 , διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://eucrim.eu>

Juszcak Adam – Sason Eliza , “ The Use of Electronic Evidence in the European Area of Freedom, Security and Justice” ,Eucrime , Issue 2/2023 ,pp 182-200 , διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://eucrim.eu>>

Illuminati G, “Protection of the Fundamental Rights of the Suspect or Accused in Transnational Proceedings under the EPPO” in Bachmaier Winter L (ed), The European Public Prosecutor’s Office . The Challenges Ahead (Springer 2018) , 121-138

Karas Z , “The Role of National Systems in the Admissibility of EPPO Evidence with an Emphasis on Croatia” (2020), Croatian Annual of Criminal Sciences and Practice , Vol. 27 No1, 359-386, διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://hrack.srce.hr/244948>

Kusak M , “Mutual admissibility of evidence and the European investigation order aspirations lost in reality” ,art. Published online 7 January 2019 , διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://doi.org/10.1007/s12027-018-0537-0>

Legal H, “Shifting Perspectives on the European Public Prosecutor’s Office “, TMC Asser Press 2018, chapter 12 : Eppo’s Raison d’ etre :The Challenge of the Insertion of an EU Body in Procedures Mainly Governed by National Law, 189-193

Ligeti K , “Remarks on the CJEU’S Preliminary Ruling in C-281/22 G.K. and Others” (Parquet europeen), art. 31.7.2024 , Issue 1/2024 eucrim , 69-76, διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://eucrim.eu>

Ligeti K , “Model rules for the Procedure of the EPPO”, 2013, διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://orbi.lu.uni.lu>

Ligeti K. , “The European Public Prosecutor’s Office : How should the Rules Applicable to its Procedure be determined ?” ,2/2011 Art. EuCLR p 123-148

Luchtman M, "Shifting Perspectives on the European Public Prosecutor's office TMC Asser Press 2018 ,chapter : "Forum Choice and the Judicial Review Under the EPPO's Legislative Framework", 155-170

Mitsilegas V. EU Criminal Law , Hart Publishing (2022)

Mitsilegas V , Article : "European prosecution between cooperation and integration : The European Public Prosecutors Office and the rule of law" , Maastricht Journal of 70 European Comparative Law 28(2), 2021, διαθέσιμο στον ιστότοπο <https://researchgate.net>

Mitsilegas V & Giuffrida F, "Shifting Perspectives on the European Public Prosecutor's Office" (T.M.C. Asser Press &Springer 2018) chapter : The European Public Prosecutor's Office and the Human Rights , 59-98

Monar J,"Eurojust and the European Public Prosecutor Perspective :From Cooperation to Integration in EU Criminal Justice?" Perspectives on European Politics and Society (2013),Vol 14, Issue 3, 339-356 , διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://doi.org/10.1080/15705854.2013.817807>

Oberg J , "The European Public Prosecutor : Quintwssential supranational criminal Law?", Maastricht Journal of European and Comparative Law ,Vol. 28(2) 2021, διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://journals.sagepub.com>

Panzavolta M, "Choosing the National Forum in proceedings conducted by EPPO : Who is to decide?", The European Public Prosecutor's Office. The Challenges Ahead (Springer 2018) , 59-86

Ramos VK, “The EPPO and the equality of arms between the prosecutor and the defence” , New Journal of European Criminal Law , Vol 14 ,Issue 1 , 43-70 διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://doi.org/10.1177/20322844231157078>

Ruggeri S, “Transnational Inquiries and the Protection of Fundamental Rights in Criminal Proceedings” , chapter: Horizontal cooperation , obtaining evidence overseas and the respect for fundamental rights in the EU. From the European Commission’s proposal to the proposal for a directive on the European Investigation Order :Towards a single tool of evidence gathering in the EU? (Springer 2013), 279-311

Ruggeri S, “Transnational Evidence and the Multicultural Inquiries in Europe” (Springer 2014) , chapter : Transnational Investigations and Prosecution of the Cross Border Cases in Europe: Guidelines for a Model of Fair Multicultural Criminal Justice, 193-228

Sicurella R , «A Blunt Weapon for the EPPO? Taking the Edge off the proposed PIF Directive”, 2018 ,διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://www.semanticscholar.org>.>

Susnjara Stephanie , Smalley Ian, “What is cloud computing?” IBM – United States ,διαθέσιμο στον ιστότοπο : www.ibm.com

Tosza Stanislaw , “All evidence is equal , but electronic evidence is more equal than any other : The relationship between the European Investigation Order and the 71 European Production Order” , New Journal of European Criminal Law (2020) , Vol.11, Issue 2 , διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://journals.sagepub.com>>

Vogler R , “Transnational Inquiries and the Protection of Fundamental Rights in Criminal Proceedings” , chapter: Transnational Inquiries and the Protection of Human Rights in the Case Law of the European Court of Human Rights (Springer 2013), 27- 41

Weiss AH, “Judicial review of investigative measures under the EPPO Regulation . More to than it seems ? A recap of the Oral Hearing in G. & Others”, Apr 26, 2023 διαθέσιμο στον ιστότοπο : <https://www.europeanlawblog.eu>

Weyembergh A & Briere C, “Shifting Perspectives on the European Public Prosecutor’s Office “, TMC Asser Press 2018, chapter 11 ,Relations between the EPPO and Eurojust – still a privileged partnership? , 171-186

Wijk Marloes Chantal van , “Cross – border evidence gathering: equality of arms within the EU? (ed) Den Haag : Eleven International publishing , 2017

Wittgenstein L. “ Philosophical Occasions 1912-1951” , James C. Klagge & Alfred Nordmann (ed) 1993 (ed), Hackett Publishing Company – Indianapolis & Cambridge,

Zerbes I , “Collecting and Using Evidence: a Patchwork of Legal Orders”(2015) in Petter Asp (ed) (2015),The European Public Prosecutor’s Office – Legal and Criminal Policy Perspectives , Jure Bohandel ,210-232